

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

Економічний факультет

Кафедра страхування, банківської справи та ризик-менеджменту

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб

Університет менделя (Чехія)

Ліга страхових організацій України

Асоціація «Страховий бізнес»

Центр бізнес-стратегій «Перспектива»

Aflaton International

XIV Міжнародна науково-практична конференція

ГРУДНЕВІ ЧИТАННЯ

***«Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств:
фінансові та соціальні аспекти»***

1-2 грудня 2022 року

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

КИЇВ – 2022

Редакційна колегія: А.І. Ігнатюк; д-р екон. наук, проф.; Н.В. Приказюк, д-р екон. наук, проф.; Л.А. Анісімова, канд. ф.-м. наук, доц.; О.В. Любкіна, д-р екон. наук, доц.; І.О. Лютий, д-р екон. наук, проф.; Р.В. Пікус, канд. екон. наук, проф.; Н.І. Версаль, д-р екон. наук, доц.; А.С. Шолойко, д-р екон. наук, доц.

Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств: фінансові та соціальні аспекти: збірник тез доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції. За заг. ред. Н.В. Приказюк. Київ, 2022. Вип. XIV. 125 с.

ISBN 978-617-8184-76-6

Збірник містить матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, що проходила 1-2 грудня 2022 року на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Для науковців, державних службовців, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

Матеріали публікуються в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть особисту відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності, а також за якість і достовірність представленого тексту.

ЗМІСТ

Адамович М.І. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	6
Баранов А.Л. РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ СТРАХОВИМ БІЗНЕСОМ	7
Березовенко Т.Ю. СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ	9
Васильченко З.М. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА	11
Версаль Н.І., Балицька М.В., Ерастов В.І. ФІНАНСОВИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ: ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ	13
Вовченко Н.Ю. ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ КЛІМАТИЧНИМИ РИЗИКАМИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	15
Волосович С.В. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ	17
Герасимчук В.Г., Андрос С.В. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ	19
Герус Д.О. РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В США	21
Гричук В.С. ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ В УКРАЇНІ: НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	22
Гудзинська Л.Ю. ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ РЕГУЛЯТОРА НА РИНКУ РЕЙТИНГУВАННЯ В УКРАЇНІ	24
Гудзь Г.О. ФУНКЦІОНАЛЬНІ РОЛІ СТРАХОВОГО БРОКЕРА НА СТРАХОВОМУ РИНКУ	26
Дерев'янчук В.Е. ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ	27
Дмитренко К.І. ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	28
Жук К.Д. РОЛЬ НБУ У ПИТАННЯХ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	30
Заваженко А.О. ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	32
Загороднюк Ю.В. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ	34
Іщенко К.А. РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	35
Каракай А.В., Закрушевський Р.О. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ ТА СВІТУ	37
Кіслова А.О. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ВОЄННИЙ ЧАС	39
Коваль В.В. ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У НАКОПИЧУВАЛЬНОМУ СТРАХУВАННІ ЖИТТЯ	41
Корець К.В. ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	43
Корець К.В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	45
Королюк А.Л. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ	46
Красьоха О.В. НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	48
Кривенко В.Ю. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	50

Кривошлик Т.Д. РИЗИКИ Й ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	51
Лижечко І.С. ДІДЖИТАЛ ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМПАНІЙ ТА ЕКОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ	53
Лобова О.М., Бабенко С.Е. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	55
Логінова А.С. РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ МЕДИЧНИХ ВИТРАТ У СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ	56
Лященко Є.В. ДІДЖИТАЛ-ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ ОСТАННЬОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ	58
Мазур Н.О. РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	60
Марисев С.Р. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ	62
Масько Т.М. ЧАТ-БОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІДЖИТАЛ-ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	64
Меньшикова М.А. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	65
Моргун Д.О. ВИКОРИСТАННЯ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПЛАТФОРМ НА РИНКАХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	67
Москалюк М.Ю. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ	69
Моташко Т.П. СМАРТ КОНТРАКТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ	71
Назаренко М.Ю., Примак А.О. РОЗВИТОК КІБЕРСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ І СВІТІ	73
Никонець К.П., Соболев А.О. ПЕРСПЕКТИВНІ ІННОВАЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	75
Олійник О.О. ВПЛИВ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ НА СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ	77
Перхайло С.П. ІНГІБОРИ ТА КАТАЛІЗАТОРИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	78
Пікус Р.В., Циганок А.О. РИЗИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ	80
Плешакова Н.А. Яфінович О.Б. ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	82
Приказюк Н.В., Гуменюк Л.С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КІБЕР-БЕЗПЕКИ	84
Приказюк Н.В., Ходаківська Ю.О. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ	86
Пукас Т.В. ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇН СВІТУ	88
Савенко С.О. РОЛЬ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	90
Савицький А.К. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ	91
Скорупська Ю.Ю. ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	94
Стельмах Д.В. СТРАХУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ДІЇ ЗЕЛЕНОГО КОРИДОРУ В УКРАЇНІ	95
Танащук Я.І. СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВНИХ АВІАРЕМОНТНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ	97
Тимошенко М.С. ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ	99
Тимошицька А.М. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ: СУЧАСНИЙ ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ	100

ЕКОНОМІКИ ТА СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ	
Титюк С.О. СУЧАСНИЙ СТАН ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ТРАНСПОРТІ В УКРАЇНІ	103
Трейтяк О.О. ВПЛИВ ДІДЖИТАЛ-ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	104
Третяк Д.Д. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЮ В БАНКАХ	107
Шолойко А.С. СОЦІАЛЬНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ	109
Шолудько А.Ю. РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ КОМПАНІЙ	111
Щука Ю.А. ЕКОНОМІКА ПРИРОДИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ	113
Юхименко В.М. СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	115
Alekseyenko L., Tulai O. FINANCIAL TRENDS OF BUSINESS PROCESSES IN THE CONDITIONS OF GEOPOLITICAL CONFRONTATIONS	117
Dymnich O., Stetsiuk T. THE IMPACT OF INFLATION ON THE GLOBAL INSURANCE MARKET	119
Sholopak V. THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION: BUSINESS ANALYSIS AND STATISTICAL METHODS	121
Vnukova N. ОЦІНКА ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВОЮ ГРАМОТНІСТЮ	123

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Адамович Марія Ігорівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Моташко Т.П.

В умовах розвитку економічної нестабільності страхові компанії є важливими суб'єктами, що відіграють значну роль у припливі інвестицій в економіку та активізації інвестиційного процесу. Досвід розвинених зарубіжних країн свідчить, що на сьогоднішній день страхові компанії посідають особливе місце в забезпеченні інвестиційного процесу, відповідно, здійснюють вплив на розвиток економіки в цілому, формуючи довгостроковий капітал. При цьому важливу роль інвестиційна діяльність має і для самих страхових компаній, забезпечуючи стабільність їх діяльності. Адже ефективний інвестиційний портфель надає можливість забезпечувати ліквідність страхових компаній, отримувати додатковий дохід. В сучасних умовах цей напрям діяльності страхових компаній в Україні потребує удосконалення, що зумовлює актуальність дослідження.

Теоретичним основам інвестиційної діяльності страхових компаній у своїх працях приділяли увагу такі українські та іноземні вчені, як В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, Дж. Кейнс, П. Массе, О. Заруба, С. Осадець, Р.В. Пікус, Н.О. Шишпанова, В.Г. Федоренко та інші. Не дивлячись на ґрунтовні напрацювання з проблематики дослідження, необхідно враховувати особливості сучасного стану економіки при розумінні особливостей інвестиційної діяльності страхових компаній та пошуку напрямів активізації цієї діяльності. Тому дослідження інвестиційної діяльності страхових компаній є актуальним, як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Страхові компанії відрізняються суттєвими особливостями інвестиційної діяльності від інших суб'єктів ринку. Перш за все, для більшості розвинених країн світу характерним є те, що страхові компанії, поруч з банками та пенсійними фондами, входять до трійки найбільших інвесторів, хоча при цьому інвестиційна діяльність не є основним видом діяльності страховика, а передбачає допоміжний характер. Наступною особливістю є їх здатність акумулювати два види ресурсів: як власні кошти, так і страхові резерви, кожен вид має свої особливості та обмеження. Інвестиційна діяльність страхових компаній є об'єктом державного регулювання, оскільки страховики використовують в якості джерел інвестиційної діяльності кошти страхових резервів під зобов'язаннями [1].

На сучасному етапі розвитку страхового ринку України страхові компанії не відіграють такої значної ролі як інституційні інвестори і недостатньо використовують свій інвестиційний потенціал, як, наприклад, у розвинених країнах, для яких характерним є перевищення обсягів інвестиційних вкладень страховиків над вкладеннями банків та інвестиційних фондів, що є загальновизнаними інвесторами [2].

Недостатній розвиток інвестиційної діяльності страховиків спричинений такими основними проблемами на страховому ринку України:

- жорстке регулювання з боку держави щодо здійснення інвестицій у вигляді розміщення страхових резервів, що призводить до обмеження можливостей інвестування страховими компаніями;
- економічна та політична нестабільність, низький рівень розвитку фондового ринку;
- високий показник інвестиційних ризиків, і при цьому низький ступінь корпоративного управління, а також відсутність надійних інструментів інвестування;
- відсутність ефективного нормативно-правового регулювання та законодавство, що не в повній мірі відповідає європейським стандартам;
- низька капіталізація українських страховиків;
- недовіра до страхових компаній та їх діяльності [3].

З метою вирішення проблем, що стримують розвиток інвестиційної діяльності страховиків в Україні, потрібно виділити основні напрями, щодо яких здійснювати заходи для покращення інвестиційної діяльності страхових компаній (рис.1).

Рис.1. Напрями активізації інвестиційної діяльності страхових компаній

Джерело: складено автором на основі [4; 5].

Отже, страхові компанії можуть відігравати важливу роль в економіці, виступаючи у ролі інституційних інвесторів, тому необхідним є пошук напрямів та, відповідно до них, заходів удосконалення інвестиційної діяльності страховиків з метою здійснення ними ефектної діяльності, забезпечення фінансової безпеки та розвитку.

1. Денисенко М. П., Токачева А. В. Інвестиційна діяльність страхової компанії: проблеми та напрями активізації. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6640>
2. Мілошевич Н.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. С. 758—763.
3. Рекуненко І.І. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 667-672.
4. Сосновська О.О., Горач І. В. Особливості управління інвестиційною діяльністю страхових компаній в Україні. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2021. с.103-114.
5. Шишпанова Н. О. Напрями активізації інвестиційної діяльності страхових компаній України. *Агросвіт*. 2019. № 21. С. 59–65.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ СТРАХОВИМ БІЗНЕСОМ

Баранов Андрій Леонідович

д.е.н., доц., професор кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

В умовах перманентного здійснення нових відкриттів у науці та техніці, що спричиняють появу та подальше впровадження різноманітних інновацій у всіх сферах суспільного виробництва та життєдіяльності, страховий бізнес не може залишатися осторонь.

«Проникнення цифрових технологій у повсякденну діяльність населення та функціонування підприємницьких інституцій призвело до їх суцільної діджиталізації» [2, с. 174]. Страхові компанії зазнають подвійного впливу від таких технологічних нововведень, оскільки, з одного боку, вони, як підприємницькі інституції, мають безпосередньо реагувати на зміну «правил роботи» на ринку, а, з іншого – повинні враховувати у своїй діяльності ті трансформації, що відбуваються у житті чи діяльності їхніх клієнтів. Технологічні зміни у суспільстві та економіці супроводжуються тим, що Йозеф Шумпетер назвав творчою деструкцією, коли змінюються звичні речі, предмети, технології, бізнес-процеси на абсолютно нові. З'являються інноваційні засоби виробництва, виникають новітні сфери діяльності, відбувається перетікання капіталу з одних бізнесів у інші. Незважаючи на те, що «страх перед творчою деструкцією часто стає основою для опору інклюзивним економічним і політичним інститутам» [1, с. 77], страховики не можуть не рахуватися зі змінами саме через подвійний вплив інновацій на їхню діяльність.

Усі бізнес-процеси страхової компанії зазнають впливу з боку інновацій. Переважна більшість таких інновацій одночасно діють на декілька бізнес-процесів.

Наслідками їхнього впровадження є створення нових страхових продуктів, автоматизація процесів продажу та прийняття ризиків на страхування, спрощення процедури врегулювання страхових претензій та запобігання страховому шахрайству. Цьому сприяють такі «інноваційні технології, які страховики впроваджують у свою діяльність: телематика, телемедицина, Інтернет речей, GPS-моніторинг, Big data та хмарні технології. Розповсюдження Інтернету та соціальних мереж взагалі видозмінює форми організації страхової діяльності. З'являється P2P страхування, яке за своєю сутністю поєднує в собі риси співстрахування та взаємного страхування» [2, с. 184].

Інновації також сприяють кращому розумінню потреб потенційних споживачів та більшому їх задоволенню, встановленню стійкого зворотного зв'язку зі страхувальниками, а також безпосередньому їх залученню до вдосконалення сервісу компанії. Потенційний споживач стає набагато ближчим до страхової компанії, особливо завдяки проникненню рівня Інтернету та суцільній смартфонізації сучасного суспільства.

Окрім впливу на бізнес-процеси, впровадження інновацій трансформує саму систему управління страховою компанією. У нашому випадку впровадження вартісно-орієнтованого підходу в управління компанією стає набагато простішим за рахунок інноваційних технологій. Вони дозволяють акумулювати всі необхідні статистичні та фінансово-управлінські дані, швидко здійснювати їх обробку та аналіз, визначати EVA кожного співробітника незалежно від того, де він знаходиться і працює (в головному офісі, у відокремленому структурному підрозділі, на аутсорсингу тощо), впроваджувати масштабну систему мотивації персоналу, коли індивідуальний вклад кожного у створення вартості отримує відповідну винагороду, створювати деталізовану 4-х і більше рівневу систему факторів вартості, де буде відображатися вплив виконання функціоналу кожного співробітника на прирощення кінцевої вартості компанії. Впровадження інновацій дозволяє автоматизувати систему управління бізнес-процесами, визначивши головним критерієм – створення доданої економічної вартості. При розрахунку вартості компанії є можливість враховувати найбільш точну інформацію, коригуючи до безкінечності дані управлінської та фінансової звітності. Також такі технології дозволяють збирати, обробляти та зберігати величезні масиви даних щодо всіх угод купівлі-продажу страхових компаній у всьому світі з метою пошуку найбільш близьких за переважною більшістю показників компаній-аналогів та визначення найоптимальніших мультиплікаторів тощо.

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають / пер. з англ. О. Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ: Наш формат, 2017. 440 с.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

Березовенко Тетяна Юрїївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н, ас. Балицька М.В.

В умовах активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та глобалізації економічних відносин досить часто банки змінюють стратегію своєї діяльності та все більше переходять від традиційних каналів надання банківських послуг до нетрадиційних. Основною метою даної зміни є забезпечення доступу до банківських послуг клієнтові у будь-який час та у будь-якому місці, проведення банківських операцій максимально швидко та ефективно, а також зменшення собівартості банківської послуги, що суттєво збільшує прибуток банку.

До того ж, банки України змушені працювати в умовах негативного впливу політичних, економічних та соціальних факторів, серед яких - пандемія Covid-19 та ведення військових дій по всій території держави, тому найбільш поширеним трендом на ринку банківських послуг наразі є дистанційний банкінг. Основна суть дистанційного обслуговування полягає у самообслуговуванні клієнта переважно через системи онлайн-банкінгу: Інтернет-банкінгу (Internet banking), мобільного банкінгу (mobile banking, m-banking), телебанкінгу (telebanking) тощо [4, с. 194]. У таблиці 1 ми провели аналіз порівняльних переваг традиційного та дистанційного банкінгу.

Таблиця 1. Основні відмінності між видами банківського обслуговування

№	Ознаки	Традиційна	Дистанційна
1	Часові рамки здійснення, обслуговування	Обмежені. Обслуговування здійснюється в чітко установлений час	Необмежені. Можливість цілодобового доступу
2	Швидкість обслуговування	Залежить від кваліфікації та досвіду співробітника банку	Швидкість обслуговування миттєва
3	Підхід до обслуговування	Гнучкий, проте обмежується невеликим різновидом каналів обслуговування	Гнучкий та здійснюється через будь-який зручний для клієнта канал
4	Вартість обслуговування	Висока, враховуючи витрати банку на утримання персоналу та відділень	Низька, досить часто послуги надаються безкоштовно
5	Статус операціоніста в процесі обслуговування	Функції операціоніста виконує співробітник банку	Функції операціоніста виконує клієнт банку
6	Порядок ознайомлення з новими послугами та акціями	Потребує часу та затрат на рекламу	Здійснюється оперативно, через sms- та email-розсилку
7	Витратна компонента функціонування системи обслуговування	Ключовими є статті на утримання персоналу та відділень	Ключовими є статті на придбання й утримання серверів і на програмний комплекс

Джерело: складено на основі [1].

Згідно звіту KPMG «Майбутнє цифрового банкінгу», до 2030 року банківська діяльність має будуватися на одному з таких принципів як платформність, а саме створення цифрових платформ банківського сервісу, а клієнти зможуть обирати серед запропонованих різними провайдерами сервісів ті, які найбільше відповідають їхнім запитам і максимально задовольняють їхні життєві потреби [5, с.21].

На нашу думку, український банківський сектор активно працює над реалізацією даного принципу, впроваджуючи у використання деякі види дистанційного обслуговування, а саме Інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу. Розмежовує ці поняття лише одна відмінність – використання мобільного банкінгу передбачає встановлення мобільного додатку на смартфон або інший гаджет, Інтернет-банкінг можливо здійснити з будь-якого пристрою, маючи лише доступ до мережі Інтернет. На сучасному етапі розвитку Інтернет-банкінг є елементом мобільного банкінгу, адже у більшості банків присутні обидві опції, що тісно взаємопов'язані з собою, – без використання мережі Інтернет користувач не зможе здійснити жодної банківської операції через додаток, а використання Інтернет-банкінгу не можливе без верифікації користувача через смартфон (наприклад, Monobank не проводить перерахування суттєвої суми коштів з банківської карти клієнта поки не дочекається підтвердження користувача у мобільному додатку на мобільному телефоні).

Безсумнівно, одним із лідерів у сфері впровадження інновацій у систему дистанційного банківського обслуговування в Україні є «ПриватБанк». Технологія Приват24 дає змогу клієнтам банку цілодобово користуватися практично всіма банківськими послугами АТ «КБ «ПриватБанк». За останні роки «КБ «ПриватБанк» розробило також низку інших додатків, які створюють для споживачів банківських послуг додаткові можливості, а саме: QR-банкінг, який є одним із перших у світі і дає змогу легко оплачувати рахунки, товари і покупки в Інтернеті, просто використовуючи технологію безконтактного банкінгу з QR-кодом - потрібно лише сфотографувати QR-код, який за допомогою Інтернету відразу розпізнається та автоматично перенаправляє клієнта на сторінку оплати, для здійснення якої потрібно ввести свій пароль; додаток «Фотокаса» – клієнту достатньо сфотографувати квитанцію на оплату, наприклад з Інтернету, натиснути кнопку «Відправити», і співробітник «ПриватБанку» оплатить ваш рахунок. Найбільш прогресивним нововведенням на ринку банківських послуг є додаток Приват24 до окулярів Google glass - завдяки йому можна здійснювати пошук банкоматів у незнайомій місцевості, здійснювати платежі, дивлячись на товар і штрих-код або QR-код тощо[3].

Ще одним лідером впровадження банківських інновацій у дистанційному обслуговування є Monobank. Банк дає змогу оформити кредитну карту, без необхідності фізичної присутності клієнта; є можливість здійснення будь-яких розрахункових операцій, відкриття рахунків для ФОП, оформлення віртуальної платіжної картки у доларах чи євро. Всі операції можна здійснювати зі смартфона через мобільний додаток Monobank[4]. Швидке зростання клієнтів Monobank показує, що концепція дистанційного банкінгу в Україні є надзвичайно перспективною в сегменті обслуговування фізичних осіб та фізичних осіб – підприємців, адже дає змогу суттєво збільшити кількість клієнтів і оборот коштів на банківських рахунках, що є індикатором рівня ефективності банківських інновацій.

Отже, у процесі переходу України до цифрової економіки в умовах постійних зовнішніх тригерів важливу роль відіграє банківський сектор, що рухається у процесі популяризації дистанційного банківського обслуговування, таким чином, підвищуючи фінансову інклюзію серед населення.

1. Міндрова З.М. Проблеми та перспективи розвитку дистанційного банкінгу в Україні. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/lglpdp/2004_29/287_Mindrowa_LG_29.pdf .

2. Офіційний сайт «Monobank». – URL: <https://www.monobank.ua/about?lang=uk> .

3. Офіційний сайт АТ «КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/> .

4. Файдула М. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його розвиток в Україні. Банківська система України: стабілізація та драйвери зростання : матеріали Всеукр. наук. Інтернет-конф. Тернопіль : Вектор, 2017. С. 194–196.

5. The future of digital banking – KPMG, 2019. – URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/09/future-of-digital-banking-in-2030-cba.pdf> .

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

Васильченко Зоя Миколаївна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

доктор економічних, професор,

професор кафедри страхування,

банківської справи та ризик-менеджменту

Гарантування економічної безпеки є важливою передумовою розвитку будь-яких економічних систем і суспільства загалом [1]. Несвоєчасне усунення проблем у функціонуванні однієї із ланок банківської системи здатне спричинити негативні наслідки у масштабах усієї економіки країни. З нашого погляду, можна виділити наступні важливі якості, що характеризують економічну безпеку системи: незалежність, стійкість, здатність до саморозвитку і прогресу. Більш того, мову слід вести про чітку ієрархічну залежність між різними рівнями економічної безпеки, оскільки банк є підсистемою систем вищих порядків: банківської, кредитної, фінансової і, насамкінець, економічної, то й категорію, власне кажучи, самої безпеки слід розглядати у такому логічному порядку.

Спеціальна література трактує економічну безпеку як стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальної спрямованості політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів [2]. Під фінансовою безпекою, зазвичай, розуміється захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин [7]. Врешті, до сих пір ще бракує наукових праць, які присвячено дослідженню сукупності факторів, що можуть спричинити погіршення фінансової безпеки банківської системи та окремо взятого банку і змісту превентивних чи першочергових заходів, які слід уживати для обмеження їх негативного впливу [3,4,6]. З огляду на те, що фінансова безпека банківської системи є складовою економічної безпеки країни, доцільно розширити зміст аналізованого поняття, розуміючи під ним такий стан, за якого фінансова стабільність і ділова репутація банківських установ не можуть бути втрачені через цілеспрямовані дії певної групи осіб чи організацій як усередині, так і за межами держави, а також через негативні макроекономічні та політичні чинники.

Пошук досконалої методики аналізу та оцінки фінансової безпеки банку, а також формування системи показників щодо її кількісного визначення до цих пір залишається актуальною проблемою. Природно стверджувати, що банк є складною, ієрархічною, динамічною, керованою, цілеспрямованою системою, здатною до саморозвитку. За способом взаємодії із зовнішнім середовищем він являє собою відкриту систему, яка функціонує в умовах невизначеності (відсутності детермінованості). А тому фінансова безпека банку визначається й рівнем фінансової безпеки усіх підсистем, які входять до її складу. Це не суперечить методології системного аналізу, яка дозволяє виражати параметри досліджуваної системи через параметри її складових з метою одержання комплексної логічної моделі. Однак, слід урахувати, що при цьому система буде володіти низкою додаткових властивостей, які не притаманні ні одній зі складових даної системи.

Вихідним і визначальним моментом у процесі багаторічного авторського дослідження проблематики фінансової безпеки банку є оцінка її рівня шляхом обґрунтування теоретичної концепції єдиного інтегрального показника [5]. Він має містити в якості параметрів такі основні показники, що найбільш точно характеризують результати діяльності банку, передусім це показники достатності капіталу, темпів росту капіталу, оцінки ліквідності і дохідності активів. Інтегральний показник з такими властивостями відіграє ніби то роль умовного експерта, оскільки він за незмінними правилами та в єдиний спосіб дає зведену оцінку діяльності банку за основними показниками його діяльності. Володіючи динамікою інтегрального

показника, який відображає і підсумовує інформацію про дохідність активів і ліквідність банку, достатність капіталу і темпи його росту, керівництво банку:

- по-перше, реалістично уявляє фінансовий стан банку;
- по-друге, зможе завчасно, до виникнення внутрішньобанківської кризи, поліпшити становище банку на фінансовому ринку;
- по-третє, зможе захистити банк від негативного впливу зовнішніх чинників у разі констатації кризи на рівні банківської системи країни загалом.

З метою інтеграції (зведення) багатьох властивостей реальних об'єктів в один інтегральний показник доцільно звертатися до теорії надійності. Згідно з цією теорією інтегральний показник, що досліджується, є функцією надійності. Зауважимо, що функція надійності будується для одержання кількісної оцінки стійкості об'єктів, явищ, процесів тощо. Вихідними даними для її побудови, як правило, є переваги експертів, тобто їх суб'єктивні думки про стабільність об'єктів, що вивчаються, які висловлюються ними відносно або різних об'єктів, або одних і тих же об'єктів, але за різних обставин. Системі індивідуальних властивостей конкретного досліджуваного об'єкта (банку) в кожному окремому випадку може бути притаманний ряд особливостей, які не виключають і не доповнюють одна одну. Такі особливості індивідуальних переваг природно приводять до їх поділу на компенсаційні, некомпенсаційні та частково компенсаційні переваги.

Компенсаційна – це така перевага на множині можливих значень часткових показників оцінки діяльності банку, за якої погіршення (зменшення) будь-якого з показників, причому на довільну величину, може бути компенсовано покращенням (збільшенням) якихось інших показників. Некомпенсаційна – це така перевага, у якої погіршення будь-якого із показників на довільну величину не може бути компенсовано навіть необмеженим покращенням всіх останніх показників. Частково-компенсаційна – це перевага на множині всіх можливих значень часткових показників, які не є ні компенсаційними, ні некомпенсаційними. Для компенсаційних переваг можна побудувати функцію надійності, більше того, для деяких видів цих переваг розроблені коректні в математичному розумінні алгоритми побудови функцій надійності.

Грунтовний огляд наукових джерел із досліджуваної проблематики дозволяє нам ствердити, що наразі не існує об'єктивних методів, які дозволяють дати однозначну кількісну оцінку фінансової безпеки банку. У той же час єдиним критерієм об'єктивності залишається практика і, відповідно, накопичення досвіду застосування функції надійності в конкретній предметній сфері діяльності. Навіть у тих випадках, коли теоретично можна побудувати функцію надійності, власне кажучи, теорія не гарантує її єдиність, оскільки така функція може бути багатозначна. А тому, не випадково численні банківські кризи слугують підтвердженням того, що кількісних законів функціонування банків не існує.

1. Про основи національної безпеки України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Варналій З.С., Буркальцева Д.Д., Саєнко О.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія. Київ: Знання України, 2011. 299 с.
3. Васильченко З.М. Фінансово-економічне оздоровлення проблемних банків в умовах системної. Банківська справа. 2016. № 1. С. 17- 26.
4. Васильченко З.М. Методологічні засади антикризового управління банком. Банківська справа. 2016. № 2. С. 94-106.
5. Васильченко З.М., Васильченко І.П. Деякі аспекти методологічної основи моделювання фінансової безпеки банку. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2013. № 6 (147). С.15-19.
6. Версаль Н.І. Фінансові шоки в банківській системі України: теорія, практика та шляхи адаптації: монографія. Київ: Ямчинський О. В., 2019. 470 с.
7. Власюк О.С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації: монографія. Київ: НІСД. 2014. 432 с.

ФІНАНСОВИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ: ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ

Версаль Наталія Іванівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Mendel University

д.е.н., доцент

Балицька Марія Валеріївна

Ерастов Василь Ігорович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

к.е.н., асистенти

Фінансовий добробут населення є відносно новою економічною дефініцією. На сьогодні не сформовано однозначного підходу як до визначення фінансового добробуту населення, так і до методології його вимірювання. Крім того ця дефініція є чутливою до контексту застосування, що впливає на її наповнення. Наше дослідження передбачає розгляд фінансового добробуту населення в тісному зв'язку з такими поняттями як фінансова освіта і фінансова грамотність. Такий підхід дозволяє розглядати фінансовий добробут як результат впливу наявного рівня фінансової грамотності: чим більш фінансово освіченим є індивід, тим вищим буде рівень його фінансового добробуту (рис. 1: NCE – країни Північної і Центральної Європи). До вибірки країн увійшли такі країни: Україна, Грузія (Східна Європа), Чехія, Угорщина, Хорватія, Польща, Австрія (Центральна Європа), Литва, Естонія (Північна Європа). Дані стосуються двох проміжків часу: t_0 – це дані опитувань OECD/INFE (2016) для усіх країн, крім України, і України за методикою OECD/INFE (2018); t_1 – це дані опитувань OECD/INFE (2020) і України (2021).

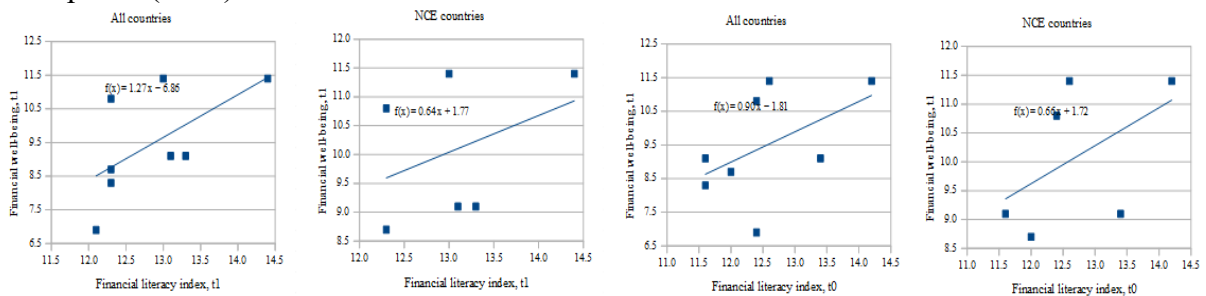

Рис.1. Зв'язок між рівнем фінансової грамотності та фінансового добробуту
Джерело: розраховано авторами на основі [2, 3, 8, 9].

Водночас, високий рівень фінансового добробуту надалі спонукатиме до зростання рівня фінансової грамотності, оскільки відбуватиметься зростання обсягів фінансових ресурсів, що, в свою чергу потребуватиме оновлення та розширення навичок, що пов'язані із заощадженнями та інвестуванням.

Визначення рівня фінансового добробуту індивіда (населення) є найбільш складним викликом, оскільки його можна оцінювати на суб'єктивному і об'єктивному рівнях. Суб'єктивне оцінювання фінансового добробуту базується на опитуваннях населення із застосуванням специфічних запитань, які швидше залежать від сприйняття індивідом рівня свого багатства. Так, розроблена методика OECD/INFE [10] з оцінювання фінансового добробуту передбачає відповідь на п'ять запитань-тверджень: «Враховуючи мою ситуацію з грошима я відчуваю, що ніколи не отримаю бажаного»; «Я просто звожу кінці з кінцями»; «Я стурбований тим, що мої гроші не нескінченні»; «Я маю залишок коштів в кінці місяця»; «Мої фінанси контролюють моє життя».

Як бачимо, більшість тверджень є суб'єктивними або суб'єктивно-об'єктивними. Основною проблемою такого методу є те, що під час відповідей на ці запитання індивід може порівнювати себе з іншими, що призводить до викривлення оцінок.

Саме тому вчені зосереджуються на вивченні об'єктивних показників. Це можуть бути такі показники як: ліквідність (відношення ліквідних активів до рівня доходів за місяць або поточних боргів), заощадження (відношення заощаджень до загального або чистого прибутку), розподіл активів, подолання інфляції, податкове навантаження, витрати на комунальні платежі, неплатоспроможність [4]; наявність постійного місця роботи, фінансова подушка [5]. Перевагою об'єктивних показників є також той факт, що їх можна отримати та аналізувати на систематичній основі. Однак, в дослідженнях, що передбачають порівняння різних країн, значна кількість цих показників може бути недоступною або нерелевантною.

У зв'язку з цим, на нашу думку, варто звернути увагу на показники, які є в міжнародних базах даних, а саме Світового банку і МВФ, зокрема, рівень доходу на одну особу, рівень заощаджень на одну особу та ін., тобто показники, збором та оцінкою яких зайняті безпосередньо центральні банки або органи державної статистики.

Однак, для формування повноцінної методики оцінювання фінансового добробуту варто брати до уваги і здійснювати порівняння (композицію) обох груп показників, оскільки фінансовий добробут – це стан, коли існує можливість мати достатні, з точки зору індивіда, умови для життя та відповідний рівень фінансової свободи [1]. Одна з останніх моделей передбачає поєднання таких показників: поточний стрес від управління грошима (прострочені та мінімальні платежі, відсутність самоконтролю, матеріалізм, сприйняття фінансової самоефективності), очікуваний майбутній рівень фінансової безпеки (сприйняття фінансової самоефективності, позитивна фінансова поведінка, бажання приймати інвестиційні ризики та довготермінові плани на гроші) [7].

Представлений огляд засвідчив, що визначення та аналіз фінансового добробуту населення потребує значної уваги і міждисциплінарних підходів, особливо в частині його оцінювання. Як підсумок, оцінювання фінансового добробуту населення має базуватися на системі об'єктивних (фінансові показники, що можна розрахувати для індивіда) та суб'єктивних показників (вербальна оцінка власного фінансового благополуччя індивідом на основі анкетування).

1. Brügger E.C., Hogreve J., Holmlund M., Kabadayi S., Löfgren M. Financial well-being: a conceptualization and research agenda. *Journal of Business Research*. 2017. vol. 79. issue C. 228-237. DOI: 10.1016/j.jbusres.2017.03.013

2. Financial literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine. 2019. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf

3. Financial literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021. 2021. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2021/10/Ukraine_2021_Financial-Literacy-Survey-Report_UA.pdf

4. Greninger S.A., Hampton V.L., Kitt K.A., Achacoso J.A. Ratios and Benchmarks for Measuring the Financial Well-Being of Families and Individuals. *FINANCIAL SERVICES REVIEW*. 1996. vol. 5, issue 1, 57-70.

5. Headey B., Wooden M. The Effects of Wealth and Income on Subjective Well-Being and Ill-Being. *IZA DP*. No. 1032. 2004. URL: <https://ftp.iza.org/dp1032.pdf>

6. Huston S.J. Using a Financial Health Model to Provide Context for Financial Literacy Education Research: A Commentary. *Journal of Financial Counseling and Planning*. 2015. Volume 26, Issue 1, 102-104.

7. Netemeyer R., Warmath D., Fernandes D., Lynch J. How am I doing? Perceived financial well-being, its potential antecedents, and its relation to overall well-being. *Journal of Consumer Research*, 45(1), 68-89.

8. OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. 2020. URL: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

9. OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. 2016. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf>

10. OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion. 2018. URL: <https://www.oecd.org/financial/education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf>

11. Versal N., Balytska M., Honchar I., Erastov V. Financial Literacy And Financial Well-Being: The Case Of Eastern, Central, And Northern Europe. *Business Trends 2022 Conference*. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/365295730_FINANCIAL_LITERACY_AND_FINANCIAL_WELL-BEING_THE_CASE_OF_EASTERN_CENTRAL_AND_NORTHERN_EUROPE

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ КЛІМАТИЧНИМИ РИЗИКАМИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Вовченко Ніна Юрївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: д.е.н., доц. Шолойко А.С.

В умовах нових економічних реалій та кліматичних змін галузь сільського господарства особливо потребує належного використання інструментів управління кліматичними ризиками. Зміна клімату впливає на середнє значення та мінливість погодних умов, а також частоту природних катаклізмів. У звіті Міжнародної фінансової корпорації зазначається, що за останні 20 років екстремальні погодні явища призвели до втрати більше як 2 млрд доларів в агросекторі [1]. Таким чином, зміна клімату значною мірою визначає мінливість виробництва та врожайності. Україна є одним із найбільших аграрних центрів світу, саме тому особливої актуальності набуває проблема пошуку ефективних методів управління кліматичними ризиками задля забезпечення стійкості українського сільськогосподарського виробництва.

Управління кліматичними ризиками – це складний процес, якому має передувати ряд заходів, зокрема: необхідним є використання метеостанцій, супутників, обчислювальної та комунікаційної інфраструктури для інформаційних кліматичних послуг і систем раннього попередження реалізації ризиків; моніторинг та оцінка продуктивності ферм; готовність до надзвичайних ситуацій та інші послуги, які допомагають уникнути або компенсувати кліматичний ризик на рівні ферми, а потім вже страхування врожаю та використання альтернативних фінансових інструментів [2].

Страхування сільськогосподарських ризиків практикувалося ще з давніх часів, та є ефективним фінансовим інструментом, який допомагає сільськогосподарським виробникам і урядам впоратися з наслідками екстремальних погодних явищ. Виокремлюють декілька різних видів страхових продуктів: класичні та індексні. Страхування на основі відшкодування збитків є класичним варіантом страхування сільськогосподарського виробництва. Порівняно новим є індексне страхування кліматичних ризиків. Сутність індексних страхових продуктів полягає у виплаті страхового відшкодування у разі, якщо врожайність застрахованої культури впаде нижче гарантованого рівня [1].

Нижче наведені основні переваги та недоліки страхування на основі відшкодування збитків та страхування на основі індексу (табл.1).

Таблиця 1. Переваги та недоліки страхування на основі відшкодування збитків та страхування на основі індексу

Типи програм страхування	Сильні сторони	Слабкі сторони
Страхування на основі відшкодування збитків	<ul style="list-style-type: none"> – давно сформований, вивірений часом – виконує «обіцянку» повної передачі ризику	<ul style="list-style-type: none"> – високі трансакційні витрати – виявлення шахрайства – високі субсидії, необхідні для доступності
Індексне страхування	<ul style="list-style-type: none"> – більш об'єктивний, краще відображає зміну клімату – нижчі витрати, менше часу, необхідного для компенсації (без оцінки втрат на місцях) – усуває бюрократизм – покращує прозорість	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність достовірних даних – необхідні передові технологічні та моделювальні можливості – високий базовий ризик – необхідно об'єднати невеликі ризики

Джерело: складено автором на основі [2, 3].

Незважаючи на давню практику страхування кліматичних ризиків, на сучасному етапі в Україні даний вид страхування є не досить популярним та малодоступним для аграріїв. Тому актуальним є пошук альтернативних методів забезпечення стійкості сільськогосподарського виробництва, як, наприклад, погодні деривативи – це фінансові інструменти, похідні цінні папери, які можуть використовувати організації або окремі особи як частину стратегії управління ризиками для зниження кліматичного ризику, пов'язаного з несприятливими або неочікуваними погодними умовами. Таким чином, за допомогою погодних деривативів сільськогосподарський виробник страхується від майбутнього стану погоди [4].

Погодні деривативи базуються на певному погодному тригері (дні з високою температурою), а не на доказі втрат (температура перевищує визначений поріг за певний період), і тому вони є простішими і дешевшими в адмініструванні, ніж інші альтернативні варіанти. Наприклад, фермери можуть використовувати погодні деривативи для захисту від поганого врожаю, спричиненого, наприклад, відсутністю дощу під час вегетаційного періоду або надмірною кількістю дощу під час збору врожаю. Фермер, який вирощує персики в Центральній Європі, сподівається, що під час цвітіння морозочутливих дерев температура ніколи не знизиться нижче певної температури (5 °C). Чим довше температура нижче 5 °C, тим менший урожай. Цей фермер може передати свій ризик банку, уклавши з банком відповідний погодний дериватив. Договір може бути розроблений таким чином, що для кожного дня квітня та травня – місяці, коли цвітуть чутливі до морозів персикові дерева, коли температура, виміряна найближчою метеостанцією, падає нижче 5°C, фермер повинен компенсувати конкретну суму. Чи сплачує він опціонну премію за цим контрактом, чи має платіжні зобов'язання перед банком, коли температура вище 5 градусів за Цельсієм, залежить від обраного конкретного інструменту хеджування [4].

Погодні деривативи схожі на страхування від кліматичних ризиків, але відрізняються від нього. Страхування покриває катастрофічні погодні явища з низькою ймовірністю, такі як урагани, землетруси та торнадо. Навпаки, похідні цінні папери охоплюють події з вищою ймовірністю, такі як посушливе, ніж очікувалося, літо. На даний момент погодні деривативи використовуються набагато рідше, ніж страхування. Однак вони вважаються ефективними інструментами для захисту від ризику, пов'язаного з мінливістю погоди в умовах зміни клімату [5].

Таким чином, необхідною є розробка інноваційних страхових і фінансових продуктів задля забезпечення ефективного управління кліматичними ризиками у сільському господарстві.

1. Зміна клімату та сільське господарство: як адаптуватися. Агробізнес Сьогодні. Ідеї & тренди. 2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/24771-zmina-klimatu-ta-silkske-hospodarstvo-ia-adaptuvatysia.html>

2. Шолойко А.С. Страховий захист виробництва продукції рослинництва від природно-кліматичних ризиків: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 210 с.

3. Reimund S., Sushchenko O. Climate Insurance for Agriculture in Europe: On the Merits of Smart Contracts and Distributed Ledger Technologies. *Journal of Risk and Financial Management*. 2022. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfm15050211>.

4. Weather derivatives as risk management tool. The European Climate Adaptation Platform Climate-ADAPT. URL: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/metadata/adaptation-options/weather-derivatives-as-risk-management-tool>.

5. Bouriaux S., and MacMinn R. Securitization of Catastrophe Risk: New Developments in Insurance-Linked Securities and Derivative. *Journal of Insurance Issues*. 2009, Number 32 (1), 1-34.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Волосович Світлана Василівна

Державний торговельно-економічний університет
професор кафедри фінансів

Пандемія COVID-19 вплинула на всі сфери життєдіяльності людини, зокрема, й на криптовалютний ринок, на якому вона обумовила зростання волатильності, зростання його ефективності, відбувається конвергенція між криптовалютами з чіткими технологічними функціями та класифікаціями на тлі зміни поведінки мікроструктури ринку. Ці тенденції посилюються через війну в Україні, що має глобальний вплив.

Військова агресія російської федерації проти України спричинила глобальні критичні трансформації, які обумовили потужні виклики для всіх сфер життєдіяльності людини у багатьох країнах. Так, вона спричинила енергетичну кризу, екологічні проблеми, посилила ризик голоду для значної кількості населення земної кулі, створила проблеми у фінансовій сфері. Нещодавні дослідження виявили негативний вплив російсько-української війни на світову економіку, фондовий ринок, ринок енергії, ціни на сировину та ресурси. В результаті військових дій відбулися значні трансформації фінансових ринків, складовою яких є криптовалютний ринок.

На нашу думку, криптовалютний ринок можна розглядати з функціональної та інституційної точок зору. З функціональної точки зору криптовалютний ринок є сукупністю економічних відносин у кіберпросторі з приводу майнінгу криптовалют, первинного розміщення монет та обігу криптовалют на основі законів попиту та пропозиції.

З інституційної точки зору криптовалютний ринок – це сукупність учасників схем віртуальної валюти, що здійснюють криптовалютні операції.

За твердженням прихильників криптовалют, вони є інструментом демократизації суспільства в глобальних фінансах [4] і їх популярність зростає. Так, відповідно до досліджень, проведених Chainalysis, глобальний обсяг транзакцій у криптовалюті збільшився на 567% до 15, 8 трлн дол. США і у 2022 р. інвестування у віртуальні активи належать до ТОП-5 тенденцій венчурних інвестицій.

Згідно із Global Crypto Adoption Index у 2022 р. Україна серед 146 країн посіла третє місце після Філіппін та В'єтнаму щодо використання криптовалюти. До ТОП-5 ввійшли також Індія та США [6]. Така позиція України у цьому списку може пояснюватися, з одного боку, традиційно значною зацікавленістю українців криптовалютою, з іншого боку, викликами воєнного стану для вітчизняної фінансової системи.

Внаслідок військової агресії на криптовалютному ринку спостерігаються наступні зрушення:

- зростання обсягів обміну гривні та рублів на криптовалюти, що, можливо, пояснюється намаганнями громадян України та російської федерації зберегти свої заощадження. З іншого боку, росіяни можливо намагаються обійти накладені на них санкції;

- виникнення проблем з майнінгом криптовалют на тлі світової енергетичної кризи, спричиненої російською агресією в Україні. На тлі поглиблення енергетичної кризи, пов'язаних з війною в Україні, Європейська комісія розглядає пропонує заборонити майнінг криптовалют та/або позбавити податкових пільг майнерів у країнах Європейського Союзу. За її даними, на майнінг припадає біля 0,4% світового споживання електроенергії. Водночас упродовж останніх п'яти років енергоспоживання криптомайнінгу збільшилося на 900% [2]. Восени 2022 р. Комісія з надзвичайних ситуацій Молдови заборонила майнінг на тлі загострення енергетичної кризи;

- використання криптовалюти людьми всього світу в якості пожертв для програм, що підтримують українських військових; цивільних, що постраждали від військової агресії; підприємців та порятунків тварин. Вперше у світі відбувається краудфандинг для

оборонної програми. За деякими даними було зібрано біля 13,7 млн дол. США на військові дії України через анонімні пожертви в біткоїнах. Вже за кілька днів війни на кінець лютого 2022 р. за було зроблено понад 4000 пожертв, зокрема, один невідомий донор передав неурядовій організації біткоїни на суму 3 млн дол. США. Середня сума пожертви становила 95 дол. США [5];

- зростають можливості споживачів розраховуватися за товари, роботи, послуги криптовалютою як в Україні, так і в інших країнах. Так, у травні 2022 р. торговельна мережа «Фокстрот» почала через співпрацю з криптовалютною біржею Binance реалізувати товари за криптовалюту. За перший місяць «Фокстрот» прийняв понад 1000 оплат у криптовалюті. З серпня 2022 р. мережі магазинів електроніки «ТехноЖак» та Stylus почали приймати криптовалюту в якості оплати, інтегрувавши український криптопроцесинг WhitePay. Кожна 13-15 оплата у них здійснюється ув криптовалюті. У вересні 2022 р. почали співпрацювати мережа супермаркетів Vagus та блокчейн-екосистема Binance, пропонуючи покупцям скористатися криптогаманцем на основі технології Binance Pay. Можливість розрахунків за пальне криптовалютою надає мережа заправок WOG через сервіс WOG PAY у застосунку PRIDE. Мережа магазинів OKWINE в окремих магазинах у Києві та Луцьку надає доступ на сайті компанії для розрахунків криптовалютою. Водночас Південно-Африканська торговельна мережа RiskPay приймає в якості оплати біткоїни. За останні п'ять місяців спосіб оплати був протестований у 10 магазинах і зараз доступний у 39 магазинах по всій країні. У 2022 р. в обіг введено платіжну картку weld українським банком Unex Bank, Mastercard та фінтех-стартапом Weld Money, яка прив'язана до криптовалютного гаманця на платформі Weld Money з автоматичною конвертацією в гривню;

- посилення боротьби з фінансуванням тероризму. З одного боку, терористичні групи можуть скористатися криптовалютою для фінансування своєї діяльності. З іншого боку, експерти акцентують увагу на тому, що все ж таки частіше для цих цілей використовується фіатна валюта з використанням підставних компаній [3]. Зокрема, восени в Японії було схвалено нормативно—правовий акт щодо запобігання відмивання грошей з використанням криптовалют, відповідно до яких криптовалютні біржі мають повідомляти інформацію про користувачів, зокрема, надавати за запитом правоохоронців особисті дані та канали комунікації з клієнтами. Відповідно до нововведень правоохоронні органи отримали право заморожувати активи юридичних або фізичних осіб, визнаних ООН в якості таких, що сприяють розробці або розповсюдженню зброї масового знищення [1].

Таким чином, тенденціями розвитку криптовалютного ринку в умовах воєнного стану є використання криптовалюти людьми всього світу в якості пожертв для програм, що підтримують українських військових; зростання обсягів обміну гривні та рублів на криптовалюту; заборона або декларування бажання обмежень майнінгу; зростають можливості споживачів розраховуватися за товари, роботи, послуги криптовалютою як в Україні, так і в інших країнах. посилення боротьби з фінансуванням тероризму.

1. В Японії почали діяти «криптовалютні санкції». URL: <https://noworries.news/v-yaponiyi-pochaly-diyaty-kryptovalyutni-sankcziyi/>

2. Добровольський В. У Євросоюзі хочуть заборонити майнінг криптовалют. URL: <https://speka.media/v-jevrosoyuzi-xocut-zaboroniti-maining-kriptovalyut-9qelw9>

3. Advisory on the Iranian Regime's Illicit and Malign. Activities and Attempts to Exploit the Financial System. <https://www.fincen.gov/sites/default/files/advisory/2018-10-12/Iran%20Advisory%20FINAL%20508.pdf>

4. Aidan Arasasingham. Cryptocurrency's Role in the Russia-Ukraine Crisis. URL: <https://www.csis.org/analysis/cryptocurrencys-role-russia-ukraine-crisis>

5. Joe Tidy. Millions in Bitcoin pouring into Ukraine from donors. UL: <https://www.bbc.com/news/technology-60541942>

6. The 2022 Global Crypto Adoption Index: Emerging Markets Lead in Grassroots Adoption, China Remains Active Despite Ban, and Crypto Fundamentals Appear Healthy. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2022-global-crypto-adoption-index/>

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Герасимчук Василь Гнатович

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

доктор економічних наук, професор

Андрос Світлана Вікторівна

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

доктор економічних наук, доцент

В умовах війни питання вітчизняного сільського господарства та продовольства як найважливішої складової економіки є одним із найістотніших. Україна та Росія є великими експортерами сільськогосподарської продукції та ресурсів, таких як добрива та енергія. До війни на їхню частку припадало 28% пшениці, що продається у світі, 29% ячменю, 15% кукурудзи і 75% соняшникової олії [2]. Велику частку продукції наша країна експортувала ще до початку вторгнення Росії та блокади портів. Альтернативні маршрути, створені за підтримки ЄС, допомогли Україні збільшити експорт зерна до 1,2 млн тонн у квітні та 2,7 млн тонн у червні 2022 року. Домовленості Чорноморської зернової ініціативи, досягнуті 22 липня на 120 днів, дозволили відновити відвантаження з трьох із семи великих портів України [4]. Експорт сільськогосподарської продукції у вересні становив майже 7 млн тонн проти лише 2 млн тонн у травні та червні 2022 року [3]. Україні потрібно експортувати щонайменше 7 млн тонн на місяць, щоб звільнити достатньо місця в силосах і на кораблях для експорту врожаю, що надходить (прибуває в серпні для пшениці та в жовтні для кукурудзи) [4]. Усунення значних вузьких місць транспортування всередині країни також є умовою збільшення експорту. Через зменшення обсягів експорту вітчизняні сільськогосподарські ціни на пшеницю та кукурудзу впали на 30–35% у період із січня до червня 2022 року, тоді як у світі вони зросли на 42–60%. Майбутній урожай створює тиск на інфраструктуру зберігання зерна; дефіцит сховищ оцінюється в 10–15 млн тонн [4].

За оцінкою [1], приблизно 15% із оцінених 58 млн тонн сховищ урожаю в Україні (тобто 8,7 млн тонн) постраждало від війни, частково перебуваючи під контролем Росії, частково знищено. Згідно з прогнозом, урожай зернових та олійних культур у 2022 році впаде на 40% у річному обчисленні через меншу посівну площу – на 20% менше, меншу доступність ресурсів та деяке зерно, що швидше за все, залишиться незібраним. На 1 червня 2022 року війна нанесла загальні збитки сільському господарству на суму 2,2 млрд дол США, а сукупні збитки становлять 28,3 млрд дол США. За прогнозом Світового банку, у 2022 році сільськогосподарське виробництво в Україні скоротиться на 40%. Дефіцит світової торгівлі зерном у 2023 році може становити приблизно від 23 до 40 млн метричних тонн, згідно з найгіршим сценарієм [4].

Війна та санкції призвели до нестабільності цін на добрива, а вартість добрив зростала швидше за ціни на сільськогосподарську продукцію. Стрімке зростання цін на газ перетворилося на зростання цін на добрива, причому ціни на добрива потроїлися за останні два роки. Зростання цін на добрива може призвести до зниження норм внесення добрив у наступному сільськогосподарському сезоні, що продовжить та посилить наслідки кризи. Величина скорочення залежить від: а) реакції попиту на добрива від зміни цін; б) кількості добрив, які використовуються нині для вирощування сільськогосподарських культур; та в) очікувані втрати продуктивності для фермерів, які зменшать норми внесення добрив. Виробництво продуктів харчування без добрив може знизити врожайність на 50%, а поточна ситуація з добривами – це проблема як доступу, так і проблема доступності [4].

Утім зростання цін на продовольство може скоротити бідність у сільських районах у довгостроковій перспективі, навіть якщо у короткостроковій перспективі це негативно вплине. Бідняки у сільській місцевості несуть велику частку витрат на продукти харчування, але також виробляють та продають продукти харчування, а вищі ціни на продукти харчування викликають реакцію пропозиції продуктів харчування та зростання заробітної плати у сільських районах.

Прогнозований вплив зростання реальних цін на продукти харчування на бідність значною мірою залежить від частки «міського населення» країни. Проте на відміну від продовольчої кризи 2007-2008 рр., нинішній продовольчий шок припадає на період обмеженого простору для маневру в політиці для України із низьким та середнім рівнем доходу із низькими бюджетними та зовнішніми резервами та підвищеною борговою вразливістю. Два фактори роблять нинішню ситуацію унікальною: підвищена інфляція та вельми невизначені перспективи для продовольчих ринків. Україна з низьким рівнем доходу схильна до високого ризику боргової кризи або вже у ній. Нещодавні шоки ще більше послабили національну валюту України, посиливши внутрішні витрати, пов'язані з шоками міжнародних цін, і країна зазнає все більших труднощів із фінансуванням імпорту товарів першої необхідності та обслуговуванням свого боргового навантаження. Україні бракує можливостей розширення соціального захисту та інших засобів підтримки вразливих груп населення. Зростання ціни на продукти харчування прямо впливає на зростання бідності і недоїдання як і у сільських, і міських районах. Бідні домогосподарства менше їдять, пропускають їжу, скорочують різноманітність меню і все частіше переходять на нездорове харчування. COVID-19 є однією з ключових причин, чому наша країна стикається з серйозними проблемами. Екстремальні погодні явища, такі як повені та посухи залишаються критичними факторами в деяких регіонах.

Серед рекомендацій з політики відмітимо наступне. Перерозподіл бюджету на продукти, вирощені в домашніх умовах. Сприяння споживанню місцевих поживних продуктів замість імпортованих продуктів на основі пшениці, заохочення сімей до диверсифікації свого раціону та розширення місцевого виробництва добрив та інших сільськогосподарських ресурсів для зниження залежності від імпортованих ресурсів. Цей підхід «вирости на місцевому рівні, харчуйся на місцевому рівні» варто поширювати в Україні. Він ідеально підходить для шляхів переходу продовольчої системи України. Зростання залежності від імпорту продовольства у поєднанні зі скороченням кількості торгових партнерів підвищує вразливість продовольчих систем до потрясінь. Сприяння виробництву поживних харчових продуктів потребує переорієнтації фінансової підтримки, яку надають уряди сільському господарству. Ефективна та стійка підтримка дрібних фермерів має важливе значення для забезпечення того, щоб вони були частиною рішення, та для локалізації ланцюжків постачання. Надмірна підтримка виробництва товарних культур та виробництва біопалива може змістити стимули з продовольчої безпеки. Ефективність використання азоту загалом коливається від 30 до 50%, а рекомендована ефективність становить 90%. Субсидії, які заохочують надмірне використання добрив, також заохочують до втрати. Необхідні інвестиції у знання, щоб гарантувати, що для конкретних культур застосовуються найбільш підходящі добрива та їх кількість.

Міжнародна відповідь на продовольчу кризу має бути зосереджена на: збільшенні гуманітарної допомоги; розширенні масштабів соціального захисту; підтримці виробництва продуктів харчування; інвестуванні у стійке до зміни клімату сільське господарство.

Запорукою успішного відновлення вітчизняного сільського господарства є ефективна співпраця влади, бізнесу та міжнародних інвесторів. Також захист прав власників, верховенство права та жорстка боротьба з корупцією. Власне, це ті фактори, від яких залежить і членство України в ЄС. Головною умовою є швидка перемога над окупантами. Для цього потрібно інвестувати найбільше.

1. Conflict Observatory. URL: <https://hub.conflictobservatory.org/portal/apps/sites/#/home/>

2. Impact of Russia's invasion of Ukraine on selected agricultural sectors. URL: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/Ukraine/Ukraine.html>

3. Сільський розвиток. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/tag/rozvitok-silskih-teritorij>

4. The impact of Russia's war against Ukraine on global food security – KC-FNS review – October 2022. URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/impact-russia%E2%80%99s-war-against-ukraine-global-food-security-%E2%80%93-kc-fns-review-%E2%80%93-october-2022_en

РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В США

Герус Дарія Олександрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс, освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

В умовах економічної нестабільності в світі, ринок страхування життя у США залишається широко розвинутою та важливою сферою діяльності для американських страхових компаній. Цей вид страхового захисту пропонує широкий вибір страхових гарантій та дозволяє страхувальнику вирішити цілий комплекс соціально-економічних проблем [1].

Страхування життя одночасно вирішує два завдання: соціальне і фінансове. Реалізація першого дозволяє подолати недостатність системи державного соціального страхування і забезпечення. Якщо говорити про фінансове завдання, то з одного боку страхування життя сприяє збільшенню особистих доходів, а з іншого – надає необхідні гарантії при здійсненні цілого ряду фінансово-кредитних операцій.

За статистичними даними LIMRA, відсоток споживачів, які повідомили про наявність страхування життя (індивідуальне, групове), становив: у 2020 році – 54%, у 2021 році – 52%. Однак, спостерігається зростання чистих нарахованих премій зі страхування життя, страхування майна, страхування від нещасних випадків і здоров'я (рис. 1) [4].

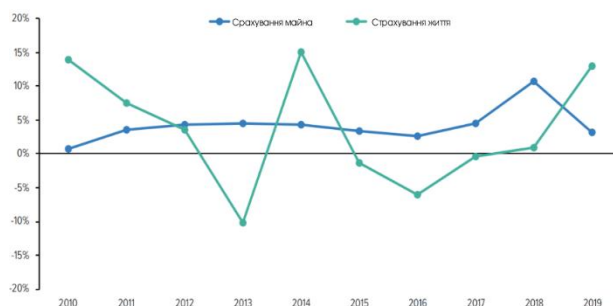

Рис. 1. Зростання нарахованих премій у порівнянні страхування майна та страхування життя у США 2010-2019 роки.

Джерело: NAIC data, складено за S&P Global Market Intelligence, Insurance Information Institute [4].

В останні роки розвиток страхування життя в світі знаходиться під вагомим впливом пандемії COVID-19. Слід зазначити, що цей виклик суттєво не змінив ринок страхування життя в США. Звичайно, пандемія привернула увагу до фінансової безпеки протягом останніх двох років. Страхування життя – це один із способів зміцнити свій фінансовий стан і захистити фінансове майбутнє[3].

Страхування життя покриває випадки смерті, пов'язані з Covid, як зазначено в полісах страхування США. Індустрія страхування життя в цілому спостерігала рекордні виплати допомоги в разі смерті, що збігалися зі зростанням кількості смертей під час пандемії COVID-19, підвищивши обізнаність про важливу роль страхування життя у фінансовій безпеці сімей [3].

Важливим аспектом кожної галузі є постійне її оновлення. З метою розвитку страхування життя, збільшення кількості клієнтів компанії зі страхування життя, доцільними є наступні пропозиції.

По-перше, варто пам'ятати, хто є споживачами на даному ринку. Небагато компаній зі страхування життя мають ефективний споживчий маркетинг. Більшість неявно делегували цю відповідальність посередникам-розповсюджувачам[2].

По-друге, ризик антивідбору завжди вимагатиме певного рівня складності продуктів страхування життя та андеррайтингу, але страховики повинні значно спростити те, як вони

описують ціннісні пропозиції своїх продуктів. Щоб конкурувати в пенсійному просторі проти зловмисників і менеджерів активів, страховики життя потребують простіших способів передачі інформації про захист, інвестиції та довголіття.

По-третє, багато лідерів в галузі страхування життя вже використовують цифрові досягнення для скорочення витрат і підвищення ефективності вздовж усього ланцюжка створення вартості.

По-четверте, потрібно прагнути до партнерства. Нова цифрова економіка вимагатиме від страхових компаній, особливо тих, що обслуговують середній ринок, стати активними учасниками ширшої екосистеми, до якої входять банки, роздрібні торговці та роботодавці. Партнерство може розширити доступ до клієнтів і підвищити продуктивність завдяки передовій аналітиці. Незважаючи на труднощі, багато компаній зі страхування життя мають здорові баланси та позитивну економіку. Тому важливе питання для більшості компаній – як перейти на нову модель без шкоди для прибутку [2].

Отже, вище зазначене дозволяє зробити наступний висновок: протягом останніх кількох років у галузі страхування життя в США відбулися значні зміни, що призвело до незначного зниження загальної тенденції зростання. Багато бар'єрів, які заважають людям купувати поліси страхування життя, все ще діють, хоча є певні докази збільшення доступу та обізнаності. Розрив між тим, скільки охоплення мають люди, і тим, скільки їм може знадобитися, все ще значний. Незважаючи на позитивні галузеві показники в багатьох інших сферах, загальний відсоток американців, охоплених страхуванням життя, знизився приблизно на два відсотки між 2021 і 2022 роками. Однак, зберігається тенденція збільшення доходу, валових страхових премій протягом останніх кількох років.

1. FORINSURER. Премії страховиків США. Електронний ресурс. URL: [\[https://forinsurer.com/news/22/04/26/41192\]](https://forinsurer.com/news/22/04/26/41192)

2. National Association of Insurance Commissioners. U.S. Life and A&H Insurance Industry – 2021, URL: [\[https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/2021%20Life%20Annual%20Industry%20Commentary.pdf\]](https://content.naic.org/sites/default/files/inline-files/2021%20Life%20Annual%20Industry%20Commentary.pdf)

3. Pandemic and Tax Code Change Spur Interest in Life Insurance, J.D. Power Finds – 2021. URL: [\[https://www.jdpower.com/business/press-releases/2021-us-individual-life-insurance-study\]](https://www.jdpower.com/business/press-releases/2021-us-individual-life-insurance-study)

4. Insurance Fact Book 2021. URL: [\[https://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/insurance_factbook_2021.pdf\]](https://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/insurance_factbook_2021.pdf)

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ В УКРАЇНІ: НЕДОЛКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гричук Валерія Сергіївна

Київський Національний Економічний Університет імені Вадима Гетьмана

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Димніч О.В.

Кожен з нас у своєму житті так чи інакше стикався із соціальним страхуванням: пенсійні виплати бабусям та дідусям, оплата лікарняних, допомога при вагітності та догляді за дитиною. Все це є в нашому житті і оточує нас усюди. Проте як часто в житті ми стикаємося із соціальним страхуванням, так само часто ми стикаємося і зі скаргами з приводу невідповідності виплачуваної допомоги до потреб населення.

Соціальне страхування виступає важливим механізмом забезпечення захисту громадян України, покращення їхнього добробуту і в цілому виступає імпульсом соціально-економічного розвитку держави.

Основною проблемою соціального страхування в Україні є низький рівень страхового захисту. Адже ніякі виплати соціальної допомоги не забезпечують гідного життя населення, бо, по суті, вони надають можливість громадянам просто виживати.

Перейдемо до прикладу – допомога при народженні дитини. Розглянемо ситуацію на конкретному прикладі – один з батьків перебуває з дитиною у декреті, інший працює. Середня місячна заробітна плата в Україні на початок 2022 року становила 14 577 гривень [4], а виплата при народженні дитини становить 10 320 гривень (перша і одноразова), а протягом наступних 36 місяців рівними частинами в сумі 860 гривень щомісяця [3]. Для подальшого аналізу використаємо розрахунки компанії Picodi за 2020 рік, опубліковані на сторінці онлайн-видання Na chasi. Picodi порахували, скільки грошей витрачають українці під час вагітності та першого року життя. Список необхідних речей на період вагітності та перший рік після пологів розділили на 7 категорій і деякі пропозиції віднесли до розширеного списку, оскільки вони не належать до предметів першої необхідності:

1. Дитяче харчування (з 6 місяців) – 22 600 гривень. ВООЗ рекомендує протягом перших шести місяців життя немовляти дотримуватися виключно грудного вигодовування. Отже, введення прикорму починається з піврічного віку. Незважаючи на це, саме витрати на харчування за шість місяців становлять 20-25% від всієї суми витрат;
2. Облаштування квартири – 14 800 гривень: ліжечко, сповивальний столик, стілець для годування, гойдалки-шезлонг тощо;
3. Дитячий одяг – 11 400 гривень;
4. Одяг на час вагітності – 5 600 гривень. Під час вагітності майбутній мамі потрібно додати до свого гардеробу або спеціальний одяг, що тягнеться, або просто речі більшого розміру;
5. Догляд та гігієна – 12 500 гривень. Підгузки складають більшу частину від вартості всіх регулярних покупок. Річний запас косметики, побутової хімії та підгузків.
6. Набір в пологовий будинок – 1 100 гривень. Стандартна сумка в пологовий будинок з усім необхідним для мами та дитини на час перебування в пологовому будинку;
7. Прогулянки з немовлям – 16 100 гривень. Транспорт для немовляти також недешевий: коляска та автокрісло ледь не найдорожче, що потрібно в перший рік життя немовляти [5].

Отже, витрати на всі покупки, пов'язані з вагітністю та першим роком життя дитини, базовий набір, становлять 84 000 гривень на рік, або 7 000 гривень на місяць. Одноразова перша виплата не покриє навіть облаштування квартири. В подальшому, вирахувавши з доходів батьків потрібну суму на місяць отримаємо залишок в приблизно 5-6 тисяч гривень. Звичайно цього не вистачить для нормального життя, адже тільки комунальні послуги в середньому займають близько третини залишку влітку, і ще більше взимку. Звичайно в нашому суспільстві всі звикли, що батьків повинно бути двоє, проте якщо дитину виховує хтось один, то допомоги від держави не вистачить. І загалом мало хто сподівається на допомогу від держави.

Через це народження первістка відкладається допоки батьки впевнено стоять на ногах. «Діти — це велика фінансова інвестиція, і хочеться мати відповідний заробіток, щоб забезпечувати їх, себе, придбати квартиру, автомобіль» - поширений наратив [1]. У жінки ніколи не було думок про те, що потрібно якомога раніше народити дітей. Таким чином, в Україні середній вік при народженні першої дитини кожного року знижується і у 2021 році становив близько 27 років [2].

Тому, з вище сказаного можна зробити висновок, що Україні терміново потрібні реформи відповідної соціальної сфери. Проте, як і в будь-якій іншій країні, всі системи пов'язані між собою, тому неможливо реформувати систему соціального страхування не здійснивши ніяких реформ у податковій системі.

Таким чином, на основі написаного слід підкреслити необхідність вдосконалення чинної системи державного соціального страхування через її недоречність та неактуальність.

1. «А діти коли?» Чому в Україні дедалі менше народжують і чого чекати через 10 років: стаття / за ред. Олеси Біди. Київ: hromadske, 2021 - <https://hromadske.ua/>
2. Люди народжують першу дитину пізніше: подкаст. Київ: Громадське радіо, 2021 - <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/liudy-narodzhuut-pershu-dytynu-piznishe-naukova-spivrobitnytsia-institutu-demohrafii>
3. Материнство: стаття. Київ: Міністерство соціальної політики, 2014 - <https://www.msp.gov.ua/content/materinstvo.html>
4. Середня заробітна плата: інфографік / кол. авторів; за ред. МінФін. Київ: Міністерство Фінансів України, 2022 - <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/2020/>
5. Скільки грошей витрачають українці під час вагітності та першого року життя: стаття / за ред. компанії Picodi. Київ: Na chasi, 2020 - <https://nachasi.com/society/2020/05/27/picodi-research/>

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ РЕГУЛЯТОРА НА РИНКУ РЕЙТИНГУВАННЯ В УКРАЇНІ

Гудзинська Людмила Юріївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

к.е.н., доцент

Євроінтеграційна спрямованість економічної політики держави передбачає, серед іншого, виконання зобов'язання в межах Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1] (далі – Угода про асоціацію), зокрема, у частині приведення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу у сфері рейтингування, а саме – до Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 1060/2009 від 16 вересня 2009 року щодо кредитних рейтингових агентств [2] (далі – Регламент ЄС № 1060/2009).

Одним з елементів інституційної спроможності регулятора на ринку рейтингування, що підтверджує його суб'єктність та дозволяє реалізовувати визначений законодавством функціонал, є належне фінансове забезпечення. Регламент ЄС № 1060/2009 виступає орієнтиром формування моделі такого фінансового забезпечення.

Регламент ЄС № 1060/2009 запроваджує механізм фінансового забезпечення Європейського наглядового органу (ESMA), який передбачає право останнього стягувати платежі з кредитно-рейтингових агентств. ESMA приймає положення про збори, в якому визначаються тип зборів та питання, за які вони сплачуються, розмір зборів, спосіб їх сплати тощо. Обов'язковою умовою, при цьому, є те, що сума винагороди, що стягується з кредитно-рейтингового агентства, повинна покривати всі адміністративні витрати (пов'язані з реєстрацією, сертифікацією та наглядом за кредитно-рейтинговими агентствами) та бути пропорційною обороту відповідного кредитно-рейтингового агентства [2].

В Україні на реалізацію цього завдання спрямований проект Закону України «Про рейтингування» [3] (далі – проект), який, серед іншого, запроваджує інструменти формування фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення діяльності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР), на яку покладається функція авторизації рейтингових агентств, у тому числі, іноземних, які мають намір присвоювати публічні кредитні рейтинги.

Такими інструментами пропонується визначити обов'язкові платежі на ринку рейтингування, а саме – адміністративні платежі за внесення до Реєстру рейтингових агентств (далі – адміністративний платіж) та внески на регулювання, які авторизовані рейтингові агентства (далі – АРА) сплачують до спеціального фонду Державного бюджету України.

Адміністративний платіж сплачується окремими рейтинговими агентствами, які подали заявку на авторизацію. Сума такого платежу повинна бути пропорційна складності заявки на

авторизацію та розміру рейтингового агентства. Обчислюється вона з урахуванням наступних критеріїв: 1) рейтингове агентство має філіал у іншій країні; 2) рейтингове агентство планує затверджувати кредитні рейтинги, присвоєні рейтинговим агентством, заснованим в іншій країні. Сума адміністративного платежу диференціюється в залежності від того, якій кількості зазначених критеріїв відповідає рейтингове агентство, та, відповідно, обчислюється з прив'язкою до кількості працівників (з відповідною диференціацією) та величини прожиткових мінімумів для працездатних осіб, станом на 1 січня року, в якому здійснюється платіж (з відповідною кратністю).

Внески ж на регулювання обчислюються, виходячи з суми видатків НКЦПФР на здійснення регулювання та нагляду за діяльністю АРА, визначена у кошторисі НКЦПФР, що становить базу розрахунку, яка, у свою чергу, збільшується на суму дефіциту кошторису НКЦПФР в частині регулювання та нагляду за АРА, або ж зменшується на суму платежів нагляду, сплачених іноземними рейтинговими агентствами, авторизованими НКЦПФР. При цьому, розмір внеску на регулювання визначається для кожного АРА НКЦПФР на основі розподілу бази розрахунку пропорційно до розміру доходу, отриманого таким АРА за попередній календарний рік.

На відміну від вітчизняних АРА, внески на регулювання сплачуються іноземними АРА у розмірі 82 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, станом на 1 січня року, в якому здійснюється платіж.

У разі, якщо АРА (в тому числі іноземне) авторизовано протягом попереднього року, внески на регулювання сплачуються у розмірі з розрахунку 7 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, станом на 1 січня року, в якому здійснюється платіж, за кожен повний місяць з дати авторизації до кінця року.

За несплату внеску на регулювання у встановлений строк сплачується пеня в розмірі 0,1% від суми платежу за кожен день прострочення.

Пропонована модель фінансового забезпечення національного регулятора на ринку рейтингування, на наш погляд, має значний потенціал для удосконалення, у тому числі, з огляду на закладений у Регламенті ЄС № 1060/2009 підхід.

Насамперед, слід говорити про відмінність у статусі ESMA та НКЦПФР. Перша є незалежним регулятором, тоді як друга – державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України та таким, що фінансується з бюджету. Останнє визначає дискусійним підхід щодо визначення, зокрема, бази розрахунку внеску на регулювання, виходячи з суми видатків НКЦПФР на здійснення регулювання та нагляду за діяльністю АРА, визначена у кошторисі НКЦПФР, дефіциту кошторису НКЦПФР в частині регулювання та нагляду за АРА (при цьому, виникає питання, про який дефіцит йдеться), а також відсутності будь-яких обмежень щодо розміру внеску. Зазначені чинники, в сукупності, створюватимуть підґрунтя для певного фінансового тиску на платників внеску, причому, характер такого тиску, виходячи зі змісту пропонованих новел, є непередбачуваним.

У цьому ж контексті слід розглядати і пропонований механізм обрахунку адміністративного збору. Адже, виникає питання, яким чином пропоновані розміри такого збору, які встановлюються з прив'язкою до величини прожиткового мінімуму, співвідносяться з фінансовим станом його платників, а, тим більше, з фінансовими потребами регулятора. До того ж, слід враховувати той факт, що розмір прожиткового мінімуму щорічно переглядається у бік збільшення (і що, з огляду на ситуацію, що склалася в Україні з порядком застосування державних соціальних стандартів, яким, до речі, є і прожитковий мінімум, як базовий державний соціальний стандарт, матиме довгостроковий тренд), проте це не означає збереження прямої кореляції цього процесу з фінансовим станом платників адміністративного збору, а, тим більше, з динамікою відповідних витрат регулятора.

Таким чином, запровадження інструментарію фінансового забезпечення національного регулятора на ринку рейтингування потребує ґрунтовного опрацювання підходів до механізму їх сплати з урахуванням статусу національного регулятора, існуючого порядку його фі

нансування, а також забезпечення кореляції фінансового навантаження на платників відповідних платежів з параметрами їх платоспроможності. Знаходження балансу у цих питаннях дозволить оптимізувати, з одного боку, рівень фінансового навантаження на рейтингові агентства, а, з іншого, рівень задоволення потреб у фінансових ресурсах регулятора, достатнього для виконання останнім закріплених за ним завдань.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Регламенту Європейського Парламенту та Ради № 1060/2009 від 16 вересня 2009 року щодо кредитних рейтингових агентств. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02009R1060-20190101>

3. Проект Закону України «Про рейтингування». – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/855810>

ФУНКЦІОНАЛЬНІ РОЛІ СТРАХОВОГО БРОКЕРА НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

Гудзь Генріх Олександрович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
к.е.н., асистент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту

На даному етапі розвитку страхового ринку у світі, страхові брокери, що спеціалізуються на різних видах ризикового страхування, розширили масштаби власної діяльності. У взаємовідносинах з страховими компаніями та страхувальниками, брокери перейшли на новий рівень, почавши створювати власні страхові послуги чи додаткові послуги до основних програм страхової компанії з якою співпрацюють. Це дозволяє виділити можливі функціональні ролі страхового брокера, які можуть бути диференційовані в залежності від рівня інновацій та рівня індивідуалізації. Рівень інновацій вказує на рівень наповнення страхових послуг, а індивідуалізація – демонструє собою інтенсивність взаємовідносин страхового брокера та страхувальника [1], [2].

Брокер в якості «постачальника» пропонує традиційні страхові послуги (наприклад, страхування врожаю) з низьким рівнем індивідуалізації. За ступенем наповнення, пропоновані послуги в певній мірі поверхневі та демонструють взаємозамінність у відносинах між страховим брокером та страхувальником. Послуги, що пропонуються брокером, здатні лише незначним чином бути адаптованими до специфічних умов для страхувальника, але тим не менш з урахуванням актуальних ринкових потреб клієнтів. Брокер, який не пропонує індивідуальні рішення, може орієнтуватися на продаж страхових послуг лише у перспективі.

Страхові послуги, пропоновані брокером, який виконує роль «трансформера», характеризується низьким ступенем індивідуалізації, проте, на відміну від функції «постачальника» - високим рівнем інновацій. «Трансформер» - характеризується як постачальник інноваційних послуг, що обслуговує ринок з точки зору підходу орієнтованого на пропозицію. З точки зору наповнення, забезпечує інноваційні та комплексні послуги, а зі сторони відносин, брокер має мало інформації про конкретні потреби своїх клієнтів.

Роль «партнера» передбачає тісний зв'язок між страховим брокером та страхувальником. Діяльність брокера, що виконує дану функцію, характеризується насамперед зацікавленістю потребами клієнтів і конкретними проблемами, а не на укладанні страхової угоди. Посередник пропонує традиційні, але в основній мірі індивідуалізовані послуги. Страховий брокер може розширити роль «партнера», ставши «глобальним партнером», особливо якщо наявна розгалужена міжнародна мережа зв'язків і відповідає ліцензійним умовам.

Роль «вирішувача проблем» - є адаптацією функції «партнера». Пропоновані послуги за даною функцією є індивідуалізованими, і в той час, інноваційними і складними за побудовою. Наприклад, страхові послуги засновані на індексі погоди та страхування за ціновим ризиком сільськогосподарського товаровиробника.

Отже, при аналізі функцій страхового брокера, страхові послуги, які надаються та особливості діяльності посередника, необхідно розглядати як єдине ціле. Чим більше брокер інтегрований в департамент ризик-менеджменту компанії, тим більш індивідуалізованими будуть страхові послуги та тим краще взаєморозуміння між посередником і замовником послуг.

1. Boissonnade A. (2015). *New frontiers in agriculture insurance*. The Actuary, The magazine of the actual profession [online], available at: <http://www.theactuary.com/features/2015/03/new-frontiers-in-agriculture/>
2. Iturrioz R. *Agricultural Insurance* // ECSSD, Washington, DC: World Bank, Primer Series on Insurance Issue 12, November 2009, available at: <http://www.worldbank.org/nbfi>

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Дерев'янчук Владислав Едуардович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс ОР «Магістр», спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: д.е.н., проф. Слухай С.В.

У 2015 році в Україні розпочалась реформа децентралізації, що передбачала добровільне об'єднання громад і укрупнення районів з метою підвищення рівня ефективності використання бюджетних коштів на потреби населення, а також зростання рівня автономності місцевої влади щодо використання фінансових ресурсів. Для повноцінного відновлення функціонування об'єктів інфраструктури, що були пошкоджені внаслідок широкомасштабного вторгнення РФ на територію України, а також для забезпечення сталого розвитку регіону, громадам необхідно залучати кошти не лише з бюджетів різних рівнів та допомоги міжнародних організацій, а й підвищувати власний рівень привабливості для залучення приватних інвесторів. Відповідно до даних Державної служби статистики України, за січень-грудень 2021 року найбільшим джерелом фінансування капітальних інвестицій в Україні були саме кошти підприємств та організацій – 68,6%, у той час як частка державного та місцевих бюджетів становили 9,2% і 8,4% відповідно. Лише в одному регіоні України у 2021 році зафіксовано частку видатків державного бюджету у формуванні капітальних інвестицій, що є вищою за 25% (Запорізька область із показником 28,1%), у той час як найбільша частка місцевих бюджетів серед регіонів України належить Харківській області – 18,4% [3]. Цей факт вкотре доводить те, що для забезпечення розвитку і підтримки населення, місцева влада повинна бути зацікавлена у створенні сприятливого інвестиційного клімату для залучення нових інвестицій.

У 2019 році Асоціація міст України спільно із Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства представили комплекс порад та заходів, які можуть бути використані місцевими органами самоврядування задля залучення нових інвесторів. До них, зокрема, належить: створення відповідних умов для розбудови індустріальних і наукових парків, проведення постійних консультацій із центральною владою для визначення критично важливих галузей економіки і ролі громад в їх розвитку, тощо. Наприклад, місцева влада може виділити окрему територію та надати її інвестору у довгострокову оренду для створення підприємства або цілої мережі виробничих потужностей. Такий крок може суттєво знизити рівень міграції населення, адже за наявності робочих місць індивіди не матимуть потреби залишати населений пункт або регіон в пошуках роботи. Окрім того, інвестор у

співпраці з місцевою владою може бути зацікавлений у покращенні стану місцевої інфраструктури для зменшення власних витрат у майбутньому, і тим самим може допомогти у вирішенні соціальних питань. Таким чином, роль місцевої влади у процесі залучення інвестицій повинна зводитись до наступних кроків: формування привабливого іміджу територіальної громади, створення сприятливих умов для надходження і використання залучених інвестицій, організація відповідних каналів для поширення інформації щодо поточного стану розвитку територіальної громади, за потреби – посередництво між представниками місцевого бізнесу та потенційними інвесторами [2]. Аби викликати бажання у інвестора інвестувати саме у розвиток певної територіальної громади, її керівникам необхідно сформувавши імідж своєї території та належним чином представити його.

Інвестиційна діяльність є основним критерієм для формування розвинених та активних місцевих громад, оскільки вона формує економічний розвиток для генерації доходів на місцевому рівні. Для збільшення можливостей громад щодо залучення інвестицій необхідно надати органам місцевого самоврядування широку автономію для використання акумульованих ними податкових надходжень. Окрім того, обсяги інвестиційних субсидій також мають бути збільшені і їх вагомий роль повинна зрости [4]. Розширення бюджетної самостійності громад і територій, можливість залучення кредитних ресурсів, отримання субвенцій з державного бюджету, розширення можливості залучення міжнародної допомоги – усі ці, а також інші можливості надаються громадам завдяки проведеній реформі децентралізації. Практика минулих років засвідчила, що мобілізація залучених коштів саме на капітальні інвестиції є вкрай низькою: менше 1/5 усіх фінансових ресурсів спрямовуються на капітальні видатки. Це може відбуватись із наступних причин: низька ефективність дій органів місцевого самоврядування, недостатність наявних інструментів впливу на зацікавленість інвесторів, корупція та лобізм з боку представників бізнесу, тощо.

Таким чином, надання широкої автономії органам місцевого самоврядування щодо використання акумульованих ними податкових надходжень є основною умовою для збільшення обсягів залучених інвестицій на місцевому рівні. Реформа децентралізації в Україні повинна передбачати не лише розширення повноважень місцевої влади щодо вирішення питань соціального характеру, а й щодо збільшення рівня фінансової автономії громад і територій.

1. Жук П., Сірик З. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. Регіональна економіка. 2017. №2. С. 16-22.
2. Кульчицька Н., Дерманська Л., Яковець Т. Оцінка ефективності фінансової діяльності ОТГ в умовах децентралізації. Світ фінансів. 2019. № 4. С. 111-124.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Wright G., Slukhai S., Yakymchuk B. Amalgamation and local finance: A case study of Ukraine. Central European Public Administration Review, 2022, Vol. 20(2), forthcoming

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Дмитренко Катерина Ігорівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н, проф. Пікус Р.В.

В умовах цифрової трансформації економіки впровадження і використання інноваційних технологій страховими компаніями стає необхідною умовою успішного функціонування на ринку та досягнення максимальної ефективності у задоволенні потреб споживачів. Сучасні виклики щодо розвитку ринку фінансових послуг і страхового ринку є закономірним наслідком світових глобалізаційних процесів, а також проникнення інформаційних технологій в

усі сфери економіки і суспільства. У цих умовах особливого значення набувають фінансові технології (FinTech), які дозволяють суттєво прискорити обмін інформацією і фінансовими потоками.

Важливою складовою FinTech є InsurTech. Існує декілька підходів до визначення сутності даного поняття. З одного боку, InsurTech – це компанії, які використовують новітні технології в рамках ланцюжка вартості страхування. З іншого боку, InsurTech - це використання цифрових технологій для скорочення витрат та вдосконалення процесів як для нових, так і для існуючих видів страхування. З огляду на вищесказане, InsurTech – це сфера FinTech, у якій інноваційні технології використовуються учасниками страхового ринку для задоволення потреб споживачів страхових послуг на основі оптимізації своєї діяльності [1, с. 125].

Сьогодні InsurTech компанії – це компанії, які на ранніх стадіях застосовують інноваційний технологічний підхід до вирішення проблем на страховому ринку. Впровадження досягнень InsurTech пов'язано з появою онлайн-платформ, які дозволяють оптимізувати та розширити шляхи надання страхових послуг. Так, застосування різних інструментів фінансових технологій було б неможливе без існування Інтернету [3, с. 191]. На рис. 1 зведено основні фінансові технології, що застосовуються у різних сферах страхової діяльності.

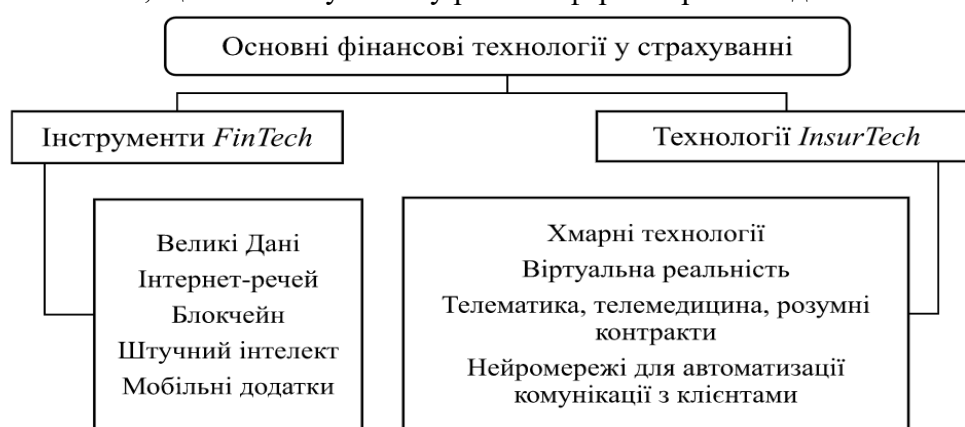

Рис. 1. Основні фінансові технології у страхуванні
Джерело: складено автором на основі [1, с. 127]

Запровадження таких новітніх технологій, як Big Data, Інтернет-речей, блокчейн, телематика, різноманітні мобільні додатки може стати значним фактором зростання як класичного вітчизняного ринку страхування, так і ринку Інтернет-страхування. Використання даних технологій дозволить значно автоматизувати та оптимізувати велику кількість бізнес-процесів страхової компанії, зменшити витрати страховика на адміністрування договорів та ведення страхової справи, а також зміцнити їх конкурентні позиції та підвищити точність розрахунку страхових тарифів.

Big Data, або Великі Дані визначаються як група технологій та методів, за допомогою яких аналізують і обробляють великий об'єм даних. Big Data дозволяють страховим компаніям ідентифікувати та зареєструвати страховий випадок з найбільшою можливою ефективністю та швидкістю. Тобто, основним важелем використання Великих Даних у страховій справі є очікування клієнтів на отримання швидкого та якісного урегулювання збитків. Також, не менш важливим аспектом є мінімізація можливих шахрайських дій за рахунок створення механізмів прискореного аналізу. Варто зазначити, що використання Big Data передбачає наявність відповідного технічного оснащення та кваліфікованого персоналу, яке зможе допомогти компанії ефективно використовувати дані та наявні інструменти [2, с. 194-196].

Наступною визначною інновацією на ринку страхових послуг є Інтернет-речей, або IoT. Інтернет-речей – мережа цифрових фізичних пристроїв, що мають вбудовані можливості зі збору інформації про специфічні об'єкти і явища, а також можуть передавати отриману та оброблену ними інформацію. Використання IoT страховими компаніями надасть їм змогу більш ґрунтовно аналізувати інформацію про страхувальників та їх потреби та ризики. Залу

чення даної технології дозволить страховикам значно знизити витрати часу на оформлення страхового випадку, оскільки IoT дає змогу відстежити місце страхового випадку та всі його обставини. IoT також може бути використана як система попередження страхових випадків, що відповідно зменшить їх частоту та спустошливість [2, с. 188-191].

Blockchain є розподіленою базою даних, у якій тримаються всі записи здійснених угод, що можуть бути використані для надання інноваційних рішень у сфері фінансових послуг. Блокчейн-технології на страховому ринку можуть виконувати такі завдання, як автоматизація формування бази страхових історій, фіксація страхових подій, укладання договорів страхування у режимі онлайн, урегулювання претензій споживачів тощо [1, с. 129].

Важливою складовою InsurTech є телематика. Вона вимагає наявності нішевих продуктів, які пов'язані із моделлю поведінки клієнтів. Так, страхові компанії можуть здійснювати страхування лише за необхідності. Використовуючи телематику, компанії надають можливість водіям сплачувати страховку лише за фактичні години керування. При страхуванні здоров'я, відповідно, застосовуються смарт-годинники, фітнес-трекери та інші пристрої з можливістю зафіксувати страховий випадок [1, с. 130]. Аналогічно і мобільні додатки, які здатні відслідковувати стан здоров'я застрахованих осіб. Використання страховиками таких додатків дасть змогу не тільки контролювати здоров'я потенційних страхувальників, знизити витрати на лікування і охорону здоров'я, а й оцінити правдивість поданої інформації та ефективно збудувати тарифні сітки [2, с. 198-199].

Отже, використання цифрових інновацій на ринку страхових послуг дозволить страховикам розширити взаємодію з клієнтами, застосувати нові підходи до управління ризиками, страховими претензіями, виплатами, та зменшити рівень шахрайства, що у цілому підвищить їх економічну ефективність та конкурентні позиції на ринку.

1. Волосович С.В., Фоміна О.В. Технологічні інновації на страховому ринку. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 124–137.

2. Ерастов В.І. Інтернет-страхування на ринку страхових послуг України [Дисертація]: дис... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, М-во освіти і науки України. Київ. 2018. 281 с.: веб-сайт. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/3d8/dis_Erastov%20V.I..pdf

3. Охрименко І. Б., Шуляк Д. А. Актуальність цифровізації страхового бізнесу на тлі сучасних соціально-економічних і геополітичних викликів. Наукові перспективи. 2022. № 8. С. 186–199.

РОЛЬ НБУ У ПИТАННЯХ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Жук Катерина Дмитрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька М.В.

Захист прав споживачів фінансових послуг – це система законодавчих та регуляторних норм, які захищають споживача на всіх етапах його відносин з фінансовою установою [6]. Очевидно, що такий ефективний механізм є драйвером для підвищення рівня фінансової інклюзії, довіри населення до фінансової системи та зростання економіки.

Відповідно до ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» №122-IX від 20.09.2019 до сфери повноважень НБУ входить захист прав споживачів фінансових послуг, регуляція поведінки банків та небанківських фінансових установ щодо їхніх клієнтів [1]. Його підрозділ - Управління захисту прав споживачів фінансових послуг (УЗПСФП) - відзначає три основні напрямки роботи у сфері захисту прав споживачів, а саме: робота зі зверненнями громадян, встановлення вимог

до фінансових установ, нагляд за додержанням законодавства про захист прав споживачів фінансовим послуг та про рекламу [6].

Відповідно до статистики, опублікованої НБУ за III квартал 2022 року [4, 6], 5 513 отриманих звернень від споживачів фінансових послуг стосувались 43 діючих банків, зокрема, 1 011 щодо державних банків (1,2% порушень), 699 – приватних банків (1% порушень), 611 – банків з іноземним капіталом (1,5% порушень). Щодо діяльності небанківських фін. установ зафіксовано 3 011 звернень громадян, серед яких 1 647 стосувалися МФО.

Передбачувано, що після 24.02.2022 р. відбулися помітні зміни в структурі звернень до регулятора. Відзначимо, що до війни більша частина звернень припадала на діяльність небанківських установ, наразі ж банки хвилюють населення набагато більше. На рис.1 наведено розподіл найпоширеніших питань, які надійшли до регулятора впродовж III кв. 2022 р.

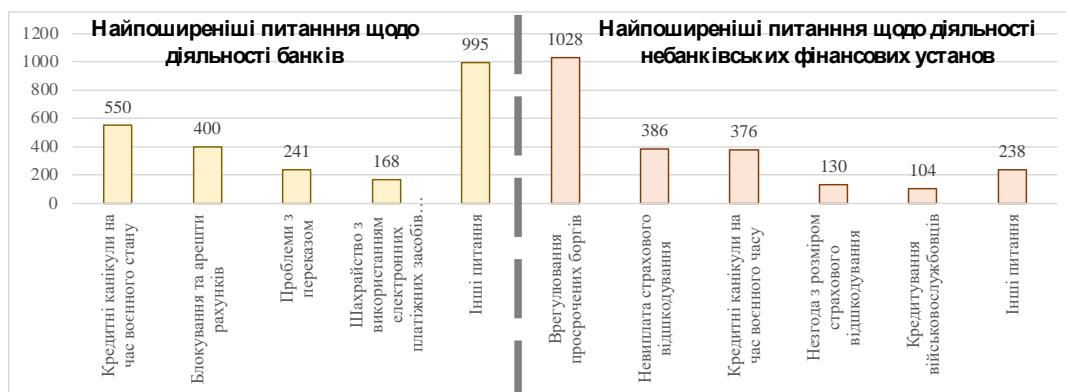

Рис. 1. Кількість звернень громадян до НБУ у розрізі найпопулярніших питань щодо діяльності банківських та небанківських фінансових установ станом на III квартал 2022 р.

Джерело: побудовано автором на основі [4].

Очевидно, що найбільше громадян цікавили питання щодо кредитних канікул під час воєнного стану, а також врегулювання прострочених боргів. Регулятор оперативно відреагував на такі тенденції. Постановою НБУ №170 від 04.08.2022 р. встановлено додаткові вимоги з метою забезпечення відповідального ставлення та підсилення певних норм «колекторського закону» [6]. Відтак, особисті зустрічі із споживачем мають відбуватися лише у добровільному порядку після отримання згоди; заборонено зустрічатися за місцем роботи та обробляти дані телефонного довідника чи журналу дзвінків для врегулювання простроченої заборгованості [7]. Ці заходи мають позитивно вплинути на забезпечення відповідальності чинних кредиторів, нових кредиторів, колекторів.

Особливу увагу було звернено регулятором на підтримку військовослужбовців. В результаті внесення змін до ЗУ «Про споживче кредитування» протягом дії воєнного стану та 90 днів після його скасування заборонено стягувати заборгованість у осіб, що належать до захищеної категорії (за умови надання відповідних підтвердних документів), а саме: військовослужбовців ЗСУ, інших військових формувань та правоохоронних органів спецпризначення, ДССТ, ДССЗІУ, які проходять військову службу; військовослужбовців, які стали особами з інвалідністю внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби; членів сімей військовослужбовців, які загинули, померли чи пропали безвісти; осіб, які перебувають у полоні; з якими втрачено зв'язок; зниклих безвісти [3, 5].

Також варто зазначити, що 01.08.2022 р. було введено в дію Закон України «Про платіжні послуги» [2], що має сприяти інноваційному розвитку та модернізації платіжного ринку, а також стане підґрунтям інтеграції з європейським ринком. За даними НБУ, присутня тенденція до збільшення кількості безготівкових операцій із платіжними картками (станом на квітень 2022 р. 9 із 10 операцій – cashless, у розмірі сум це еквівалентно 71% від вартості усіх транзакцій) [6]. Тому цілком обґрунтованою діяльністю з розробки додаткових вимог до умов

договорів між надавачами і споживачами платіжних послуг, зокрема, з метою забезпечення вимог прозорості вартості та умов для споживачів, створення умов для запровадження концепції Open Banking, яка дозволяє надавачам відкрити дані іншим авторизованим постачальникам фінансових послуг.

До переліку необхідних заходів у сфері захисту прав споживачів входить також недопущення порушень в роботі фінансових установ. В умовах воєнного стану регулятор проводить безвізний нагляд за діяльністю банківських та небанківських фінансових установ для мінімізації порушень в їх роботі. НБУ здійснює перевірку веб-сайтів установ, правила та умови надання послуг, договори, рекламу, наявність фактів порушення вимог етичної поведінки [5]. Так, було виявлено, що у перші місяці війни відбувалась велика кількість звернень громадян, пов'язаних із недотриманням строків виплат страхового відшкодування, а пізніше поширеними стали випадки відмов у страховому відшкодуванні. Тож НБУ проводить роботу з метою врегулювання цих ситуацій та забезпечення виконання страховими компаніями договірних зобов'язань перед клієнтами.

Задля інформування населення щодо останніх змін ще у 2020 році регулятор запровадив тематичну сторінку захисту прав споживачів фінансових послуг на веб-сайті НБУ, де публікує актуальні новини з даного питання. Крім того, 26.07.2022 р. було запущено інформаційну кампанію «ЗнайСвоїПрава-Кредити» для того, щоб підвищити рівень фінансової грамотності населення у сфері кредитних послуг, прав та обов'язків позичальників [5, 6].

Отже, НБУ як уповноважений орган у сфері прав захисту споживачів фінансових послуг швидко та адекватно відреагував на виклики, пов'язані із початком повномасштабної війни та продовжує проводити активну діяльність у різних напрямках задля ефективного контролю та нагляду, приділяючи значну увагу врегулюванню питань та розгляду звернень від громадян.

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» від 20.09.2019 № 122- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20#Text> (дата звернення: 19.11.2022)

2. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 18.11.2022)

3. Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022)

4. Звіт Національного банку України про роботу зі зверненнями і запитамі на публічну інформацію у 3 кварталі 2022 року. [Електронне видання] URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ZG_2022-Q3.pdf?v=4

5. Кознова О. Що змінює Закон про платіжні послуги: роз'яснює НБУ. ЛІГА:ЗАКОН Бізнес. [Електронне видання] URL: https://biz.ligazakon.net/news/212985_shcho-zmnyu-zakon-pro-platzhn-poslugi-rozjasnyu-nbu

6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 18.11.2022)

7. Постанова НБУ № 170 від 04.08.2022 р. «Про затвердження Положення про встановлення додаткових вимог щодо взаємодії із споживачами фінансових послуг та іншими особами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки)». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_04082022_170 (дата звернення: 19.11.2022)

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Заваженко Андрій Олександрович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
аспірант 3-го року навчання, спеціальності 051 «Економіка»

Науковий керівник: Гражевська Н.І.

Проблематика макроекономічної нестабільності є частиною мейнстріму економічної теорії. Концептуально це явище трактується як відсутність передбачуваності розвитку мак

роекономічного середовища та його основних економічних показників. Йдеться про неможливість спрогнозувати майбутнє значення таких явищ як інфляція, державний борг тощо. З погляду нової інституційної теорії ключове функціональне призначення інституцій – це економія трансакційних витрат та забезпечення можливості передбачення розвитку соціально-економічних відносин. У разі, коли люди впевнені в дієвості «правил гри» у них не буде необхідності додатково апелювання до їх перегляду або ж ухилитися від слідування цим правилами. Однак, як добре відомо, в реальності кожне інституційне середовище не є ідеальним і в його межах можуть виникати інституційні дисфункції – явища, пов'язані з відхиленнями та викривленнями, що відбуваються в повторюваних людських взаємодіях [1, с. 4]. До їх переліку можна віднести різні форми корупційної взаємодії, тіньову діяльність суб'єктів господарювання, бартер тощо. В періоди нестабільності деструктивний вплив цих явищ на динаміку розвитку економічної системи тільки збільшується, а отже інституційні фактори можуть не тільки позитивно впливати на забезпечення добробуту населення, але й погіршувати його. В таких умовах для мінімізації негативного впливу на перше місце виходить загальна ефективність інституційного середовища.

Важливо наголосити, що сучасний період макроекономічної нестабільності в Україні є найбільш деструктивним для економіки в XXI ст.: зменшення обсягів виробництва практично у всіх галузях, руйнування попередніх логістичних ланцюгів, втрата робочої сили та частини ринку споживачів, нові енергетичні виклики тощо. Перелічені фактори не тільки негативно відобразяться на річних показниках економічного розвитку, але й, що не менш важливо, на рівні добробуту населення. За цих умов життєво необхідним було інституційно забезпечити функціонування економічної системи, що дало змогу максимально скоригувати дію негативного впливу. Це пояснюється тим, що чим більше учасників ринку взаємодіють в межах узгоджених норм, тим менший рівень суспільних загроз [2, с. 87], або ризику настання періоду інституційної турбулентності, коли починається повсякчасне нехтування економічними агентами частиною або всіма існуючими нормами, що в результаті призводить не тільки до економічної, але й політичної кризи.

Варто зазначити, що сучасне інституційне середовище України попри систематичне накопичення інституційних проблем впродовж всього періоду незалежності, на практиці довело, що може вважатися стійким в умовах нестабільності. Йдеться, по-перше, про період пандемії, коли інституційне середовище було змушено швидко адаптуватися до нових карантинних реалій, та про період військової агресії, коли змогло залишитися функціонуючим під постійним натиском нових екзогенних та ендемогенних чинників. Зазначене і є стратегічною метою інституційних змін – забезпечити дієвість правил та контрактів за будь-яких зовнішніх та внутрішніх умов та сформуванню дієвий механізм адаптації до нових реалій.

Не зважаючи на подібний результат, не можна однозначно стверджувати, що вітчизняне інституційне середовище не потребує подальших трансформацій спрямованих на його модернізацію. Передусім йдеться про реформи з удосконалення антикорупційної політики, механізмів захисту прав фізичної та інтелектуальної власності, забезпечення прозорості діяльності органів влади, зменшення рівня бюрократизації економіки через продовження впровадження нових послуг з цифровізації тощо, оскільки саме це стане фундаментом для активного залучення інвестицій з-за кордону і відновлення країни та примноження показників економічного розвитку майбутньому.

Варто зазначити, що в межах інституційної теорії подібний період макроекономічної нестабільності прийнято вважати чи не найкращим проміжком часу для здійснення інституційних змін [3]. У випадку України йдеться перш за все про реформи, які були відтягнуті і ще не реалізовані в минулому в контексті завершення трансформаційного переходу і руйнування залишків економіки командно-адміністративного типу. Наприклад, скорочення частки держави в економіці. Більше того, актуалізація новітніх заходів з інституційного реформування для нашої країни зумовлена необхідністю здійснення інтеграції до Європейського Союзу та швидкість здійснення цих реформ в більшій мірі і визначає кінцевий термін вступу України до цього економічного союзу країн. Як наслідок, необхідне суттєве оновлення існу

ючої інституційної системи, яка могла б забезпечити не тільки відносну стабільність у період нестабільності, але й подальший економічний розвиток і добробут домогосподарств України в майбутньому.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що інституції є важливим елементом забезпечення добробуту суспільства, що особливо підкреслюється в періоди макроекономічної нестабільності. Вітчизняна економіка нині знаходиться в період нестабільності, коли зменшується її глобальна конкурентоспроможність, інституційна привабливість тощо, однак при цьому саме цей період дозволить здійснити радикальні інституційні зміни, які раніше здавалася б неприйнятними, через наявність необхідного рівня суспільної довіри до влади. Додатково, здійснення реформ, які спрямовані на завершення перехідного періоду до ринкової економіки в контексті реалізації євроінтеграційних заходів має кінцевою метою не тільки якісне зростання економіки, але й підвищення добробуту домогосподарств.

1. Гражевська Н.І., Заваженко А.О. Інституційні пастки ринкового реформування економіки України. Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Випуск 820. Економіка. Чернівці. 2019. С. 3-7.

2. Маслов А.О. Інституційна структура та її еволюція у творчості Дагласа Норта. Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Спец. вип. Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія. Київ: КНЕУ. 2010. С. 80-91.

3. J. Aron Growth and Institutions: A Review of the Evidence. The World Bank Research Observer, vol. 15, no. 1, 2000, pp. 99-135. URL: <http://www.jstor.org/stable/3986503>.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ

Загороднюк Юлія Володимирівна

студентка II курсу магістратури

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Київський національний університет ім.Т.Шевченка

Науковий керівник: д.е.н., проф. Приказюк Н.В.

Протягом останніх років спостерігається чітка тенденція до збільшення економічної та політичної нестабільності на національному, регіональному та глобальному рівнях. В умовах мінливої світової економіки ефективність функціонування всієї економічної системи є не прогнозованою та непередбачуваною. Оскільки банківські установи є ключовими гравцями ринку фінансових послуг, їм важливо швидко реагувати на ризики, які виникають в умовах нових викликів економіки. Кредити – найбільш дохідна і, в той самий час, найбільш ризикова стаття активів банківських установ, а якісний кредитний портфель – запорука фінансової стабільності банку. Отже, зважаючи на те, що останні роки виявились складними для банків України, зокрема через реформування банківської системи, банкопад, пандемію, повномасштабне вторгнення та окупацію частини територій, дослідження управління кредитним ризиком переоцінити за актуальністю неможливо.

Отже, необхідно визначити основні причини кредитного ризику банку та обґрунтувати методи управління кредитним ризиком в умовах нових викликів.

Для того, аби виокремити основні причини виникнення кредитного ризику, важливо з'ясувати сутність даного поняття. На наш погляд, кредитний ризик – ймовірність того, що певний контрагент банку не зможе вчасно виконати свої зобов'язання, що може призвести до недоотримання доходів банківською установою.

Безперечно, однією із найбільш вагомих причин загострення кредитного ризику є кризові явища у економіці, геополітична нестабільність, фінансові кризи: як глобальні так і регіональні, шоки окремих галузей економіки, коливання валют і тд. Саме цю причину можна назвати зовнішньою, тобто тією, на яку банківський сектор безпосередньо превентивно вплинути не може [3].

Важливо звернути більше уваги на ті причини кредитного ризику, які банківські установи, так чи інакше, спричиняють самі або ж, при ефективному ризик-менеджменті, можуть уникнути. Серед таких причин: недосконале формування внутрішньої політики та правил, помилкова стратегія банківської установи, прорахунки, які допускає банківська установа під час оцінки платоспроможності позичальника, оцінки об'єктів його застави, перевірки цільового використання кредиту і тд [1,3].

Якщо стійкість до зовнішніх причин, значною мірою, забезпечується регулюванням Національного банку України, зокрема через: встановлення нормативів капіталу, нормативів великих кредитних ризиків, ліквідності, визначення підходів до резервування, віднесення кредитів до проблемних і тд, то для внутрішніх причин банку необхідно самостійно розробляти найбільш оптимальні методи управління [2].

На нашу думку, найбільш доцільними є превентивні моніторинги. Сутність даного методу полягає у тому, щоб банківська установа могла виявляти потенційні загрози кредитного ризику від початку співпраці з тим чи іншим контрагентом, збираючи про нього інформацію за допомогою сучасних технологій. Серед технологій, які може використовувати банківська установа є технологія Big Data – за допомогою якої, може відбуватись акумуляція даних про вхідні і вихідні операції клієнта. Таким чином можна помітити, коли рахунки є більш активними, а коли значна активність не притаманна, відслідкувати масові відтоки чи притоки коштів, і базуючись на цих знання вживати превентивних заходів щодо позичальників.

Також, в умовах сучасної геополітичної ситуації і повномасштабного вторгнення, гостро постає питання ліквідності застави, яку позичальники надають банкам. Нерухомість, транспортні засоби – легко можуть зруйнувати, в той час як більш ліквідна застava, зокрема депозити і державні гарантії та гарантії різних світових фондів, в тому числі ЄБРР, ЄІБ і тд. Забезпечить банку вищий рівень захищеності від кредитного ризику та послабить майновий тягар позичальника.

Отже, ми вважаємо, що управління кредитним ризиком банків має відігравати важливу роль у банківському ризик-менеджменті та вітчизняні банки мають бути гнучкими у прийнятті рішень щодо управління такими ризиками, відходячи від загальноприйнятих усталених методів.

1. Національний банк України: Підходи до оцінки банками кредитного ризику. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku> (дата звернення 15.11.2022).

2. Національний банк України: Фінансова система успішно протистоїть викликам війни – Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-sistema-uspishno-protistoyit-viklikam-viyni--zvit-pro-finansovu-stabilnist> (дата звернення 15.11.2022).

3. Приказюк Н. В., Загороднюк Ю. В., Сучасні підходи до управління проблемними кредитами в банках. Причорноморські економічні студії. 2022. С. 103-109.

РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Іщенко Катерина Андріївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

Право людини на медичну допомогу у разі погіршення стану здоров'я реалізується через функціонування системи охорони здоров'я, яка в Україні фінансується за бюджетною моделлю, що потребує реформування. Це питання належить Міністерству охорони здоров'я і Міністерству фінансів.

Медична реформа проводиться з 2017 року та передбачає запровадження нової моделі фінансування охорони здоров'я на принципах медичного страхування. За зразок владою було обрано британську модель, яка передбачає переважання бюджетної системи фінансування (понад 90% бюджету системи охорони здоров'я формується за рахунок податкових надходжень) [3, с.104]. Однак через високий рівень тінізації заробітної плати в Україні застосування цієї моделі може бути обмежене.

Послуги медичного страхування є важливим елементом розвитку системи охорони здоров'я в Україні, оскільки їх розвиток сприятиме збільшенню та оптимізації використання фінансових надходжень у цю сферу, а також забезпечить кожного громадянина якісним медичним обслуговуванням.

Медичне страхування – це вид особового страхування, який гарантує покриття витрат страховиком з надання застрахованій особі медичної допомоги, що пов'язана з виникненням проблем зі здоров'ям і відповідають страховому випадку.

Відповідно до статей 6 та 7 Закону України «Про страхування» здійснення медичного страхування передбачається в обов'язковій і добровільній формах. Однак обов'язкове медичне страхування (ОМС) досі не забезпечено належною законодавчою базою, що перешкоджає введенню його в практичне застосування. Здійснення добровільного медичного страхування (ДМС) згідно Закону України «Про страхування» передбачено в трьох різновидах: медичне страхування (безперервного страхування здоров'я), страхування здоров'я на випадок хвороби, страхування медичних витрат.

Добровільне медичне страхування на вітчизняному ринку становить досить вагомий частку. Станом на 2021 рік питома вага валових премій з ДМС у загальних валових преміях складала 19,6%, а виплат за ДМС – 22,6% від загальних виплат. Динаміка цих показників протягом 2017-2021 років мала відносно стійку тенденцію до зростання. Водночас у 2020 році спостерігалось різке погіршення динаміки обсягів премій та виплат у структурі ДМС та страхового ринку загалом на фоні поширення у світі COVID-19. Для ТОП-5 країн ринку європейського медичного страхування такі зміни не були характерні. У розрізі різновидів найбільша частка у вітчизняних преміях та виплатах з ДМС належить різновиду «Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)» - 67,96 та 85,14% у 2021 році відповідно [2].

Порівняно з показниками розвитку медичного страхування в окремих країнах Європи значення відповідних показників в Україні вкрай низькі. У 2020 році проникнення ДМС становило лише 0,17%, щільність страхування – 178,95 грн, а рівень страхових виплат – 42,32% [1;2]. На противагу, показники Іспанії, які є одними з найнижчих з ТОП-5 європейських країн на ринку медичного страхування, в аналогічному періоді складала 0,81%, 191,88 євро (5907,98 грн) та 75,63% відповідно [4].

Українські страхові компанії надають послуги лише з добровільного медичного страхування й переважно корпоративним клієнтам. Разом ТОП-5 вітчизняних компаній у 2021 році акумулювали близько третини страхових премій та забезпечили майже половину усіх виплат з ДМС. Діяльність страховиків окремих європейських країн першочергово націлена на надання клієнтам послуг із загальнообов'язкового медичного страхування, а на ринку своєї країни ТОП-5 компаній займають від 52 до 93% ринку медичного страхування.

Запровадження ОМС є важливим елементом реформування системи охорони здоров'я та, у свою чергу, розвитку медичного страхування в Україні. Для цього слід створити відповідні економічні та законодавчі передумови. Насамперед, необхідно вирішити питання створення належної законодавчої бази, дії застарілої моделі фінансування охорони здоров'я та відсутності державного рішення щодо обрання нової, неналежної підготовки медичних працівників та адекватної оплати їх праці, низької платоспроможності та рівня довіри до страхових компаній населення країни.

Законодавча база має регламентувати створення Фонду обов'язкового медичного страхування та джерел його формування. Так формування цього фонду слід здійснювати на основі внесків роботодавців, працівників і держави. Для оптимального визначення податкового навантаження доцільно визначити перелік основних безкоштовних медичних послуг, передусім амбулаторного та стаціонарного лікування. Також доречно розробити прогресивну систему ставок внесків до фонду та встановити нижні межі внесків для соціально незахищених категорій громадян. Водночас, задля забезпечення повноцінного функціонування цих реформ, важливо вжити заходів щодо детінізації економіки та підвищення оплати праці населення.

Крім того, актуальним є створення додаткових ресурсів для фінансування охорони здоров'я на регіональному рівні. Такими джерелами можуть бути місцеві цільові фонди. Зокрема для фінансування охорони здоров'я можна використовувати надходження від екологічного податку, особливо в регіонах, з високим рівнем забруднення навколишнього середовища, та збільшення ставок акцизних платежів на небезпечні для здоров'я людини товари.

Головними проблемами розвитку ДМС в Україні, насамперед є націленість існуючих програм переважно на корпоративних клієнтів та висока вартість стандартних медичних полісів, що обмежує їх придбання громадянами у зв'язку з низьким рівнем доходів. Проблема неплатоспроможності населення потребує здійснення державою відповідних реформ, насамперед у сфері оплати праці. Також необхідним є подальший пошук шляхів оптимізації вартості послуг з ДМС.

Наразі ринок вітчизняного медичного страхування знаходиться в слабо розвинутому стані та має дефіцит фінансування. До того ж, цей сегмент ринку страхових послуг дуже чутливий до впливу зовнішніх факторів на економіку країни.

Зважаючи на досвід окремих країн Європи, причиною таких процесів, насамперед, є нерозвинутість ринку України послуг із загальнообов'язкового медичного страхування через відсутність для його запровадження необхідної законодавчої бази, що, у свою чергу, призводить до недостатнього рівня захищеності населення у сфері охорони здоров'я.

Поширення медичного страхування, як форми особового страхування, на усіх громадян (незалежно від рівня їх добробуту), гарантуватиме надання їм необхідних медичних послуг у разі настання страхового випадку за рахунок створених страхових фондів, сприятиме збільшенню фінансових надходжень у сферу охорони здоров'я та оптимізації їх використання.

1. Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Національний банк України: офіц. веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.
3. Смірнова В. Л., Климук Н. Я., Вакуленко Д. В. Аналіз моделей медичного страхування. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2020. № 3 (85). С. 103-105.
4. Insurance Europe. Statistics. URL: <https://www.insuranceeurope.eu/statistics>.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Каракай Анна Вадимівна

Закрушевський Роман Олександрович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс, освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н, проф. Пікус Р.В

Сучасні світові виклики, такі як пандемія COVID-19, економічні шоки, інфляційні явища мають безпосередній вплив на ведення страхової справи й відповідно ставлять під загрозу платоспроможність страхових компаній. Задля збереження фінансової стабільності актуальним стає питання диверсифікації діяльності страховиків, зокрема розвитку інвестиційної

складової бізнесу. Специфіка операційного процесу страхових компаній робить їх перспективно потужними інвестиційними інститутами. Більше того, вигоди від інвестиційної діяльності отримують всі суб'єкти страхових відносин: держава залучає фінансові ресурси для стимулювання економіки, страховики отримують додатковий прибуток, що водночас дає можливість покращити умови страхування для споживачів фінансових послуг. Відповідно, дослідження перспектив та проблем розвитку даного виду діяльності, з урахуванням досвіду країн-лідерів, є одним із важливих кроків на шляху Євроінтеграції України та економічного розвитку відповідно до західних стандартів, що і визначає мету цієї роботи.

Першопричиною існування відмінностей інвестиційної діяльності страховиків України та світу є особливості нормативно-правового регулювання цієї складової бізнесу. Вітчизняні страховики здійснюють свою інвестиційну діяльність в межах, чітко визначених законами України «Про інвестиційну діяльність» та «Про страхування», базуючись на обмеженнях щодо часток інвестицій в певні групи активів по відношенню до обсягу страхового резерву. Закордонна практика регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній не висуває обмежень до розміру активів, що приймаються на покриття страхових резервів, а нормативи інвестиційних вкладень лише окреслюють загальні правила, для того щоб уникнути надмірної ризикованості й виключити можливості спекуляції, незаконних дій.

Вищенаведене визначає ключову відмінність української і світової практики інвестиційної діяльності, а саме - характер обраної страховиками інвестиційної стратегії. Для вітчизняних страховиків типовою є консервативна стратегія, яка характеризується високими частками банківських депозитів та державних цінних паперів в структурі інвестиційних портфелів. Станом на 1 липня 2020 року частка банківських депозитів становила 38,4% в структурі інвестиційного портфелю ризикових страховиків, частка державних цінних паперів - 30,6%. Для страховиків життя ці показники дорівнювали 31,3% та 56,0% відповідно. Така інвестиційна стратегія не розкриває весь інвестиційний потенціал страховиків та свідчить про низький рівень розвитку фондового ринку і відсутність альтернатив вкладень [1; 3].

Водночас інвестиційна стратегія закордонних страховиків представлена як помірно-консервативна для країн ЄС та Великобританії, більш агресивна в США й Японії. Разючі відмінності порівняно з українською практикою інвестиційної діяльності проявляються в низькій частці депозитів та коштів на рахунках в структурі портфелю (5% в сер.), більшій питомій вазі кредитів та іпотек (4% - в СК ЄС, 10% - в СК США). Це пояснюється низькими відсотковими ставками по депозитам через високу ділову активність в даних регіонах та утримання інфляції на рівні "таргету". Значна частка корпоративних облігацій (близько 35% в СК ЄС, 60% - в СК США) свідчить про активну роль страхових компаній у фінансуванні бізнесу, що надає ліквідності фінансовому ринку та забезпечує страховикам вищі прибутки. Примітна особливість - наявність певного "симбіозу" інвестиційної діяльності страховиків з іншими учасниками фінансового ринку в розвинених країнах. Так, в ЄС 20% інвестицій в портфелі спрямовані на вкладення в ІСІ, 12,2% інвестицій - в холдинги та пов'язані з ними заходи. В США така практика реалізується через симбіоз банківського капіталу та капіталу страховиків життя, у формі надання довгострокових позик на 15-20 років, які в свою чергу складають близько 14% портфелю. Таким чином, страхові компанії виступають активними учасниками фінансового ринку, реалізуючи власні інтереси та забезпечуючи загальний добробут суб'єктів страхових відносин.

Основні відмінності інвестиційної діяльності вітчизняних і страховиків розвинених регіонів світу відображено у табл. 1.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика інвестиційної діяльності страховиків України та розвинених регіонів світу

Країна	Тип інвестиційної стратегії	Ціль інвестування	Переважаючі види активів	Нормативно-правове регулювання
Україна	Консервативна	Захист від інфляції	Державні цінні папери, банківські депозити.	Встановлення норм для структури страхового портфелю.

ЄС	Помірно-консервативна	Довгострокове вкладення капіталу та його зростання	Корпоративні та державні облігації, акції, альтернативні інвестиції	Аудит результатів діяльності, помірні нормативи та стандарти
США	Помірно-агресивна	Довгострокові вкладення з елементами спекулятивної гри, можливість швидкого вкладення коштів	Корпоративні облігації, іпотечні кредити, нерухомість, альтернативні інвестиції	Аудит результатів діяльності, мінімальні нормативи та стандарти
Японія	Помірно-агресивна	Довгострокові вкладення з елементами спекулятивної гри, можливість швидкого вкладення коштів	Облігації(іноземні), акції, позики	Аудит результатів діяльності, помірні нормативи та стандарти

Джерело: складено авторами

Отже, інвестиційна діяльність вітчизняних страховиків, на протипагу дослідженому досвіду заходу, виступає вторинним напрямом ведення страхового бізнесу та не реалізує повною мірою їх інвестиційний потенціал. Реформування інвестиційної діяльності повинно ґрунтуватися на досвіді розвинених країн, зокрема: імплементація ряду законодавчих актів, що захищають права страховиків як інвесторів, зміна імперативного регулювання структури інвестиційного портфелю в бік аудиту результатів діяльності, а також стимулювання утворення взаємозв'язків страхових компаній з іншими фінансово-кредитними установами. Введення цих реформ дасть змогу реалізувати інвестиційний потенціал страховиків, що матиме позитивний вплив як на економічну систему України в цілому, так і на добробут її окремих суб'єктів.

1. Пікус Р.В, Лялькін О.С. Сучасні тенденції інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні. Київ, 2022
2. Пікус Р.В, Нестерова Д. Досвід інвестиційної діяльності страхових компаній. Київ, 2014
3. Пікус Р.В, Лялькін О.С. Формування інвестиційної стратегії страхової компанії в умовах сучасних викликів. Київ, 2022
- 4.Офіційний сайт українського онлайн-журналу про страхування. URL: <https://forinsurer.com/>

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Кіслова Анна Олександрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
 III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька Марія Валеріївна

Під час військових конфліктів, що відбуваються безпосередньо на території держави, суттєво погіршуються загальний стан економіки, знижується рівень життя населення, збільшується вимушене безробіття, кількість людей, що знаходяться за межею бідності та потрапляють у перелік соціально незахищених груп. Такий стан речей покладає на державу завдання забезпечити добробут домогосподарств в умовах нестачі фінансових ресурсів. В залежності від масштабу військових дій та розташування регіону, завдання, що постають перед урядом, можуть обмежуватись необхідністю забезпечення певного рівня споживання шляхом його грошового заохочення, або ж можуть включати в себе потребу забезпечення соціально

вразливих категорій населення хоча б мінімальними необхідними для життя умовами. У будь-якому випадку, під час війни, яка є однією з найгірших варіантів кризи, роль держави у житті громадян збільшується, що наразі і спостерігається в Україні.

Фінансова політика держави в умовах воєнного стану включає в себе систему заходів, спрямованих на максимальне залучення можливих фінансових ресурсів та їхнього ефективного розподілу, а також стимулювання економічних та соціальних процесів фінансовими методами. Успішне виконання завдань фінансової політики і досягнення її цілей можливо лише за умов ефективної і дієвої системи управління фінансами.

Розподіл коштів в умовах нестачі ресурсів завжди викликає дискусії, особливо коли йдеться про таку складну відкриту систему, якою є демократична держава європейського зразка. Військова фінансова політика України характеризується заходами, дієвістю, потенціал та проблеми яких описано нижче.

Ефективність витратів держави великою мірою визначається її спроможністю акумулювати достатньо фінансових ресурсів. Україна має три джерела наповнення зведеного бюджету коштами: міжнародна допомога, позики від НБУ (друк грошей) та податкові надходження, із яких найбільш надійним джерелом є податки та збори. При цьому близько третини грошей, що мали б бути сплачені як податки, до бюджету не доходять, про що свідчить середня оцінка тіньового сектору у більш, ніж 30 % економіки [2]. Така ситуація є підтвердженням тези про те, що дієва система управління фінансами має першорядне значення. Для її удосконалення урядом проводяться групи заходів, описані в таблиці 1.

Таблиця 1. Тенденції реформування податкової політики та податкової системи України

Група заходів	Зміст заходів	Оцінка
Реформування податкових органів	Реформування ДПС та ДМС не пришвидшилося із початок повномасштабної війни, натомість велику вагу приділено перезапуску БЕБ	Більшість експертів наголошують, що для коректної роботи БЕБ недостатньо кадрових змін та збільшення фінансування, необхідні законодавчі зміни
Забезпечення верховенства права та безпеки приватної власності	Судова реформа, розблокування роботи НАБУ, САП, ДБР	Більшість експертів відзначають помірні успіхи України у цих завданнях, проте до успіху ще далеко
Протибдія відмиванню коштів, посилення фінансового моніторингу, прозорості; фіскалізація	Імплементация загального стандарту звітності CRS, імплементация NCTS, посилення вимог до наглядових рад, продовження політики встановлення РРО.	Зрушення є здебільшого позитивними, але потрібен час, щоб визначити, чи зроблено достатньо
Боротьба зі схемою-ФОП, спрощення адміністрування податків, імплементация BEPS	Перелічені групи заходів знаходяться на початковій стадії, скоріше проговорюються, ніж реалізуються. Всі вони потребують в першу чергу законодавчого регулювання	

Джерело: розроблено автором на основі [1, 3, 6]

Отже, повномасштабна війна стала каталізатором реформування податкової системи та податкової політики в Україні, проте проблеми в даній сфері є надто системними, багаторівневими та складними, щоб їх можливо було вирішити швидко і порівняно малими зусиллями [1].

Другим аспектом фінансової політики держави є ефективний перерозподіл зібраних ресурсів. В цьому контексті варто відзначити точкові програми підтримки населення, зокрема виплату 6 000 гривень певним категоріям осіб [4]. Можна констатувати, що розподіл коштів був неефективний, адже не було враховано багато факторів. До прикладу, деяких осіб було

помилково ідентифіковано як внутрішньо переміщених, хоча вони тривалий час до війни проживали не за місцем прописки і не мали б претендувати на таку виплату. З іншого боку, слід згадати законодавчі зміни, відповідно до яких люди, що мають статус безробітних, отримують виплати лише три місяці із моменту їх взяття на облік. При цьому, відповідно до ідеології таких змін, ці люди мають бути залучені до «армії відновлення», де гарантовано отримуватимуть мінімальну зарплатню. Таке рішення є розумним для воюючої країни, оскільки дозволяє залучити робочу силу, проте проблемою є те, що не в кожній області наявно достатньо вакансій в армію відновлення, що додає механізму суттєвих вад.

Третім аспектом є стимулювання економічних та соціальних процесів фінансовими методами. У цій сфері варто згадати цільові пільги, як то державна програма кредитування бізнесу, гранти для бізнесу, податкова пільга на медичне страхування роботодавцями своїх працівників. Наразі можна констатувати, що Україна працює над поглибленням такого впливу в рамках наявних можливостей. Найбільшою перепоною на цьому шляху є дефіцит грошових ресурсів. Власне, повертаючись до витоків такого дефіциту, що спираються великою мірою на серйозну недосконалість системи управління фінансами, варто відзначити повернення до ідеї реформування державної служби. Ця реформа є надважливою для України, її розробка почалася більше п'яти років тому, і повномасштабна війна спричинила активізацію зусиль в цьому напрямку [5].

Отже, сьогоднішня фінансова політика України значною мірою спрямована на забезпечення добробуту домогосподарств, але, на жаль, можна констатувати, що не всі її завдання виконуються максимально ефективно і не всіх цілей досягнуто на даному етапі.

1. Варналій З. С., Кіслова А. О. Реформування податкової системи як чинник забезпечення фінансової безпеки України // Міжнародний науковий журнал; «Інтернаука». Серія «Економічні науки». 2021. №12. (56), 1 т. С.14-22. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-12-7786> (дата звернення: 20.11.2022)

2. Загальні тенденції тіньової економіки України у січні-вересні 2021 року / Міністерство економіки України. URL: <https://cutt.ly/NCBY9NO> (дата звернення: 20.11.2022).

3. Круглий стіл Українського союзу промисловців і підприємців та Асоціації платників податків: «Імплементация закону про Бюро економічної безпеки». URL: <https://youtu.be/YO1mBPnyLyQ> (дата звернення: 20.11.2022)

4. Постанова Кабінету міністрів України від 4 березня 2022 р. № 199 URL: <https://cutt.ly/aMBveNP> (дата звернення: 20.11.2022).

5. The Principles of Public Administration / SIGMA PROGRAMME | OECD, 2017. URL: <https://cutt.ly/KMVyn1K> (дата звернення: 20.11.2022).

6. CENTRE FOR ECONOMIC POLICY RESEARCH (CEPR): Macroeconomic Policies for Wartime Ukraine, August 12th 2022. URL: <https://cutt.ly/gCBEQYM> (дата звернення: 20.11.2022)

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У НАКОПИЧУВАЛЬНОМУ СТРАХУВАННІ ЖИТТЯ

Коваль Володимир Вячеславович

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
I курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Димніч О.В.

На сучасному етапі становлення ринкової економіки, коли фінансова система знаходиться в кризових умовах, що спричинені політичною нестабільністю, війною в Україні, зниженням рівня довіри населення до фінансових установ та посиленням рівня конкуренції серед фінансових установ за управління коштами клієнта - саме час продумати варіанти захисту коштів клієнтів компаній з накопичувального страхування життя, а також вже на цьому підґрунті розвивати розуміння цього фінансового продукту серед мас. Накопичувальне страхування життя є важливим елементом соціальної системи держави, засобом

захисту рівня добробуту населення та забезпечення стабільності економічного розвитку, а також досить могутнім джерелом внутрішніх інвестицій.

Серед сучасних прав споживачів накопичувального страхування життя виділяють такі права, як: 1) право відмовитися від договору страхування після його укладення протягом 45 днів з дня його отримання, якщо поліс містить розбіжності із заявою, та отримати сплачені кошти за таким договором у повному обсязі, 2) протягом 30 календарних днів з дня укладення договору страхування відмовитися від такого договору без пояснення причин, 3) у разі виникнення подвійного тлумачення умов договору страхування такі неоднозначні умови щодо свої обов'язків тлумачити на свою користь, 4) отримати неустойку (штраф, пеню) в розмірі, встановленому договором страхування або законом у разі нездійснення страховиком страхової виплати відповідно до умов договору страхування або законодавства 5) отримати викупну суму у разі дострокового припинення договору пенсійного страхування протягом п'яти робочих днів з дати подання відповідної заяви [4]. Проте найважливішим вважаю право клієнта не просто вчасно отримати страхову виплату, а отримати її взагалі, особливо по закінченню договору - тобто по дожиттю. В цьому і є основне питання: чи діятиме страхова компанія до цього моменту та чи буде мати достатньо коштів для виконання своїх зобов'язань.

Згідно звіту НБУ, страхування життя за договорами накопичувального страхування в Україні є непопулярним і здійснюється переважно як ініціатива з боку роботодавців. Згідно даних НБУ, на 1.09.2022 року в Державному реєстрі фінансових установ обліковувались 13 - компанії зі страхування життя, а обсяги ринку страхування життя під час військового стану ще не повернулися на довоєнний рівень 2021 року [1].

Серед основних причин цього явища - необізнаність споживачів з фінансовими продуктами, недовіра клієнтів до маловідомих їм компаній та незвичайних для них продуктів, відсутність гарантування повернення вкладених коштів в цей інструмент на відміну від банківського депозиту та непоодинокі випадки зникнення компаній зі страхування життя з ринку з коштами клієнтів. Так, за 2015-2017 роки з ринку з грошима клієнтів зникло більше 5 компаній: три великих – «Гарант лайф» у 2016 році зникла з коштами більше 9 000 клієнтів, страховик «Еко-життя» зник з 50 млн грн страхових резервів, а «Класік - страхування життя» у 2017 році з коштами 27 496 клієнтів [3]. До них у 2015 році зникли менші за часткою ринку компанії, такі як «Перша Українська страхова компанія» та «Українська страхова група життя», а також інші [2].

На цьому тлі захист прав споживачів послуг із накопичувального страхування життя є нагальним. Адже цей інструмент клієнти використовують для накопичення коштів на пенсію, на навчання дітей, іноді на нерухомість, сподіваючись ще й отримати виплату у випадку не лише дожиття застрахованої особи до кінця строку договору, але і у випадку непередбачених обставин. Для економічної стабільності окремих домогосподарств є важливим, щоб родина не втрачала накопичені кошти, особливо в скрутне для неї становище, коли даний договір є останньою надією.

Підвищення ефективності функціонування цього напрямку є нагальною та суспільно важливою проблемою. Саме впевненість споживачів у надійності страхової компанії є однією з основних засад подальшого розвитку страхового ринку. Ефективне регулювання та нагляд за ринком роблять можливою таку впевненість та довіру до страховиків. Після початку процесу приведення Україною всіх законів та нормативно-правових актів до вимог Євросоюзу постає питання про пенсійне забезпечення населення, підвищення стандартів життя, введення обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, зменшення впливу централізованої системи соціального забезпечення. Це означає, що держава надає громадянам ширші можливості для реалізації своїх потреб, і за таких обставин людина мусять сама про себе дбати, рідко звертатися за допомогою до держави. Одним з популярних в Європі методів створення власного пенсійного забезпечення є укладення полісів накопичувального страхування життя. Проте в ЄС виплати за полісом накопичувального страхування життя гарантуються спеціальними фондами на кшталт українського ФГВФО.

Ліцензія, видана регулятором, не є достатнім захистом активів споживачів, оскільки після її позбавлення він не має жодних можливостей регулювання компанії та її контролю. Так, після позбавлення ліцензії ПрАТ СК «Класік - страхування життя» на скарги клієнтів регулятор відповідав, що більше не є регулятором страхової компанії, оскільки не є ліцензіатом. Найправильніше в тій ситуації було введення тимчасової адміністрації в компанію ще до позбавлення ліцензії, що зроблено не було, а акціонери зникли з коштами клієнтів. джерело

Отже, потрібно робити врегульований механізм захисту клієнтів послуги зі страхування життя, оскільки після історій зникнення компаній з людськими коштами кількість бажаючих скористатися такою фінансовою послугою буде лише зменшуватися. В даний момент створення фонду гарантування страхових виплат є одним з кращих рішень. Хоча проект Закону про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя був прийнятий за основу в 2013 році, з тих пір в цьому напрямі успіхів більше немає.

1. Огляд страхового ринку України за I пів. 2022 року НБУ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-strahovogo-rinku-ukrayini-za-i-pivrichchya-2022-roku>
2. Онлайн-журнал про страхування «Фориншурер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/ratings/life/16/12/71>
3. Проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: - <https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work/51.pdf>
4. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. №1909-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Корець Катерина Вікторівна

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

V курс, ОПП «Страхування та ризик-менеджмент»
Науковий керівник: д.е.н., доц. Баранов А.Л.

Ми живемо в епоху трансформації, епоху змін. Традиційним бізнес-моделям страховиків кидають виклик сучасне мислення, нові конкуренти, нові способи роботи та новітні технології. Страхова галузь продовжує залишатися рушієм інновацій.

В умовах постійного розвитку інноваційних технологій формується осередок для процвітання хакерства, виникає абсолютно новий спосіб для злочинців використовувати своїх жертв, а також з'являється окремий вид ризиків, пов'язаних із забезпеченням безпеки у кіберпросторі як для самих страховиків, так і для їхніх клієнтів. Але з кожним викликом з'являється нова можливість. Страховики повинні передбачати ці виклики, щоб запропонувати комплексне рішення не лише для задоволення потреб своїх клієнтів сьогодні, а й для задоволення потреб, які з'являться наступного року.

У сфері кіберстрахування поступово з'являється доволі широкий асортимент нових продуктів, оскільки страхові компанії намагаються якнайкраще забезпечити захист майнових інтересів потенційних страхувальників, тобто виникає окремий сегмент страхового ринку, якого зовсім недавно ще навіть не існувало.

Це відкрило нові джерела доходів для страховиків, адже новітні страхові послуги повинні заповнити прогалину на ринку в міру його зростання.

Однак небезпека полягає в тому, що відсутність історичних даних про страхові претензії, а також швидкозмінний характер і потенційна величина цього ризику, враховуючи зрос

таючу важливість цифрових технологій, ускладнюють для страховиків повне розуміння проблем, з якими вони стикаються.

Навіть визначення відповідальності призводить до того, що цільові позиції постійно змінюються, оскільки регулюючі органи переглядають обов'язки та з'являються нові типи ризиків, з якими надалі стикаються страховики.

Згідно з прогнозом IndustryARC на 2022-2027 роки, кіберстрахування – відносно новий ринок, який до 2026 року сягне \$22,5 млрд за темпів зростання понад 25 % [1]. Йдеться про захист конфіденційності, цілісності, доступності та достовірності інформації: сучасні стратегії кібербезпеки підприємств спрямовані не тільки на захист локальних даних, а й, що важливіше, на контроль потоку даних, які переміщуються між бездротовими пристроями та хмарними серверами.

Страховики, які досягнуть найбільшого успіху на кіберринку – це ті, які зосередяться на зниженні величини і покращенні профілів ризиків (і загального фінансового добробуту) своїх клієнтів. Саме ці більш проактивні компанії краще розумітимуть ризики, з якими стикаються вони та їхні клієнти, і, отже, будуть в кращому становищі для зменшення загального кібернетичного впливу.

Ще одна проблема, з якою стикаються сучасні страховики, полягає в тому, що вони не мають достатнього контакту зі своїми клієнтами, зазвичай, спілкуючись з ними лише раз на рік, коли відбувається пролонгація дії страхового полісу, або у тих випадках, коли вже стається страхова подія.

Це означає, що страхові компанії стають забутими партнерами у світі фінансових послуг, які, як правило, втручаються в життя клієнта лише для того, щоб здійснити необхідний акт купівлі-продажу страхової послуги. При цьому особа чи компанія сподіваються, що їм ніколи не прийдеся скористатися цією послугою.

Традиційні страховики просто не в змозі влитися в життя своїх клієнтів. Подібно до того, як інтернет-банкінг відкрив банківський світ для повсякденного життя клієнтів, Інтернет речей (IoT) може спричинити революцію для страхової галузі завдяки аналітиці даних у реальному часі, що допомагає клієнтам робити кращий вибір, удосконалювати свої профілі ризику та підвищувати свій фінансовий добробут.

Сучасні клієнти страхових компаній постійно підключені до Інтернету через безліч різних пристроїв: від годинників до інтелектуальних лічильників електроенергії та домашніх помічників [2]. Предмети, що їх оточують стають «розумними», створюючи все більше джерел інформації про повсякденне життя споживачів і поточні ділові операції компаній, незалежно від їх розміру.

Найголовніше те, що ці підключені технології створюють нові захоплюючі способи спілкування, яких просто не існувало раніше. Це означає, що страховики можуть краще розуміти потреби клієнтів і таким чином інформувати страхувальників про те, як вони можуть допомогти їм у спосіб, який ці клієнти можуть справді оцінити.

Очікується, що ринок IoT-страхування також продемонструє стійке глобальне зростання, і до 2026 року його загальна вартість перевищить 3 млрд доларів. Використовуючи датчики і цифрові технології, а також збираючи дані з під'єднаних до інтернету пристроїв, страхові компанії вже сьогодні можуть відстежувати і покращувати розуміння стану ризику, а також перетворювати необроблені дані на корисну і дієву інформацію [3].

Нові технології дозволяють страховим компаніям створювати кращі умови для клієнтів і підвищувати ефективність своєї роботи. IoT керуватиме різними правилами прийняття рішень завдяки адаптації до системних змін майже в реальному часі. Це також вплине на цілі бізнес-моделі, які можуть стати структурованими навколо можливостей, створених асиметрією інформації (тобто де деякі частини ринку мають більше інформації, ніж інші). Договір страхування кіберризиків допоможе захиститися від загроз, внаслідок яких може статися витік даних, вихід з ладу різного обладнання, а також збитків, які через ці події несе страхувальник. Поштовхом для розвитку зазначеного сегменту страхового ринку стане прийняття відповідних законодавчих актів у сфері забезпечення кібербезпеки на рівні держави та окре

мих суб'єктів господарювання, чітке визначення в Законі України «Про страхування» сутності кіберстрахування, з віднесенням його до добровільного або обов'язкового виду страхування.

1. Boehm J. et al. (2022). Cybersecurity trends: Looking over the horizon. McKinsey & Company. March 10, <https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/cybersecurity/cybersecurity-trends-looking-over-the-horizon>.

2. Khan, M.A., Salah, K. (2018). IoT Security: Review, Blockchain Solutions, and Open Challenges. *Future Gener. Comput. Syst.* 82, 395–411.

3. Aksoy A. and Gunes M. H. (2019). Automated IoT Device Identification using Network Traffic. *IEEE ICC*, pp. 1-7.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Корець Катерина Вікторівна

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

V курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

Науковий керівник: к.е.н., проф. Кривошлик Т.Д.

Важливою складовою фінансовою ринку є банківська система, завданням якої є перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання, населенням та державою у пріоритетні галузі економіки. Проте упродовж тривалого часу банківська система перебуває в умовах економічної, політичної та соціальної нестабільності. Унаслідок чого окремі банківські установи в Україні показують тенденції до погіршення показників прибутковості, ліквідності та платоспроможності. Відповідно забезпечення фінансової безпеки банківських установ є надзвичайно актуальним.

Фінансова безпека банку – це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю та стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку [1]. Завданнями фінансової безпеки банку є: захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика й попередження правопорушень і злочинних посягань на власність та персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, що заважає їхній нормальній діяльності; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підрив безпеки банку [2, с. 130].

В умовах економічної нестабільності особливого значення набуває проблема забезпечення фінансової безпеки банків з огляду на зростання різних загроз у їх діяльності, серед яких виділимо такі:

- порушення строків погашення вимог клієнтів (імовірність настання збитку висока, банк може мати значний або великий збиток);
- одностороння зміна умов співпраці з боку постачальника, перегляд його цінової політики, відмова від відстрочки платежу, дисконтування рентабельності діяльності (імовірність настання збитку – середня, втрати - значні);
- цінова політика конкурентів, демпінг, переманювання клієнтів, що призводить до зниження обороту (середня ймовірність настання збитку, втрати значні);
- ненавмисна шкода фінансовим інтересам установи внаслідок дій або бездіяльності співробітників, викликаних некомпетентністю, недбалістю або нерозумністю (імовірність настання збитку – середня, втрати - значні);

- надмірна кредитоспроможність, що може призвести до значних витрат за позиками та, за негативного сценарію, до вилучення застави, втрати контролю над компанією теперішніми власниками та банкрутства (середня ймовірність настання збитку та втрат) [3].

Зауважимо, що створення системи фінансової безпеки банку має охоплювати такі сфери:

1. розроблення методологічної бази – нормативних документів з фінансової безпеки;
2. підбір і навчання співробітників банку з питань фінансової безпеки;
3. закупівля та встановлення необхідного обладнання для діяльності банку;
4. розробка і впровадження програмного забезпечення;
5. організація доступу до ринку і системи бізнес-аналізу;
6. ув'язка наявних нормативних актів із новими нормативними актами з фінансової безпеки;
7. координація комунікацій і документообігу [4].

Для оцінки фінансової безпеки банку важливо використовувати показники, які дадуть можливість визначити рівень впливу загроз на його діяльність, і зокрема, такі:

- показники, які характеризують ефективність діяльності банку (ефективність операцій з процентними коштами, рентабельність активів, рівень процентної маржі, ефективність роботи банку, ефективність комісійної діяльності, прибуток на одного працівника);

- показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам (ліквідність, рівень проблемних кредитів, коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, коефіцієнт достатності капіталу, співвідношення отриманих і виданих міжбанківських кредитів, загальна валютна позиція).

Крім того, можуть бути використані якісні методи оцінки рівня фінансової безпеки банку, які базуються на використанні експертних оцінок під час визначення певних параметрів.

Отже, використання вищезазначених методик для оцінювання рівня фінансової безпеки банку дасть можливість вчасно виявляти зародження кризових ситуацій, визначати їх причини та здійснювати управлінські заходи із ліквідації, попередження і запобігання наявним і потенційним загрозам.

1. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». 2016. № 1. С. 141–148.

2. Ситник Н.С., Васків І.М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського, серія «Економіка і управління». 2008. Том 29 (68). № 6. С. 129-132 <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/29-1.pdf>

3. Kim, H., Batten, J. A., & Ryu, D. (2020). Financial crisis, bank diversification, and financial stability: OECD countries. *International Review of Economics & Finance*, 65, pp. 94-104.

4. Belyakova, O. V., & Pyrkina, N. A. (2021). App-based multimedia in foreign language teaching: Options for language learner. In S. Ashmarina, V. Mantulenko (Eds.), *Current Achievements, Challenges and Digital Chances of Knowledge Based Economy. Lecture Notes in Networks and Systems*, 133, pp. 549-557.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Королюк Анастасія Леонідівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Нетреба І.О.

В умовах ринкової економіки найбільших успіхів у конкурентній боротьбі досягають підприємства, які швидко реагують на зміни в уподобаннях споживачів, враховують тенденції впливу зовнішніх факторів, ефективно адаптують стратегію розвитку підприємства відповідно до їх динаміки. Таким чином, актуальною є проблема дослідження потенційних можливостей підприємства з точки зору ефективності його діяльності. Організація може мати трудовий, виробничий, фінансовий та інші види потенціалу. Водночас, кожне підприємство має набір нематеріальних і матеріальних ресурсів і з урахуванням цілей і завдань, які перед ним стоять, ці ресурси визначають виробничий потенціал даної організації.

Таблиця 1. Трагування поняття «виробничий потенціал»

Автор	Визначення
Крамаренко І. [1, с.4]	Виробничий потенціал підприємства визначається системною єдністю факторів, які дозволяють підприємству виконувати певні функції при досягненні поставлених цілей.
Іщук С. [2, с.7]	Виробничий потенціал – це складна, організована, динамічна система, яка формується з множини елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості в терміни, визначені ринком.
Побережна Н. [3, с.9]	Виробничий потенціал – це властивості підприємства забезпечувати розвиток та здійснення виробничої діяльності згідно з компетенціями як наявними можливостями внутрішнього середовища та умовами, очікуваннями й обґрунтованими вимогами зовнішнього оточення, що забезпечується ефективним використанням економічних ресурсів
Сарай Н. [4, с.8]	Виробничий потенціал підприємства – це його можливості щодо виготовлення продукції певного асортименту, номенклатури й якості в потрібній споживачам кількості
Коломицева О., Васюк Н. [6, с.10]	Виробничий потенціал – це сукупність ресурсів, які перебувають в її розпорядженні, для відтворювальної діяльності

Проаналізувавши вищевказані визначення, можна зробити висновок, що виробничий потенціал підприємства – це взаємодія трудових, виробничих та інших ресурсів, які знаходяться у розпорядженні підприємства. Кількісні та якісні параметри цих ресурсів та рівень їх інтеграційної взаємодії визначають виробничі можливості підприємства як суб'єкта господарювання. Проте, виробничий потенціал визначає лише здатність підприємства виробляти товари чи послуги, а тому не може бути об'єктивною мірою його корисності. Виробничий потенціал підприємства може бути повністю реалізований, якщо характеристики і склад його компонентів відповідають певним параметрам продукції, що випускається. Категорія «якість продукції» нерозривно пов'язана з виробничою діяльністю підприємства. З цим стикаються як споживачі, так і виробники. Якість товару є важливим показником, на який орієнтується покупець при прийнятті рішення про покупку. Вона слугує матеріальною основою, за допомогою якої споживачі можуть задовольняти свої потреби.

Нині можна досягнути успіху лише за наявності високоякісних продуктів; на міжнародному та внутрішньому ринках, перш за все, користується попитом продукція високої якості. Товари низької якості не завжди можна продати навіть за низькими цінами. Тому проблема якості продукції має значний вплив на виробничий потенціал підприємства [5, с.113; 7, с.12].

На підприємствах аграрного сектору економіки широко використовується ручна праця, насамперед це стосується овочівництва, садівництва і тваринництва. Отже, для забезпечення якості необхідно мотивувати працівників, іншими словами, для конкурентоспроможного та успішного функціонування сільськогосподарського підприємства необхідний комплекс способів і методів, за допомогою яких керівництво підприємства могло б підвищити ефективність роботи персоналу.

Діяльність сільськогосподарського підприємства має низку особливостей:

- 1) більшість робіт виконується на відкритому повітрі незалежно від кліматичних і погодних умов;
- 2) робота має сезонний характер, між отриманням готового результату і процесом виробництва є проміжок часу. Потреба в трудових ресурсах максимальна в період збирання врожаю і під час посівних робіт;
- 3) результати виробничої діяльності значною мірою залежать від погодно-кліматичних умов;
- 4) сільськогосподарська продукція потребує особливих умов транспортування та зберігання.

Успіх аграрного сектора залежить від підвищення продуктивності праці. Однак працівники не завжди можуть бути зацікавлені в її збільшенні. Вони побоюються, що роботодавець може підвищити норму виробітку, і таким чином працівник втратить частину зарплати. Керівництву необхідно виважено підходити до питання збільшення виробітку.

Отже, підвищення ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства сприяє підвищенню продуктивності праці, реалізації продукції та сприяє залученню інвестиційних ресурсів на вигідних умовах. Виробничий потенціал важливий у підвищенні конкурентоспроможності підприємства на ринку, з урахуванням його об'єктивної оцінки можна розробити ефективну стратегію розвитку виробництва. Наявність виробничого потенціалу дає змогу підприємству налагодити виробництво, яке буде конкурентоспроможним на ринку в умовах, що динамічно змінюються.

1. Крамаренко І. С. Інвестиційний потенціал сільськогосподарських підприємств: фактори впливу. Ефективна економіка. 2019. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7476> (дата звернення: 05.11.2022). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.54](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.54)
2. Ішук С.О. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. Регіональна економіка. 2005. № 3. С. 48–56.
3. Побережна Н.М. Управління ефективністю використання виробничого потенціалу машинобудівних підприємств. Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. 2012. № 9(34). Ч. 2. 42 с.
4. Сарай Н.І. Виробничий потенціал підприємства: сутність та особливості діагностики. Інноваційна економіка. 2012. № 12. С. 100–103.
5. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
6. Коломицева О., Васюк Н. Формування методики оцінювання виробничого потенціалу машинобудівних підприємств. Збірник наукових праць ЧДТУ. Вип. 38. Ч. 2. С. 135.
7. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк – Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Красьоха Ольга Василівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Моташко Т.П.

Питання пенсійного забезпечення є чи не найактуальнішим серед населення країни. Починаючи з моменту декларування нової тривірневої системи пенсійного забезпечення особлива роль у цьому процесі відводиться недержавному пенсійному забезпеченню, яке становить третій рівень системи. Особливого значення окреслене питання набуває в умовах

повномасштабного вторгнення, коли прогнозованою проблемою буде нестача отримання пенсій у майбутньому, через зв'язок з дефіцитом державного бюджету та загалом досить невизначеної демографічної ситуації. З огляду на зазначене постає потреба у визначенні особливостей та ролі для населення та інших суб'єктів такого способу фінансового забезпечення старості.

Недержавне пенсійне забезпечення передбачає, що громадяни робитимуть добровільні відрахування на старість, користуючись послугами відповідних оферентів. Є різні варіанти подальших вкладів, наприклад, недержавний пенсійний фонд - фінансова установа, діяльність якої базується на принципах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень. Фонд спершу залучає ці внески, інвестує а майбутньому виплачує кошти власникам. Таким чином, особа самостійно піклується про свою старість. Варто зазначити, що така система є розповсюдженою в Європейських країнах [1].

Недержавне пенсійне страхування, поряд із зазначеним, має низку інших переваг. По-перше, продукт задовольняє критичну потребу родини у фінансовій допомозі, у разі смерті застрахованої особи, а саме передається у спадок. По-друге, згідно законодавства, запас платоспроможності становить 105%, тобто навіть за умови, що всі клієнти одночасно виявлять бажання розірвати контракт, компанія залишає за собою 5% для подальшого розвитку. Також, учасники НПФ, що є фізичними особами можуть розраховувати на додаткові пільги. Свою участь у НПФ може брати і роботодавець, цим самим він створює не лише імідж для компанії, але є можливість створення довгострокового інвестиційного ресурсу, що можна в подальшому використовувати і для задоволення потреб підприємства [2].

Однак незважаючи на зазначені переваги система недержавного пенсійного забезпечення не отримала значного розвитку в Україні. Це зумовлено викликами сьогодення та минулого. Для українського населення характерним є явище відкладання або ж накопичення коштів вдома, попри можливість скористатися послугами фінансових установ. В даному випадку досить прослідковується пострадянський вплив на прийняття рішень населенням, яке має низький рівень довіри до фінансових установ й як наслідок, не впевнене у довготривалій перспективі отримати свої заощадження. Крім того, позначається й низький рівень фінансової грамотності потенційних споживачів таких послуг. Стримуючим фактором також є низький рівень платоспроможності населення для внесків у фонди. поряд із зазначеним варто додати, що досить обмежений вибір фінансових інструментів не дозволяє повною мірою використовувати інвестиційний потенціал недержавних пенсійних фондів. Окрім того, у суспільстві немає чіткого розуміння у потребі даного забезпечення, що спричинено недостатнім рівнем роз'яснювальної роботи.

Для населення України даний підхід все ще залишається відносно новинкою, до якої варто пристосуватись. Та існує ряд переваг, які супроводжує із собою такий вид страхового забезпечення. Основне, у даному випадку людина може розраховувати на кошти в майбутньому, а за рахунок індексації, вони збережуть свою цінність.

Таким чином, споживачам послуг з недержавного пенсійного забезпечення потрібно кардинально змінювати власний підхід і адаптуватися до завдань нової системи. В свою чергу на рівні держави мають вживатися заходи, спрямовані на популяризацію недержавного пенсійного забезпечення та його активізацію з огляду на потреби сьогодення.

1. Пенсійна реформа: це буде у 2023, найпізніше у 2024 році. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3320985>

2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T031057?an=957380>

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Кривенко Владислав Юрійович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

I курс маг., спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: д.е.н., доц. Шолойко А.С.

В сучасних умовах стрімких змін та невизначеності перед страховою галуззю постає необхідність обслуговувати та адмініструвати все більшу кількість ризиків, при одночасному зростанні обсягів збитків за цими ризиками. Одним з найефективніших шляхів вирішення подібних викликів сьогодення для страхової галузі є використання результатів стрімкої діджиталізації – різноманітних новітніх цифрових технологій, страхових технологічних інновацій (InsurTech) [1, с. 22]. Дані технології активно проникають в усі сфери діяльності та бізнес-процеси страхових компаній та якісно видозмінюють їх. Розуміння та активна імплементація нових інформаційних рішень у страхову діяльність сьогодні є необхідністю. А постійний пошук та розробка нових діджитал рішень – є ключем для подальшого ефективного функціонування та зростання страхової галузі. Вищеописані процеси та тенденції зумовлюють актуальність нашого дослідження, яке має на меті якнайповніше охарактеризувати сучасний стан розвитку інформаційних технологій на страховому ринку України і визначити ключові перспективні напрями застосування інформаційних технологій у страховій діяльності.

Для всебічної та якнайповнішої характеристики стану розвитку інформаційних технологій на страховому ринку було використано діалектичний та історичний методи, за допомогою методів аналізу та синтезу було виявлено ключові перспективні напрями розвитку та вдосконалення використання інформаційних технологій на страховому ринку. Отримані дані були опрацьовані за допомогою методу логічного узагальнення і представлені у вигляді висновків.

Загальна сукупність інформаційних технологій, що представлена на страховому ринку України, може бути умовно поділена на дві значні групи в залежності від сфери їх застосування:

- інформаційні технології адміністративного управління;
- інформаційні технології, що застосовуються в операційній діяльності.

Призначення інформаційних технологій адміністративного управління полягає в налагодженні та оптимізації внутрішніх бізнес-процесів страхової компанії, насамперед, в процесах обліку та управління [2, с. 2-3].

З іншого ж боку, інформаційні технології, призначенням яких є підвищення операційної ефективності страхових компаній, що безпосередньо стосуються процесу надання страхових послуг, представлені широким переліком цифрових та діджитал-рішень.

Ключовими цифровими технологіями, що активно використовуються на страховому ринку України сьогодні, є: Інтернет-страхування, телематика, біг дата, а також часткове застосування штучного інтелекту.

Ці технології використовуються для удосконалення бізнес-процесів страховиків, зокрема найбільш активно: для залучення нових страхувальників, андеррайтингу, укладання договорів страхування, оцінки розміру збитків та підтримки процесу здійснення страхових виплат.

Інтернет-страхування або ж діджитал-страхування, являє собою новий напрям у страхуванні, що передбачає використання нових технологій (Інтернету, мобільних пристроїв або інших каналів електронної доставки) у страховій діяльності (для поширення контенту, інформації, реалізації страхових послуг та ін.) [3, с. 23].

Інтернет-страхування протягом 2020-2021 років, трансформувало та ефективно вдосконалило процес взаємодії страхувальника та страхової компанії. Нині укладання страхового договору та користування страховими послугами є значно швидшим та зручнішим ніж 5 ро

ків тому. Це усуває ряд перешкод для розвитку страхування в Україні. Простота взаємодії скорочує шлях залучення потенційного страхувальника та в перспективі сприяє все більшому проникненню страхування у життя українців.

Результатом розвитку Інтернет-страхування, прискореного пандемією, стало створення повноцінних працюючих діджиталізованих страхових продуктів – додатків та онлайн-кабінетів страхувальника, через які кожен користувач отримує широкі можливості управління та користування власними страховими полісами онлайн.

Ці діджитал продукти являють собою ефективні “інтерфейси” – складові складних інформаційних систем, що відповідають за взаємодію з користувачем. Подальший опосередкований розвиток подібних інтерфейсів через активний розвиток Інтернет-страхування в Україні, закладає можливості для створення комплексних автоматизованих страхових продуктів. Йдеться про страхові продукти, що реалізовані на основі блокчейн-систем із застосуванням смарт-контрактів. Подібні страхові продукти нині вважаються одним із найперспективніших напрямів розвитку страхового ринку. А розвиток інтерфейсів, які уже сьогодні ефективно працюють в Інтернет-страхуванні, є однією із складових успішної імплементації та побудови подібних інформаційних систем.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що український страховий ринок якісно видозмінюється завдяки впровадженню нових та вдосконаленню уже наявних інформаційних систем у всіх сферах страхової діяльності. Найбільш яскравим прикладом необхідності та ефективності подібного шляху (застосування інформаційних технологій) для розвитку сфери страхування є результати, які приніс нам активний розвиток Інтернет-страхування протягом останніх п’яти років. Активне застосування та імплементація інформаційних систем для українського страхового ринку є необхідністю та водночас може стати найбільш успішним інструментом для його розвитку на світовому ринку. Шляхом вирішення ряду системних проблем українського страхового ринку, а саме: низької довіри до страхових компаній і низького рівня обізнаності та страхової грамотності населення. Україна – перша держава, яка створила державу в телефоні, а відтак немає жодних перешкод, щоб створити та розвинути страхування в телефоні, яке б надавало змогу страхувальникам отримувати страхові послуги у зручний спосіб в будь-якому місці, та в будь який час.

1. Ігнатюк А.І., Шолойко А.С. Безпека страхового ринку України в умовах фінансової глобалізації: загрози та напрями регулювання. *Економіка України*. 2019. № 4. С. 18-28.

2. Гострик О. М. Впровадження сучасних інформаційних технологій в практику управління страховими компаніями. *Тренди та інновації в сучасній економіці*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: ХНУБА, 2015. Ч. 4. С. 122-125.

3. Моташко Т. П. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2016. № 182. С. 18-24.

РИЗИКИ Й ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Кривошлик Тетяна Дмитрівна

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
к.е.н., професор кафедри банківської справи та страхування,

Сучасні умови господарювання, що характеризуються нестабільністю макроекономічного середовища України, суттєво впливають на платоспроможність, фінансову стійкість та

прибутковість діяльності страхових компаній. У таких умовах виникає необхідність у зміцненні фінансової безпеки страховиків та забезпечення їх стабільного функціонування.

Проблема забезпечення фінансової безпеки страхових компаній особливо актуальна на сучасному етапі з огляду на зростання кількості зовнішніх і внутрішніх загроз (ризиків). Ризики у діяльності страховиків мають «дуалістичну природу: з одного боку, страхова організація бере на себе ризики страхувальників (формування й управління страховим портфелем), з другого – її діяльності властиві специфічні ризики» [1, с 45]. Основними причинами виникнення зовнішніх (екзогенних) загроз є стрімкий розвиток процесу глобалізації фінансово-економічних зв'язків, інтернаціоналізація світового страхового ринку, високий ступінь концентрації фінансових ресурсів на міжнародних страхових ринках, надмірна залежність національних страхових ринків від іноземного капіталу, валютні і боргові кризи, високий ступінь інтеграції у сфері перестраховування. До зовнішніх загроз, які негативно впливають на фінансову безпеку страховика належать такі: воєнний стан, запроваджений у країні; світова економічна криза; міждержавні економічні санкції; коливання курсу національної валюти; відтік капіталу в національній валюті; відтік іноземного капіталу; інфляція та інші. Також негативно впливають на фінансову безпеку страховика внутрішні (ендогенні) загрози, які викликані діяльністю самої компанії, зокрема, вони пов'язані з системою організації її діяльності, рівнем фінансового менеджменту, кваліфікацією керівництва та співробітників. Внутрішні загрози породжуються переважно непродуманою фінансово-економічною політикою компанії; прорахунками управлінських органів у визначенні пріоритетів фінансового менеджменту; помилками, зловживаннями в управлінні тарифною, інвестиційною, перестраховальною, кадровою і комунікаційною політикою компанії; незбалансованістю страхового портфеля тощо. Відповідно, до внутрішніх загроз належать: обмеженість фінансових, матеріальних та трудових ресурсів при реалізації стратегічних рішень компанії; зниження попиту на послуги страховиків; зниження обсягу продажів страхових послуг; зниження фінансових результатів діяльності.

Першими ознаками послаблення фінансової безпеки страхової компанії, на наш погляд, є необґрунтовані відмови у страхових виплатах, порушення термінів здійснення страхових виплат, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, зниження фінансової стійкості. Відповідно постає необхідність у систематичній оцінці діяльності компанії з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Така оцінка є важливою складовою процесу управління фінансовою безпекою страхової компанії. Вона передбачає оцінювання її рівня, визначення величини відхилення від його оптимального рівня, аналіз причин виникнення таких відхилень та розробка заходів щодо забезпечення необхідного запаса міцності безпеки компанії.

Для забезпечення фінансової безпеки страховики мають здійснювати ряд заходів, серед яких виділимо такі: збирання та аналітична обробка інформації про стан і заходи із забезпечення безпеки; постійний моніторинг та аналіз умов, загроз та індикаторів фінансової безпеки; прогнозування умов, дії чинників та значень індикаторів у перспективі; розробка і здійснення конкретних заходів щодо підтримання фінансової безпеки на належному рівні.

Оцінка рівня фінансової безпеки страховика відбувається за допомогою фінансового аналізу. Для цього доцільно використовувати ряд показників (індикаторів), що характеризують результати її фінансово-господарської діяльності. Найважливішою характеристикою фінансового стану страховика є його фінансова надійність для страхувальників. Саме з цієї причини страхові компанії в Україні є об'єктом постійного контролю з боку держави через регулятивну та наглядову діяльність Національного банку України. Для забезпечення фінансової надійності, й відповідно, фінансової безпеки – страховій компанії важливо мати достатній обсяг власного капіталу, страхових резервів, ефективно управляти активами та визначити пропорції розподілу ризику між нею і перестраховиком. Нині існують різні напрями фінансового аналізу діяльності страховиків. Проте, окрім показників ліквідності, платоспроможності, ділової активності, фінансової надійності важливо аналізувати й кількісні показники, зокрема: обсяг виплат страхового відшкодування; обсяг страхових премій, що нале

жить перестраховикам; частку іноземного капіталу в сукупному обсязі статутного капіталу компанії; розмір страхової премії на одну особу; показники ефективності розміщення страхових резервів та інші. Серед якісних факторів впливу на фінансову безпеку слід враховувати такі: рівень довіри потенційних страхувальників до послуг страховика; якість наданих страхових послуг.

Таким чином, важливими завданнями фінансової безпеки страхової компанії є здатність протидіяти наявним і потенційним загрозам, можливість ліквідувати негативні наслідки їх впливу на функціонування компанії. Від ужитих заходів щодо забезпечення фінансової безпеки компанії, у стратегічній перспективі, залежить її фінансовий стан, можливість виконання зобов'язань перед страхувальниками, акціонерами, державою та напрям розвитку страхового сектору країни загалом.

1. Димніч О. В., Ланг С.Р. Концептуальні підходи до класифікації фінансових ризиків страхової організації. *Фінанси України*. 2017. № 2. С. 43-52. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_17_02_043_uk.pdf

ДІДЖИТАЛ ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМПАНІЙ ТА ЕКОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ

Лижечко Іван Сергійович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

V курс, спеціальність «Фінансові інститути та ризик менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н. асистент Ерастов В.І.

В умовах швидкого зростання цифрових технологій, на ринках світу почали з'являтися нові бізнес-моделі, які в свою чергу спричинили зміни на цих самих ринках. Ударні хвилі цифрової трансформації зруйнували традиційний бізнес через прихід фірм, які розуміються на цифрових технологіях. Ми можемо спостерігати деякі яскраві приклади цього, наприклад: готельна індустрія була радикально зруйнована завдяки Booking.com і Airbnb, революційні зміни були внесені в музичну індустрію - Spotify, а існуючі фірми були трансформовані, наприклад, оцифрування Starbucks. Ці порушення викликані цифровими технологіями, такими як аналітика великих даних, хмарні обчислення, мобільні технології та штучний інтелект [1].

Крім, самих цифрових технологій були ще й інші рушійні сили, які спонукали бізнес до змін, а саме зміна поведінки та очікувань споживачів, цифрова конкуренція та доступність даних [3]. Можемо спостерігати, що наслідки, пов'язані з цифровою трансформацією, є величезними та виходять за межі споживчої поведінки чи організацій. Вони, також, впливають на інші сфери, такі як охорона здоров'я та соціальна динаміка [2]. Крім того, очікується, що цифрова трансформація вплине на трикутник сталого розвитку, тобто і на екологічну стійкість. Розвиток цифрових технологій забезпечує покращення навколишнього середовища та здоров'я людини, а також усього харчового ланцюга [5]. Отже, існує потреба в більш комплексних дослідженнях, щоб зрозуміти вплив цифрової трансформації в різних аспектах, які наразі ігноруються в літературі, таких як вплив на корпоративну соціальну відповідальність, суспільство, продуктивність і навколишнє середовище. Захист навколишнього середовища від забруднення та деградації ресурсів залишається головною проблемою і вимагає більшої уваги з боку цифрової трансформації.

Конвергенція циркулярної економіки та Індустрії 4.0, яка спрямована на підвищення ефективності використання ресурсів, лише підкреслила проблему екологічної стійкості. Екологічна стійкість є одним із важливих принципів стійкості, який гарантує, що прагнення задовольнити наші потреби не повинно шкодити якості навколишнього середовища, а екосис

тема повинна підтримуватися заради майбутніх поколінь. Впровадження принципів екологічної стійкості в діяльність бізнесу може підвищити цінність організацій і зробити діджиталізацію більш цінною [5]. Як наслідок, зростає тиск з боку ринку та зацікавлених сторін, щодо прийняття екологічно стійких практик.

В даний час, все більше компаній намагаються використовувати цифрові технології, такі як штучний інтелект (AI), аналітика великих даних, мобільні технології, IoT та соціальні платформи, саме для задоволення потреб описаних вище у статті. Одним із прикладів даних технологій можуть бути такі цифрові рішення, як Smart Water Management Systems, PlantVillage або інноваційне використання штучного інтелекту Пітером Ма для виявлення захворювань, що передаються через воду [5].

Крім того, діджиталізація є гарячою темою для обговорення серед керівництва вищого рівня, але немає жодної згадки про те, як екологічна стійкість може стати частиною процесу прийняття стратегічних рішень. Після появи нових технологій стратегія діджиталізації вимагає трансформації продуктів, процесів та організаційних аспектів. Постійна поява нових технологій визначає те, як організації здійснюють операції, створюють нові можливості для бізнесу та розпочинають співпрацю в галузі [2]. У минулому технології розглядалися як допоміжні системи підтримки для основних функцій організації, але сьогодні нові технології змінюють цю парадигму. Цифрові технології радикально змінюють способи створення та отримання вартості. Цей факт вимагає всебічного розуміння всього узгодження організаційної стратегії та цифровізації. Вище керівництво має розглядати цифрові технології не як агенти вдосконалення, а як агенти трансформації, що постійно викликають зміни по всій організації. У цьому сенсі, нам здається, існує необхідність включити екологічну стійкість до стратегії цифрової трансформації. Перевизначення бізнес-моделей завдяки новим цифровим технологіям слід розглядати як безперервний процес, який охоплює всі аспекти основних бізнес-операцій, включаючи екологічну стійкість. Необхідно зосередитися на тому, щоб узгодити практику сталого розвитку з основним процесом стратегічного оновлення, що гарантується цифровою трансформацією.

Отже, діджиталізація виходить за рамки організаційного та галузевого рівнів і поширюється також на інші сфери, такі як охорона здоров'я та соціальна динаміка. В цьому контексті, виникає необхідність впровадження стратегії екологічної стійкості на всіх рівнях організації. Також, бізнес може впроваджувати дані стійкі практики таким чином, щоб вони служили засобом створення більшої цінності для клієнтів і покращення іміджу бренду.

1. Balogun, A.L.; Marks, D.; Sharma, R.; Shekhar, H.; Balmes, C.; Maheng, D.; Arshad, A.; Salehi, P. Assessing the Potentials of Digitalization as a Tool for Climate Change Adaptation and Sustainable Development in Urban Centres. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2210670719307267?via%3Dihub>

2. ElMassah, S.; Mohieldin, M. Digital transformation and localizing the Sustainable Development Goals (SDGs). <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800919303258?via%3Dihub>

3. Nataliia VERSAL, Vasyi ERASTOV, Mariia BALYTSKA, Is digital 'new normal' or 'challenge' for banks under Covid-19? https://www.researchgate.net/publication/351678807_IS_DIGITAL_%27NEW_NORMAL%27_OR_%27CHALLENGE%27_FOR_BANKS_UNDER_COVID-19

4. Nataliia VERSAL, Vasyi ERASTOV and Mariia BALYTSKA: Digital transformation in banks as a helping hand in withstanding the COVID-19. http://si.umb.sk/wp-content/uploads/2021/08/Book-of-Extended-Abstracts-SI_2021.pdf#page=44

5. Vial, G. Understanding digital transformation: A review and a research agenda. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0963868717302196?via%3Dihub>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Лобова Оксана Миколаївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
канд. екон. наук., доцент кафедри страхування, банківської
справи та ризик-менеджменту

Бабенко Сабіна Ельшан гизи

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
II курс магістратури, спеціальність «Міжнародний бізнес»

Створення, функціонування та стабільний розвиток фондового ринку в Україні є альтернативою розподілу обмежених фінансових ресурсів. Розвинутий вітчизняний фінансовий ринок значно полегшить завдання інтеграції у світові фінансові ринки та створить канал для інвестування іноземного капіталу в національну економіку через розповсюдження цінних паперів. Фондовий ринок став невід'ємною складовою національної економіки України та економік розвинутих країн світу. Тому створення ефективного та дієвого фондового ринку є важливим кроком у розвитку національної економіки. В Україні фондовий ринок є недостатньо розвинутим, а обіг цінних паперів стає однією з основних сфер фінансового сектору, без якої неможливе нормальне функціонування складних механізмів ринкової економіки.

Протягом останніх років вітчизняний фондовий ринок характеризувався зростаючою динамікою. Це свідчить про зацікавленість вітчизняних підприємств у залученні інвестицій через цінні папери. У 2012 році український фондовий ринок продемонстрував суперечливу динаміку свого розвитку. З одного боку, спостерігалось зростання загального обсягу торгів цінними паперами та збільшення видів фінансових інструментів, які використовуються на фондовому ринку. З іншого боку, відбувається згортання емісійної діяльності. На сьогодні фондовий ринок України характеризується низькою капіталізацією та ліквідністю, недостатнім захистом прав інвесторів, непрозорістю.

Протягом останніх років зберігається тенденція до збільшення обсягів торгів на фондовому ринку. При цьому темпи зростання фондового ринку випереджали темпи зростання ВВП: обсяг торгів на ринку цінних паперів майже вдвічі перевищив ВВП. Це свідчить про розвиток економіки держави в цілому та розвиток фондового ринку зокрема, швидкі темпи цього розвитку.

До перспектив розвитку фондового ринку можна віднести:

- визначення пріоритетів державної політики на фондовому ринку та розроблення заходів щодо його розвитку;
- забезпечення єдиного підходу до регулювання діяльності банківських та небанківських фінансових установ на фондовому ринку;
- посилення контролю за дотриманням учасниками фондового ринку нормативних вимог;
- опрацювання оперативних програм дій щодо регулювання фондового ринку на випадок фінансової кризи;
- підвищення капіталізації та ліквідності організованого ринку цінних паперів шляхом використання фондових бірж у процесі приватизації через первинне публічне розміщення акцій;
- підвищення прозорості діяльності фондового ринку та інформації емітента про його фінансовий стан і результати діяльності відповідно до вимог Міжнародної організації комісій з цінних паперів та директив Європейського Союзу;
- удосконалення інституційної основи ринків капіталу з метою диверсифікації ресурсної бази та залучення заощаджень населення;

– створення державної та приватної систем захисту інвесторів від ринкових втрат, пов'язаних з банкрутством інвестиційних установ в Україні.

Фондовий ринок має стати потужним механізмом мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, сприяти акумуляції інвестицій у виробничу та соціальну сфери.

Основними тенденціями на міжнародних фондових ринках, які визначатимуть подальший розвиток фондового ринку України, можна визначити такі: глобалізація світового ринку капіталів; створення глобальних торговельних, клірингових та розрахункових систем для обслуговування міжнародних ринків капіталів та технологізація ринків капіталів на основі все ширшого використання передових інформаційних та фінансових технологій; універсальзація фінансових інститутів, які здатні надавати повний спектр фінансових послуг, у тому числі послуг на ринках цінних паперів.

Ліквідний, безпечний та прозорий фондовий ринок має забезпечити реалізацію національних інтересів України, зміцнити економічний суверенітет через сприяння залученню інвестицій у реальний сектор економіки; створити умови для підвищення конкурентоспроможності українського фондового ринку з подальшою його цивілізованою інтеграцією у міжнародні ринки капіталу.

Отже, інтеграція українського фондового ринку у світовий фондовий ринок є одним із основних пріоритетних напрямків розвитку ринку в контексті посилення його ролі у стабілізації національної економіки. Для розвитку фондового ринку України та досягнення поставлених пріоритетів необхідно забезпечити легітимний вихід національних компаній на світові фондові ринки з одночасним залученням іноземних інвесторів на український фондовий ринок.

1. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

2. Руда О.Л. Стан розвитку сучасного ринку цінних паперів в Україні / Ефективна економіка № 11, 2017 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5875>

3. Тараненко В.Є. Аспекти регулювання фондового ринку України за ризикоорієнтованим підходом. *Нобелівський вісник*. 2020. № 1 (13) URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2020/12.pdf>

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ МЕДИЧНИХ ВИТРАТ У СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Логінова Анастасія Сергіївна

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
аспірант I курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., проф. Кривошлик Т.Д.

Медичне страхування в Україні є одним з основних елементів реформування системи охорони здоров'я. Нові проблеми, які нині постають у суспільстві, стримують ефективний розвиток медичного страхування в Україні. І обумовлені вони військовими діями, спадом розвитку економіки, гуманітарною кризою, зруйнованою медичною інфраструктурою в регіонах України, підвищенням цін на лікарські засоби та медичні послуги в медичних закладах, недосконалим законодавством, обмеженими фінансовими можливостями страхувальників щодо укладання договорів страхування.

Медичне страхування є формою соціального захисту населення щодо охорони здоров'я і пов'язане з компенсацією витрат громадян на медичне обслуговування.

Медичне страхування на ринку страхових послуг України представлено двома видами, зокрема, як медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) та страхування медичних витрат, які відповідно до Закону України «Про страхування» [1] здійснюються у добровільній формі.

На думку Романченко М.І. «страхування медичних витрат передбачає (у разі настання страхового випадку) повернення витрат (здійснення страхової виплати) страхувальнику (застрахованій особі) або сервісній службі (медичному закладу, лікарні), пов'язаних з медичними витратами, у разі хвороби, нещасного випадку та інших непередбачуваних подій» [2]. Зауважимо, що цей вид страхування стосується громадян України, які виїжджають з нашої країни за кордон, або іноземним громадянам, які в'їжджають на територію України.

У сучасних умовах, враховуючи що частина українців виїхали з України, страхові компанії продовжують працювати та надавати клієнтам послуги зі страхування як українцям, які виїхали з України, так і іноземним громадянам, які приїжджають до нас.

За рекомендацією Національного банку України страховики продовжують спрощувати процедуру врегулювання страхових випадків, приймаючи заяви та документи у дистанційному режимі. Також, оплати за страхові поліси проводяться в дистанційному режимі з можливістю для клієнта отримати всі необхідні документи, що підтверджують факт укладання договору страхування. Страховики дають можливість клієнтам оформлювати страхові поліси, перебуваючи за кордоном та сплачуючи додатковий страховий платіж за умови продовження дії договору страхування медичних витрат.

Сплачені страхові премії є одним з основних показників розвитку страхування медичних витрат. Упродовж 2019 – 2021 рр. обсяг премій за цим видом страхування знизився із 2 804 143,2 тис. грн до 1 764 098,8 тис. грн, або 37,1 % (табл. 1). У структурі страхових премій за ризиковими (загальними) видами страхування частка премій зі страхування медичних витрат є незначною і у 2021 році показник становив 6 %. Суттєве зниження премій зі страхування медичних витрат у 2020 р. пов'язано із розповсюдженням у світі та в Україні пандемії вірусу COVID-19, та відповідно, обмеженими можливостями громадян перетину українського кордону.

Враховуючи той факт, що обсяг премій зі страхування медичних витрат за 6 місяців 2022 р. становить лише 24,7 % від обсягу премій у 2021 р., на наш погляд, у 2022 р. буде продовжуватися подальше зниження обсягу премій за цим видом страхування. На таку тенденцію будуть суттєво впливати такі фактори як ведення повномасштабної війни в Україні, відкриття окремими європейськими країнами кордонів для українських біженців без необхідності придбання полісу медичного страхування та надання іноземними клініками медичної допомоги безкоштовно.

Таблиця 1. Страхування медичних витрат в Україні упродовж 2019 – 2022 рр.

Показники	2019	2020	2021	Темпи зростання (2021 р. до 2019 р.), %	2022 за 6 місяців
Страхові премії, тис. грн	2 804 143,2	1 000 322,0	1 764 098,8	62,9	436 470,6
Страхові виплати, тис. грн	339 208,5	256 223,9	268 103,9	79,0	124 574,8

Джерело: розроблено автором на основі [3].

Страхові виплати зі страхування медичних витрат, аналогічно як і страхові премії, за аналізований період зменшилися на 21,0 %, і у 2021 р. становили 268103,9 тис. грн. На нашу думку, у 2022 р. також буде спостерігатися тенденція щодо зниження обсягу страхових виплат за цим видом страхування, і обумовлена вона буде зменшенням кількості укладених договорів страхування медичних витрат.

Отже, нині в Україні існує ряд чинників, вплив яких стримує розвиток страхування медичних витрат. Їх подолання у майбутньому буде сприяти реформуванню системи охорони здоров'я та подальшому розвитку страхування медичних витрат, яке буде виступати реальною формою соціального захисту населення.

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР 196 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Романченко М.І. Тенденції та перспективи розвитку добровільного страхування медичних витрат в Україні. *Ефективна економіка*. 2014, № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3050>

3. Страхування туристів. Рейтинг страхових компаній. Forinsurer™ — онлайн-журнал про технології страхування, insurtech та fintech: ексклюзивні новини страхового ринку, перестраховання, рейтинги страхових компаній та банків. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/22/6/49>

ДІДЖИТАЛ-ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ ОСТАННЬОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ

Лященко Єлизавета Володимирівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Ерастов В.І.

Цифровізація все більше поглинає суспільне виробництво в усьому світі, динамічно поширює та охоплює всі сфери людської діяльності, формуючи глобальний простір цифрової економіки. Основним інструментом конкурентоспроможності на ринку цифрової економіки є інновації на основі оцифрування. З одного боку, цифровізація формує нові економічні процеси та відносини в суспільстві, руйнуючи усталені уявлення про традиційний бізнес, і дозволяє отримувати послуги електронного бізнесу, в тому числі на страховому ринку, знижуючи витрати та скорочуючи час, необхідний для здійснення операцій.

З іншого боку, розвиток ІТ-технологій створює тиск на учасників ринку та вимагає підвищення гнучкості у прийнятті рішень у бізнес-плануванні, а також негайного реагування на придбання та впровадження інноваційних продуктів, спрямованих на створення високопродуктивних комп'ютерів та діджитал-трансформацію страхового ринку України. У цьому контексті особливого значення набуває можливість посилення негативних наслідків, які можуть бути спричинені додатковими ризиками через новизну процесів. Щоб уникнути операційних та фінансових проблем, втрати конкурентоспроможності та навіть банкрутства, українські страхові компанії повинні вивчати та постійно відстежувати можливості та потреби впровадження інновацій у контексті вивчення та постійного моніторингу актуальних трендів цифрової економіки у сфері страхування європейських та інших економічно розвинених країн.

Системні проблеми, що склалися на страховому ринку України протягом багатьох років, є насамперед наслідком обмежених фінансових можливостей страхових компаній та небажання впроваджувати інновації. Однак поява нових ризиків, таких як пандемія COVID-19, і зростаючий попит споживачів на найсучасніші страхові послуги, в тому числі доступні через Інтернет, змушують страхові компанії брати активну участь у процесі цифрової трансформації.

Враховуючи вищезазначене, метою роботи є дослідження перспективних напрямків підвищення ефективності страхових продуктів і послуг за рахунок використання діджитал-трансформацій із забезпеченням фінансової інклюзії.

Збільшення страхових внесків на випадок хвороби та медичного страхування пов'язане з впровадженням медичної реформи в Україні та запровадженням нових програм медичного страхування для компенсації витрат, понесених унаслідок спалаху COVID-19 (наприклад, надання полісів медпрацівникам до 3 місяців, корпоративне страхування працівників компанії на випадок COVID-19 тощо) [1]. Беручи до уваги сучасні тенденції страхового ринку за основними видами страхування в Україні, можна окреслити перспективи його розвитку з точки зору процесів діджиталізації та необхідності діджитал-трансформацій страхового ринку.

Розвиток інноваційних підходів у всіх галузях економіки, а також поступовий перехід від традиційного до цифрового бізнесу є сьогодні світовими трендами страхової галузі. Як наслідок, у сучасних умовах стрімко поширюються інноваційні страхові технології (InsurTech).

InsurTech – це застосування інноваційних рішень для максимізації ефективності нових технологій у страховій галузі [2, с. 44]. Фахівці McKinsey провели дослідження, щоб визначити найпопулярніші технологічні рішення, які зараз використовуються в проектах InsurTech. Результати показали, що найкращі рішення включають мікροстрахування (3%), блокчейн (4%), P2P (4%), робот-консультант (10%), страхування для сфери IoT (12%), телематику (13%), страхування на основі використання великих даних (13%), машинного навчання (20%) та штучного інтелекту [3].

Основними InsurTech на світовому страховому ринку є: цифрове страхування, P2P (peer-to-peer), блокчейн у страхуванні, страхування на вимогу, робо-консультування, великі дані та машинне навчання, страхування на основі використання (UBI). Страховий ринок України також розвивається в напрямку впровадження інноваційних цифрових страхових продуктів, однак поки що повільними темпами. Лише невелика кількість страховиків використовує вищезазначені технології. Багато страхових компаній мають застарілі бізнес-моделі і навіть не мають власних веб-сайтів. На початок 2022 року серед 232 страхових компаній лише 80% мають власні сайти [4]. І лише 9% страхових компаній створили онлайн-офіси для своїх страхувальників, де клієнт може переглянути перелік діючих договорів страхування, сплачених страхових премій та простежити період до наступної виплати.

На українському страховому ринку є компанії та сервіси, які прагнуть зробити доступ до страхових послуг легшим, дешевшим і прозорішим за допомогою процесів діджитал-трансформацій страхових послуг, зокрема [5, с. 191]:

1. Страховий брокер Insart – страховий брокер, який надає послуги з кібербезпеки. Компанія є постачальником міжнародних інноваційних страхових продуктів, орієнтованих на захист бізнесу.

2. Sureberry – платформа, яка дозволяє за кілька днів запустити процес продажу страховок на будь-якому сайті.

3. Онлайн-сервіс Zastrahovanoi telegram-bot @ bezturbot, де туристи можуть онлайн застрахуватися перед виїздом за кордон.

4. Alfa Protection – система захисту та попередження шахрайства під час онлайн-оплати з активацією команди «Зупинити операцію, це шахрайство» у разі використання картки іншої особи. Сервіс працює з бізнесом, штучний інтелект проводить аналіз ризиків.

Вітчизняні страховики та перестраховики повинні розробити ініціативи, які дозволять їм бути більш гнучкими, надавати більше послуг клієнтам та усунути непотрібні витрати на управління страхуванням, починаючи з формування портфеля послуг і продовжуючи організаційними моделями та програмами маркетингу та продажів. Такі процеси, згідно з концепціями світового економічного розвитку, за замовчуванням мають бути цифровими. Більш адаптовані операції та надійні цифрові можливості можуть допомогти страховикам усунути збитки в критичних точках, задовольнивши очікування клієнтів щодо швидкості та персоналізації. Ці характеристики також важливі для підвищення продуктивності та розробки нових бізнес-моделей, обидва з яких мають вирішальне значення для довгострокового успіху.

Отже, впровадження та поширення діджитал-трансформацій страхових послуг має значний вплив на діяльність страхових компаній та сприяє глобальним стратегіям цифрової трансформації.

1. Choon Y. T., Schulte P., & Chuen D. LEE K. (2017) Chapter 11-InsurTech and FinTech: Banking and Insurance Enablement. Handbook of Blockchain, Digital Finance, and Inclusion, Volume 1: Cryptocurrency, FinTech, InsurTech, and Regulation Edited by: David Lee Kuo Chuen and Robert Deng Elsevier Inc. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-810441-5.00011-7>

2. Demchyshak N., Hlutkovskyy M. (2020) Development of digital economy in Ukraine: conceptual bases, priorities and role of innovations. Innovative economy, 5–6 [84], 43–48.

3. Doxee. Digital transformation of business processes: 4 benefits, (2020) June 4. URL: <https://www.doxee.com/blog/technology/digital-transformation-of-business-processes-4-benefits/>

4. IBA Group: The development of the IBA Group automates the insurance business and protects insurance companies from unscrupulous customers (2021). URL: <https://ua.ibagroupit.com/news/vas-strahovi-kompanii-24-02-21/>

5. Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., & Dorofeiev D. (2021) Innovation risk management in financial institutions. *Investment Management and Financial Innovations*, 18(1), 190–202.

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Мазур Наталія Олексіївна

Національний університет водного господарства та природокористування

к.е.н, доцент

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у XXI столітті призвів до стрімкого збільшення в усьому світі чисельності людей, які працюють віддалено. Водночас, у більшості вітчизняних роботодавців така форма організації праці тривалий час викликала незрозуміння й навіть супротив. Нові соціальні виклики, зумовлені пандемією COVID-19, а тим паче – воєнними діями в Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, зробили дистанційну працю одним із найоптимальніших інструментів як забезпечення стійкості та конкурентоспроможності бізнесових одиниць, так і підтримання якості життя їхніх найманих працівників завдяки збереженню оплачуваної зайнятості.

За період роботи в умовах пандемії багато компаній і державних організацій пройшли через кілька етапів трансформації: від повного неприйняття віддаленої роботи до відмови працівників виходити в офіс у звичайному форматі [4]. Нові соціальні виклики зумовили необхідність удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу [5], що призвело до введення у Кодекс законів про працю України статей 60, 60¹ та 60², які регламентують дані поняття.

Дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Якщо до 2020 року дистанційну зайнятість традиційно розглядали як стимул високого порядку, покликаний задовольняти потреби визнання, поваги, самовираження, прагнення до успіху у працівників з високим рівнем ініціативи та самоконтролю або ж як інструмент соціальної підтримки працівників з обмеженими можливостями за станом здоров'я або через необхідність догляду за непрацездатними членами родини, то на сьогодні для багатьох це основна можливість реалізувати свій трудовий потенціал і отримувати відповідний дохід для забезпечення певного рівня життя, перебуваючи у відносній безпеці. Відповідно до ст. 24 КЗпП при укладенні трудового договору про дистанційну роботу додержання письмової форми є обов'язковим. Однак, на час загрози поширення епідемії, пандемії, необхідності самоізоляції працівника у випадках, встановлених законодавством, та/або у разі виникнення загрози збройної агресії, надзвичайної ситуації техногенного, природного чи іншого характеру дистанційна робота може запроваджуватися наказом (розпорядженням) роботодавця без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі. З таким наказом (розпорядженням) працівник ознайомлюється протягом двох днів з дня його прийняття, але до запровадження дистанційної роботи [3].

Дистанційна робота для працівників – це спосіб працювати практично всюди, де може використовуватися інтелектуальна праця та комунікація між людьми, який забезпечує їм більшу автономію, завдяки гнучкому поєднанню участі у суспільному житті й виконанню сво

їх виробничих обов'язків, завдань з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в інших місцях, крім підприємства, фірми, зокрема – з дому, альтернативного офісу поруч зі своєю квартирою, або в будь-якому іншому місці за його вибором та на регулярній основі [2]. Віддалена робота стає все більше звичною серед працівників інтелектуальної праці й все більше таких можливостей створюється не лише для фахівців IT-сфери, а й викладачів, репетиторів, маркетологів, рекламних і страхових агентів, аудиторів, бухгалтерів, працівників фінансової сфери, психологів, юристів, журналістів й навіть лікарів.

Для власників бізнесу на сьогодні запровадження дистанційної форми праці забезпечує можливість зберегти цінні кадри, економлячи при цьому на витратах на оренду офісних приміщень, на електроенергію та інші комунальні послуги (табл. 1).

Таблиця 1. Потенціал використання дистанційної праці у забезпеченні стійкості та конкурентоспроможності бізнесу у воєнний період

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
<ul style="list-style-type: none"> – економія витрат на оренду офісних приміщень; – економія витрат на створення та організацію робочих місць; – економія витрат на комунальні послуги 	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень контролю роботодавця за процесом роботи працівника й проміжними результатами
<ul style="list-style-type: none"> – збереження цінних працівників; – запобігання додатковим звільненням працівників, у тому числі плинності персоналу; – потенційна економія витрат на наймання працівників 	<ul style="list-style-type: none"> – емоційне та фізичне виснаження працівників внаслідок нерационального розподілу й організації власного робочого часу; – один із найнижчих у світі рівнів покриття швидкісним мобільним Інтернетом; – неможливість виконання завдань та функцій внаслідок тривалих перебоїв енергопостачання, мобільного та інтернет-зв'язку
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ

Водночас, навіть у довоєнний період Україна мала один із найнижчих рівнів покриття швидкісним мобільним Інтернетом – лише 66 %, слабку комп'ютеризацію в сільській місцевості, причому лише 53 % громадян володіли тільки «базовим рівнем» цифрових навичок [2]. У період енергетичної кризи внаслідок атак по критичній інфраструктурі держави, проблема технічних обмежень щодо виконання дистанційною праці може набути особливої гостроти. Для пошуку шляхів її вирішення доцільне вивчення та адаптоване до українських умов впровадження зарубіжного досвіду телероботи в спеціалізованому телецентрі «centre-based telework», що є відносно новою практикою, «коли певна організація пропонує робочі місця для співробітників сторонніх організацій, беручи на себе питання оснащення цих робочих місць оргтехнікою, засобами комунікації» [1].

Крім того, визначене законодавством право працівника при дистанційній зайнятості самостійно визначати робоче місце і, на відміну від надомної праці, самостійно нести відповідальність за організацію власного робочого місця, безпечність й нешкідливість власних умов праці, не обмежує його територіально і дозволяє, за наявності необхідних засобів й умов праці, здійснювати свою трудову діяльність як з будь-якого регіону України, так і з-за кордону. І якщо донедавна вітчизняні науковці наголошували на важливості ролі «дистанційної праці у розширенні транскордонної мобільності робочої сили, коли можливість працювати на іноземного працедавця не пов'язана з вимушеною еміграцією та отриманням дозволів на працевлаштування в іншій країні» [6], то сьогодні доцільно робити основний акцент на збереженні людського капіталу нашої держави, гарантуючи право дистанційної праці з будь-якої точки світу, що суттєво підвищує шанси рееміграції його носіїв в Україну.

1. Боднар С. До питання дистанційної роботи в умовах карантину. Правові виклики сучасності: захист прав людини в умовах пандемії : Матеріали II Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 22 жовтня 2021 р.).

Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. С. 85-87.

2. Зуб М. Я. Інфраструктура дистанційної роботи в умовах коронакризи. Вісник Хмельницького національного університету 2021, № 6, Том 2. С. 245-250.

3. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 07.11.2022).

4. Лучик С., Лучик В. Дистанційна праця: проблеми мотивації. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics, 2022, 1. С. 60-69.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу : Закон України від 04.02.2021 № 1213-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text> (дата звернення: 07.11.2022).

6. Сільченко С., Сербіна Д. Дистанційна праця: сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 1. С. 93-99.

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Марисєв Сергій Ростиславович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

Страхове посередництво в розвинених західних країнах відіграє важливу роль на страховому ринку. Особливого розвитку в цих країнах набули прямі посередники, серед яких страхові (перестрахові) брокери, страхові агенти. У ризиковому страхуванні переважна більшість страхових продуктів продається через брокерське посередництво (до 90%), тоді як основна частина продуктів страхування життя продається через агентське посередництво. Винятком для ризикового страхування може слугувати хіба що Німеччина, де основна частина продуктів продається через агентських посередників. В силу вищезазначеного, слід розглянути особливості регулювання та нагляду за діяльністю страхових (перестрахових) брокерів у розвинених країнах.

У кожній країні є свої особливості регулювання і нагляду діяльності страхових (перестрахових) брокерів.

Визначають дві основні моделі регулювання страхового (перестрахового) посередництва: англо-американську та континентальну.

У межах англо-американської моделі здійснюється більш жорстке регулювання діяльності страхових (перестрахових) посередників. Однак переважна частина рішень можуть бути ухвалені не на державному рівні, а на рівні об'єднань страхових посередників.

Страхові (перестрахові) брокери у Великобританії займають чільне місце на страховому ринку. Таке їхнє становище зумовлено історичними чинниками: з морського страхування страхове брокерство поширилося й в інші сфери страхування. Британські брокери мають проходити реєстрацію та отримати ліцензію, яку необхідно щороку поновлювати. Діяльність брокерів регулюється Реєстраційною радою страхових брокерів, а також низкою громадських організацій, які розробляють та впроваджують в життя стандарти брокерської діяльності. Страховий (перестраховий) брокер має застрахувати свою професійну відповідальність. Якщо страховик зазнав банкрутства, частина його зобов'язань перед клієнтами може бути виплачена за рахунок брокера. Окрім цього, брокери зобов'язані проходити через регулярні аудиторські перевірки. Якщо виявляють факти порушення прав клієнтів з боку брокера, до останнього можуть бути застосовані санкції або заборона ведення посередницької діяльності.

Регулювання діяльності страхових (перестрахових) брокерів у Сполучених Штатах Америки відбувається відносно м'яко порівняно з іншими країнами. Нагляд за страховими (перестраховими) брокерами здійснюється не з боку федерального уряду, а з боку кожного окремого штату.

Діяльність страхових (перестрахових) брокерів у Канаді регулюються як на федеральному рівні, так і на рівні провінцій. У кожній провінції діє своя асоціація страхових (перестрахових) брокерів, які формуються за територіальним принципом. Окремі члени асоціацій призначаються делегатами в Національну асоціацію брокерів. Національна асоціація брокерів займається розробкою стандартів та регулюванням брокерської діяльності, а також представляє інтереси страхових (перестрахових) брокерів у Парламенті Канади.

У межах континентальної системи нагляд за страховими (перестраховими) брокерами здійснюють державні органи. Однак у цій системі діяльність страхових (перестрахових) брокерів регулюється менш жорстко порівняно з англо-американською.

На сучасному етапі розвитку в європейських країнах спостерігається тенденція до все більшої уніфікації страхового законодавства. Цьому сприяють інтеграційні процеси в межах Європейського Союзу. На практиці ця тенденція втілюється в прийнятті директив, виконання яких є обов'язковим для країн-членів ЄС. Чинним документом, який регулює цю сферу діяльності, є Директива ЄС 2016/97 від 20 січня 2016 року про розповсюдження страхових послуг. У цьому законодавчому акті визначаються реєстраційні, організаційні, інформаційні та інші вимоги до страхових посередників, а також санкції за їх невиконання.

Державні органи страхового нагляду та антимонопольні комітети уповноважені здійснювати контроль за угодами страхових (перестрахових) брокерів зі страховими компаніями, а також динамікою фінансових потоків, які відбуваються під час діяльності брокера. Поміж цього, страховим (перестраховим) брокерам забороняється мати сторонні зв'язки із страховою компанією, наприклад, бути водночас співробітником страхової компанії та брокером або займати чільні місця в раді директорів такого підприємства.

Водночас інститут страхового (перестрахового) брокерства у Франції має риси як англо-американської, так і континентальної системи. Французькі страхові (перестрахові) брокери мають відповідати вимогам, визначеним законодавством Європейського Союзу та національними органами страхового нагляду. Однак контроль за виконанням цих вимог здійснюють не органи страхового нагляду, а асоціації брокерів, які функціонують за британською системою.

Світова практика демонструє, що на страховому ринку кожної розвинутої держави страхові (перестрахові) брокери відіграють вагомий роль у збуті страхових продуктів споживачам. Ураховуючи їхнє велике значення для ринку страхування, діяльність страхових (перестрахових) брокерів знаходиться під пильною увагою держави. Залежно від діючої в країні системи регулювання, виділяють англо-американську та континентальну модель регулювання страхових (перестрахових) брокерів. Але з урахувань особливостей національного страхового ринку кожна держава розробляє свої підходи задля оптимізації діяльності страхових (перестрахових) брокерів.

Страхове брокерство в Україні знаходиться на початковому рівні розвитку та ще не здобуло такого важливого місця на страховому ринку, яке посідають страхові (перестрахові) брокери за кордоном. Значною перешкодою на розвитку інституту страхового брокерства в Україні є недосконалість українського страхового законодавства. Ураховуючи визначений політичний курс на євроатлантичну інтеграцію України, варто зосередитися на систематизації та імплементації найкращих доктрин страхового ринку європейських країн у вітчизняний ринок страхування. У новому Законі України №1909-IX «Про страхування» від 18 листопада 2021 року, який буде введений в дію з 1 січня 2024 року, приділяється значна увага діяльності страхових (перестрахових) брокерів. Прийняття цього Закону визначає подальше наближення українського страхового законодавства до європейських стандартів.

1. Consolidated text: Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council of 20 January 2016 on insurance distribution (recast) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/97/2020-06-12>

2. European Insurance in Figures – 2020 data. URL: <https://insuranceeurope.eu/publications/2569/european-insurance-in-figures-2020-data>

3. Страхове посередництво в забезпеченні сталого розвитку ринку фінансових послуг України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Кудрявська Наталія Володимирівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2019. – 20 с. : рис., табл.

4. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів та умови провадження посередницької діяльності у сфері страхування та про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова від Національного банку України від 30.06.2022 р. № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-22#Text>

5. Про страхування: Закон України: від 07.03.1996 р. №85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Про страхування: Закон України: від 18.11.2021 р. №1909-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

ЧАТ-БОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІДЖИТАЛ-ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Масько Таїсія Михайлівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІІІ курс, спеціальність «Облік та оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Михальська О.Л.

В умовах цифровізації та діджиталізації бізнесу в світі, новим чином вирішується проблема комунікації з клієнтами. Одним із найдоступніших та найпростіших методів є створення чат-ботів. Підвищення інтересу до даної теми обумовлено динамічним розвитком новітніх платформ для створення і програмування чат-ботів.

До 2024 року розмір ринку чат-ботів досягне 1,34 мільярда доларів США, згідно зі звітом дослідження Global Market Insights Inc [3]. Чат-боти доволі корисні з огляду на те, що така інвестиція допоможе виділитися на ринку серед інших компаній. Швидкість відповіді вражає, це не змушує споживача чекати, тим самим не зменшуючи бажання та інтерес до послуги чи продукту.

Маріта Скуве та Асбйорн Фольстад – норвезькі науковці, що дослідили такі теми: «Чат-боти для обслуговування клієнтів: взаємодія з користувачем і мотивація», «Мій чат-бот-компаньйон – дослідження стосунків між людиною та чат-ботом» [2]. Також Менал Дахія, доктор філософії з комп'ютерних наук в Індії в праці «Інструмент спілкування: чат-бот» детально описує методи та інструменти створення чат-ботів, їх введення для пересічних користувачів та підприємців [1].

По-перше, чат-боти на основі штучного інтелекту можуть допомагати заощадити час і енергію для виконання інших завдань працівниками. Як інструмент, орієнтований на споживача, чат-боти наймовірніше зручні в зниженні витрат на підтримку, збільшенні залучення клієнтів і кількості успішних цифрових транзакцій [4]. Для виконання всіх цих процесів без чат-боту потрібно було б декілька спеціалістів для збереження ефективності роботи.

По-друге, чат-боти також можуть виявитися дуже корисними для команди працівників та співпраці один з одним. Прикладом застосування такої модифікації в бізнесі може виступати запровадження чат-боту в відділу кадрів, допомагаючи працівникам виконувати повторювані завдання, як надання щорічних відпусток або лікарняних тощо.

Серед іншого, цифрові помічники можуть одночасно отримувати доступ до різних джерел бізнес-даних, надаючи співробітникам відповіді та автоматизуючи процедури, не змушуючи їх перемикатися між програмами. Також не менш важливим є збір та обробка вхідної інформації на підприємство. Власники чат-ботів можуть збирати інформацію про поте

нційних та існуючих клієнтів, а саме демографічні дані, продукт, який їх найбільше цікавить. Зрештою це може підвищити загальну продуктивність.

Українські підприємства відмовляються від використання віртуальних інновацій через ряд причин. Перша з них це низький рівень цифрової освіти. Основне бачення щодо цього аспекту полягає в тому, що держава в представництві Міністерства цифрової трансформації має сприяти створенню навчальних відео, тренінгів та майстер-класів. Ці короткі, проте змістовні ролики мають заохочувати підприємця займатися самоосвітою та поширювати це на підприємстві серед співробітників. В цьому випадку будуть залучені такі професіонали:

- програмісти, що мають стартапи для створення власних українських серверів, веб-порталів, ботів;
- вчителі, ментори, які можуть доносити інформацію та навчати застосування чат-ботів;
- дизайнери, що створюють більш привабливий та легкий для сприйняття візуалізований матеріал;
- аналітики та консультанти, які допоможуть дослідити сферу впровадження чат-ботів.

Друга причина це низька довіра власників бізнесу до Інтернет-сервісів. Це може бути обумовлено низьким рівнем захищеності інформації в мережі Інтернет. Станом на жовтень 2021 року кількість облікованих кримінальних правопорушень становить 2790 кіберзлочинів [5]. На нашу думку, вирішенням порушеного питання може виступати встановлення надійних паролів, моніторинг витоку інформації, розробка плану реагування на порушення співробітниками на підприємстві.

Третьою причиною можна назвати відсутність розуміння цільової аудиторії та конкретизації бізнес-процесів на підприємстві. Моею пропозицією є окреслювати та формалізувати цілі, що допоможуть орієнтуватися власникам у виборі оптимального інструменту підвищення продажів задля отримання позитивного фінансового результату.

Отже, доцільність введення чат-ботів на підприємство є досить вагомим. Діджитал-трансформація змушує підприємства адаптуватися до нових умов, застосувань, інструментів та програм. Чат-боти дійсно можуть стати життєво важливою частиною будь-якого корпоративного стеку технологій. Економічна ефективність та низька собівартість підключення мають потенціал стимулювати підприємців до оновлення та покращення власних бізнес-процесів.

1. A tool of conversation: Chatbot. URL: https://www.ijcseonline.org/pdf_paper_view.php?paper_id=1283&27-IJCSE-02149.pdf

2. Chatbots for customer service: user experience and motivation. URL: <https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/2633078/CUI2019+-+chatbots+for+customer+service+-+authors+version.pdf?sequence=1>

3. Global Chatbot Market. URL: <https://www.gminsights.com/pressrelease/chatbot-market>

4. Saxon.ai chatbots. URL: <https://saxon.ai/blogs/now-more-than-ever-is-time-for-chatbots-in-digital-transformation-journey/>

5. Криміналогічна характеристика кіберзлочинності. URL: http://lsej.org.ua/11_2021/149.pdf

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Меньшикова Марина Анатоліївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька М.В.

Ринкові трансформації економік країн світу засвідчили нестабільність на ринках, що призвело до кризових явищ і спричинило низку негативних наслідків. Фінансова криза з урахуванням глобалізаційних процесів у світі, що посилюються з кожним днем, здатна спричинити сильний удар будь-якій економіці світу та похитнути банківську систему. Тому значної актуальності набувають питання ще більш глибоко дослідження фінансової кризи при різноманітних умовах та обставинах для посилення стійкості банківської системи.

Питанням визначення та дослідження фінансових криз багато уваги у своїх роботах приділяли як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких Арбузов С.Г., Версаль Н.І., Васильєва Т.А., Волкова В.О., Дзюблик О.В., Єпіфанов А.О., Карагодова О.М., Козьменко С.М., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В., Приказюк Н.В., Примостка Л.І., Гапінські В., Джоріод Ф., Ешбі С., Тургут Т., Хонохан П. та інші. Незважаючи на високу наукову вагу та обґрунтованість робіт зазначених вчених, питання має невичерпний характер у зв'язку з непередбачуваністю та високою диференціацією фінансової кризи.

Метою дослідження є визначення сутності поняття фінансова криза шляхом виділення ключових складових та використання авторського формулювання для вживання у подальших розробках пропозицій щодо дослідження впливу кризових процесів на банківський ринок та систему ризик-менеджменту банків.

Економічна література дає пояснення сутнісній характеристиці під різними кутами зору, зосереджуючи увагу як на поведінковому аспекті, так і на недосконалості сформованої системи, що призвело до негативних наслідків для фінансової системи.

Під час дослідження поняття «фінансова криза» зупинимось на трактуваннях авторів, представлених в табл. 1., де для повноти аналізу, було виокремлено сутність, зміст та результативну характеристику у кожному з визначень.

Таблиця 1. Визначення поняття «Фінансова криза»

№	Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	Левен Л., Валенсія Ф., Міжнародний валютний фонд	потенційно серйозні порушення	в роботі фінансових ринків, які підриваючи здатність ринків ефективно функціонувати	можуть мати серйозні негативні наслідки для реальної економіки
2	Ішіхара І., Світовий банк	ситуація	за якої одночасно активізуються три категорії – валютна криза, банківська криза та криза зовнішньої заборгованості	
3	Фенейр М.	несприятлива ситуація	пов'язана з проблемою корпоративного боргу у небанківському секторі	
4	Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В., Національний банк України	різке погіршення стану фінансового ринку	внаслідок реалізації накопичених ризиків під впливом внутрішніх і зовнішніх економічних та політичних чинників	що спричиняє порушення його функціонування, зниження цінних показників, погіршення ліквідності й якості фінансових інструментів, банкрутство учасників

Джерело: складено автором на основі [1-4].

Визначення, що пропонують вченими Міжнародного валютного фонду – Левен Л. та Валенсія Ф. - є найбільш вдалим, так як у доволі стислому формулюванні розкривають суть явища, причини настання та ймовірні наслідки фінансової кризи. Водночас, наголошується увага на важливому факті, що «потенційно серйозні порушення» найчастіше виникають у результаті відхилення у діяльності не тільки установ фінансового сектору, а й інших учасників

ків фінансового ринку, тобто вплив чинить поведінка усіх суб'єктів, що взаємодіють між собою [3].

Інший варіант тлумачення, описаний вченим Ішіхарою І., пояснює фінансову кризу як ситуацію, за якої одночасно «активізуються три категорії – валютна криза, банківська криза та криза зовнішньої заборгованості», акцентуючи увагу на зовнішньоекономічних факторах, що виникають в процесі кризових явищ, однак не наводить ймовірні результати явища та не звертає увагу на чинники та суб'єктів, що призводять до фінансової кризи [2].

Економіст Фенейр М. трактує зміст фінансової кризи як наслідок нераціональної поведінки небанківського сектору, що безперечно часто є однією із причин, однак не враховує фактор наявності неефективного та неналагодженого ризик-менеджменту у банківському секторі, що може спричинити кризовий процес за рахунок порушення нормативів банками та морального ризику [4].

Група українських вчених - Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. - у своїй праці розкривають фінансову кризу у більш деталізованому та повному тлумаченні, пояснюючи її першопричини та наслідки на рівні банківських установ, враховуючи вплив зовнішнього середовища – економічних та політичних факторів та детально пояснюючи настання негативних наслідків, однак дане визначення також не враховує поведінку учасників економічних відносин та зловживання посадовим положенням всередині банківських установ [1].

Таким чином, проведене дослідження підходів до розкриття змісту категорії «фінансова криза», їх сильні сторони та шляхи до вдосконалення, дають можливість сформулювати власний підхід до визначення: фінансова криза – ситуація, за якої фінансова система зазнає краху як результат відхилення у поведінці одного або декількох суб'єктів ринку економічних відносин, неефективної роботи суб'єктів фінансового ринку та зовнішньоекономічних факторів впливу, результатом якої є порушення функціонування фінансового ринку, падіння вартості активів та ймовірне банкрутство фінансових установ.

1. Банківська енциклопедія. С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. К.: Знання, 2011. 504 с.

2. Ishihara Y., Quantitative Analysis of Crisis: Crisis Identification and Causality. World Bank Policy Research Working Paper, 2005, pp. 2-23. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/8947/wps3598.pdf;sequence=1#:~:text=Banking%20crises%20are%20conceptually%20defined,al.%20%202000%20%20p.&text=Further%20%20liquidity%20crises%20occur%20%E2%80%9Cwhen,its%20net%20value%20is%20positive.>

3. Laeven L., Valencia F. Systemic Banking Crises. The International Monetary Fund Policy Research Working Paper, 2012, pp. 5-7, 24-28. URL: <https://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2012/fincrisis/pdf/ch2.pdf>

4. Feneir M., The Banking Crisis. Higher Institute for Administrative and Financial Sciences Research Paper, 2016, pp. 3-6. URL: https://www.researchgate.net/publication/314117084/The_Banking_Crisishandle/10986/29510/211259ov.pdf

ВИКОРИСТАННЯ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПЛАТФОРМ НА РИНКАХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Моргун Діана Олександрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька М.В.

В умовах цифровізації економіки та прискорення глобалізаційних процесів залучення та використання фінансових ресурсів залежить від функціонування інноваційних форм фінансування, до яких належить краудфандинг. Такий механізм збору коштів реалізується за

рахунок численних невеликих внесків, зібраних від великої маси людей для фінансової підтримки стартапів, новітніх технологій, суспільно корисних заходів та задоволення нагальних потреб окремих осіб в онлайн-режимі [2].

Основними суб'єктами краудфандингу є:

- донори (їх ще називають бекерами, вкладниками, спонсорами чи інвесторами) - здійснюють пожертви для певних проєктів чи стартапів;
- реципієнти - суб'єкти, які потребують фінансування.

Роль посередника у взаємовідносинах донора та реципієнта виконує краудфандингова платформа - спеціалізована інтернет-платформа, яка дає можливість збирати, обробляти, зберігати та передавати значні обсяги даних, грошових коштів, які надходять від інвесторів [5].

Залежно від фінансових очікувань вкладники можуть надати кошти за такими схемами: здійснення пожертвування без жодної нагороди чи прибутку; отримання нефінансової, суто символічної винагороди або попереднє замовлення продукту; отримання фінансової винагороди (роялті, акції).

Краудфандингові платформи можна використовувати не тільки для залучення зовнішнього капіталу, а й для перевірки ідеї на життєздатність, виходу на іноземні ринки, як інформаційний привід для привернення уваги медіа, спонсорів чи бізнес-янголів [2].

На глобальному рівні краудфандинг став одним із найпопулярніших способів фінансування, що продовжує розвиватися впродовж кількох останніх років. Якщо у 2010 р. обсяг залучених коштів за допомогою краудфандингу склав 880 млн дол. США, у 2012 р. – 2,7 млрд дол. США, у 2014 р. – 16,2 млрд дол. США, то у 2020 р. – понад 34 млрд дол. США. Водночас простежується тенденція до збільшення кількості крауд-платформ та успішно профінансованих проєктів [6].

У структурі краудфандингу 80% припадає на американський і азійський ринки. Найбільшим міжнародним краудфандинговим майданчиком є платформа Kickstarter, що була створена у 2009 році та сприяє просуванню проєктів різних категорій, таких як ігри, дизайн, технології, фільми, музика, мода, фотографії, ремесло тощо. За весь період функціонування вона об'єднала більш ніж 21,5 млн користувачів та допомогла втілити у життя понад 230 тис. проєктів. Загальна сума вкладень становить близько 6,9 млрд дол. США. Робота платформи організована на основі нефінансових винагород і за принципом «все або нічого». Якщо за вказаний термін потрібна сума не була зібрана, то гроші в повному обсязі повертаються на рахунки вкладників. Kickstarter отримує комісійні у розмірі 5% від отриманої суми. Для максимальної зручності інвесторів Kickstarter створила мобільний додаток для пристроїв iOS та Android [3].

Український ринок краудфандингу тільки починає розвиватися. Досить характерним є те, що формування основ колективного фінансування в Україні припало на 2014-2016 рр., в період кризи та початку антитерористичної операції. Останнім часом почали активно створюватись вітчизняні краудфандингові майданчики, які здебільшого орієнтовані на гуманітарні, соціальні, екологічні, культурні та освітні проєкти та працюють на основі пожертв і нефінансових винагород.

Спільнокошт – перша українська платформа краудфандингу, яка була заснована ще у 2012 році громадською організацією Garage Gang. Головні вектори фінансування – проєкти у сфері охорони здоров'я, освіти, літератури, спорту, музики, науки, подорожей та журналістики. У рамках цієї платформи, залучено 53,9 млн грн для 581 проєктів від 71,1 тис. доброчинців. Зокрема завдяки Спільнокошту фінансування отримали проєкт скаутського руху «Пласт», на який було зібрано 1,3 млн грн; Prometheus – платформа для онлайн-навчання (0,5 млн грн); VoxCheck – «фактчекінговий» ресурс, який викриває обман і маніпуляції в заявах політиків (370 тис. грн). Платформа отримує 10% комісії за успішний збір коштів [4].

Незважаючи на стрімкий ривок у розвитку краудфандингових платформ в Україні, наразі існують серйозні бар'єри його використання: відсутність законодавчої бази, яка б регулювала краудфандинг як окремий вид діяльності; недостатність захисту інтелектуальної вла

сності, ідея проєкту може бути скопійована конкурентами; нерозвиненість краудфандингової інфраструктури; низька платоспроможність населення, внаслідок чого значна частина фінансових ресурсів спрямовується на споживання, а не інвестиції; наявність недовіри суспільства до даного способу фінансування; низький рівень знань у сфері краудфандингу [5].

Для подолання виявлених перешкод на шляху розвитку краудфандингу в Україні, можна запропонувати наступні рекомендації, що сприятимуть ефективному функціонуванню українського ринку краудфандингу: прийняття закону «Про краудфандинг» або внесення змін до чинного закону «Про фінансові послуги та фінансові компанії»; розроблення дорожньої карти, в якій буде передбачено впровадження комплексу заходів щодо фінансування проєктів, відкритих на краудфандингових платформах; удосконалення механізму оподаткування доходів, отриманих в результаті краудфандингової діяльності для комерційних проєктів; забезпечення доступності процедури отримання авторського права для власників проєктів; введення адміністративної відповідальності у вигляді санкцій і штрафів за подання авторами проєкту недостовірної інформації, несвоєчасне виконання або невиконання умов проєкту та шахрайства з коштами інвесторів; підвищення рівня довіри до даного інструменту шляхом забезпечення прозорості збору коштів та зручності їх переказу, поліпшення комунікації між розробниками проєктів та вкладниками; розвиток краудфандингової інфраструктури завдяки створенню різних видів краудфандингових платформ, консультаційних служб, які інформуватимуть про порядок здійснення фінансування, допомагатимуть в оформленні проєктів [1].

Отже, краудфандинг набуває все більшої популярності у світі - на краудфандингових платформах мобілізуються вільні кошти, зосереджується високий рівень людського капіталу, концентруються креативність, талановитість та розвивається підприємницька культура. В Україні краудфандинг є достатньо новим явищем та має переважно соціальну спрямованість, проте розвиток даного інструменту збору коштів слугуватиме формуванню традицій інвестування, прогресивних суспільних змін, реалізації інноваційних технологій та забезпеченню сталого економічного розвитку.

1. Іващенко А.І., Поліщук Є.А., Диба О.М. Перспективи розвитку краудфандингу в Україні як інструменту залучення коштів для підприємств малого та середнього бізнесу. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 21. С. 34-39.
2. Особливості краудфандингу проєктів КІ. Фінансування креативних індустрій. URL: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/06_Finance_for_Creative_Industries_crowdfunding_PPV_2020_UA.pdf (дата звернення: 18.11.2022).
3. Офіційний сайт Kickstarter. URL: <https://www.kickstarter.com/> (дата звернення: 18.11.2022).
4. Офіційний сайт Спільнокошт. URL: <https://biggggidea.com/projects/> (дата звернення: 18.11.2022).
5. Теслюк С.А., Матвійчук Н.М., Демчук Н.В. Краудфандинг як сучасний спосіб фінансування: проблеми та перспективи його розвитку в Україні. Економіка та суспільство. 2022. №37.
6. Crowdfunding Statistics. Fundly. URL: <https://blog.fundly.com/crowdfunding-statistics/> (дата звернення: 18.11.2022).

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Москалюк Марія Юріївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Лобова О.М.

Сучасний стан розвитку світової економіки характеризується економічною та політичною нестабільністю на національних та глобальних рівнях. При зміні напрямку розвитку світової економіки ефективність функціонування всієї економічної системи є непередбачуваною та непрогнозованою. Банківські установи є важливими учасниками фінансової системи.

Стійкість окремої банківської установи прямо впливає на рівень стабільності фінансової системи в цілому. Особливості функціонування банківської системи обумовлюють необхідність організації якісного контролю та нагляду за діяльністю комерційних банків, оскільки кризові явища в цілому значно впливають на стійкість та результати діяльності банків, наслідком чого стають суттєві збитки та банкрутства. Тому проблема формування ефективної системи регулювання банківської діяльності є актуальною та сприятиме стабільному функціонуванню фінансового сектору економіки. Незважаючи на ґрунтовність праць вчених, дане питання завжди матиме невичерпний характер у зв'язку з динамічністю об'єкта дослідження – діяльністю банківських установ.

Будь-яка ринкова діяльність потребує відповідного регулювання з боку держави, яка має визначити однакові і ключові правила гри всіх учасників ринку та слідкувати за дотриманням цих правил. Швидке реагування Національного банку України на проблеми банків і впевненість у стабільності кожного окремого банку виступає першопричиною необхідності регулювання та нагляду за діяльністю банків.

На жаль, ні в чинному законодавстві, ні в юридичній та іншій спеціальній літературі немає єдиного чіткого визначення поняття «банківське регулювання». Погляди вчених та практиків на зміст даного поняття представлені в Таблиці 1. Для повноти аналізу, виокремимо сутність, зміст та результативну характеристику у кожному визначенні.

Основну мету регулювання банківської діяльності викладено у Законі України «Про банки і банківську діяльність» – це правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків України та створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника [4].

В.І. Міщенко описуючи «банківське регулювання» робить акцент на нормативно-правовій базі та не визначає інструменти та індикатори, якими досягається та характеризується надійне та ефективне функціонування банківської системи [3]. Дане визначення потребує розкриття поняття «ефективної банківської системи» або кількісних параметрів, що могли б визначити її ступінь.

Визначення М.І. Діба також потребує певних доповнень, адже важливо, щоб «стабільне, безпечне» функціонування банку в країні та закордоном, на якому робить акцент автор, було ефективним, тому варто окреслити параметри ефективності при розкритті даної категорії [2]. Обґрунтування даної категорії Т.П. Гудзь є досить інформативним. Важливо також що автор не ототожнює поняття регулювання банківської діяльності з банківським наглядом. «Банківське регулювання» і «банківський нагляд» є зовсім різними функціями державного управління, які можуть і повинні взаємодоповнювати одне одного [1]. На нашу думку, «банківський нагляд» виступає контролером за дотриманням банками «правил гри», які встановлюються банківським регулюванням. З табл.1. видно, що обидва автори розкривають сутність та зміст явища, проте не висвітлюють його результативну характеристику.

Таблиця 1. Визначення поняття «банківське регулювання»

Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
Міщенко В. І., Яценюк А. П., Коваленко В. В.,	відповідна правової бази	що регламентує діяльність банків, ухвалення відповідними установами, уповноваженими державою, положень, що регламентують функціонування банків	для надійного та ефективного функціонування банківської системи

Продовження таблиці 1.

Диба М. І., Конопатська Л. В., Гойванюк М. П.	система специфічних правил поведінки нормативного характеру,	сформульованих державними органами, і заходів, за допомогою яких держава через центральний банк або відповідний орган банківського нагляду займається забезпеченням стабільного, безпечного функціонування банків як всередині країни, так і за кордоном	-
Гудзь Т. П.	система норм	що регулює функціонування банків, визначає загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства	-

Джерело: створено автором на основі [1; 2; 3]

Заходи щодо регулювання банківської діяльності можна поділити на протекційні та превентивні. Протекційні або захисні заходи мають на меті підвищення довіри вкладників та здійснюються вже при наявності загрозованої ситуації. До них відносяться функціонування фонду гарантування вкладів фізичних осіб, створення банками резервів для відшкодування втрат та рефінансування банків. Превентивні заходи обмежують доступ до банківської діяльності шляхом встановлення нормативів, лімітів банківських операцій, вимог до обсягу і структури капіталу та диверсифікації ризиків. Превентивні заходи повинні забезпечувати ефективність протекційних.

В підсумку дослідження підходів до розкриття категорії «банківського регулювання», аналіз сильних та слабких сторін, дають можливість сформулювати власне визначення.

Банківське регулювання - це система заходів, за допомогою яких наглядовий орган забезпечує стабільний розвиток економіки та створення сприятливих умов функціонування банківської системи, запобігає негативним тенденціям у банківському секторі за допомогою методів та інструментів регулювання банківської діяльності та визначає умови нагляду за діяльністю банків.

Отже, банківське регулювання є складною, багатоаспектною категорією. З одного боку, це – функція державного управління, по відношенню до якого вона виступає засобом реалізації політики держави, а з іншого – управлінська діяльність, що має свої методи, інструменти та форми реалізації.

1. Гудзь Т. П. Банківський нагляд: навч. посіб. Київ: Ліра-К., 2008. 380 с.
2. Диба М. І. Модернізація системи банківського регулювання та нагляду в глобальному середовищі: колект. монографія / М. І. Диба, Л. В. Конопатська, М. П. Гойванюк. Київ: КНЕУ, 2015. 398 с.
3. Міщенко В. І., Яценюк А. П., Коваленко В. В., Коренева О. Г. Банківський нагляд: навч. посібн. Київ: Знання, 2004. 406 с.
4. Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000 №2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

СМАРТ КОНТРАКТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ

Моташко Тетяна Петрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
к.е.н., доцент, доцент кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту

Функціонування провайдерів страхових послуг відбувається в умовах загострення конкуренції, швидкозростаючих потреб споживачів страхових послуг та під впливом цифровізації. Все це виступає потужним драйвером впровадження змін у низку бізнеспроцесів страховика, які у разі успішної реалізації, дозволять досягнути очікуваних вигод. Однією із таких змін є застосування смарт контрактів. Очікується, що глобальний ринок смарт-контрактів досягне приблизно 8,3 мільярда доларів США до кінця 2030 року з сукупним середньорічним темпом росту 21,40% протягом прогнозованого періоду з 2022 по 2030 рік. [2]. В даному контексті особливої актуальності набувають питання щодо можливостей, які створюють такі новації для суб'єктів ринку страхових послуг та ризиків, з якими вони можуть зіткнутися у процесі їх використання.

Смарт контракт (самовиконуючий контракт, розумний контракт) - це цифровий контракт, що зберігається в блокчейні, який автоматично виконується при виконанні заздалегідь визначених умов. Тобто смарт контракт є повною або частковою «копією» юридичного договору, зміненого за допомогою технології блокчейн. Розумні контракти базуються на простих операціях «якщо/коли...тоді...», записаних у код на блокчейні [3]. На сьогодні смарт контракти хоча і не є достатньо розповсюдженими, але мають великий потенціал у різних сферах: банківській сфері, менеджменті, охороні здоров'я та страхуванні.

Існує декілька етапів життєвого циклу смарт контракту. На першому етапі відбувається узгодження між сторонами (наприклад, страховою компанією та страхувальником) умов договору. На даному етапі визначаються ключові положення договору, у тому числі окреслюються права та обов'язки сторін. Надалі відбувається зміна формату інформації зі звичного у кодований та занесення контракту до блокчейну. На наступному етапі сторони договору мають провести відповідні платежі для активації його дії. З цього моменту передбачені договором дії будуть виконуватися автоматично.

Впровадження смарт-контрактів має низку вигод як для споживачів страхових послуг, так і для її оферентів. Зокрема безсумнівною вигодою для обох суб'єктів є зменшення шахрайства. Адже технології, на яких базуються смарт-контракти, забезпечують відкритість та прозорість усіх транзакцій. Тому, будь які зміни відображатимуться усім учасникам операції. Крім того, усі процеси, пов'язані зі смарт-контрактами, будуть автоматизованими, що зменшує можливість маніпуляцій з боку сторонніх учасників.

Завдяки застосуванню смарт-контрактів спрощується низка бізнес-процесів страховика, що в свою чергу сприяє підвищенню задоволеності споживачів та зменшує витрати страхової компанії. Наприклад, процедура врегулювання претензій відбувається значно оперативніше із врахуванням наперед визначених правил. Крім того, є переваги й на етапі оцінки ризику, адже оцінка ризиків відбувається автоматично.

Смарт контракти дозволяють зекономити час, позбавляючи необхідності виконувати деяку роботу вручну, та характеризуються своєю точністю.

Поряд із зазначеним розумні контракти, завдяки своїм технічним характеристикам, запобігають втраті та пошкодженню не лише страхових полісів, а й вцілому даних страховика.

Попри зазначені переваги такі інструменти мають й певні ризики, як для страховика, так і для страхувальника.

Зокрема таким інструментом може скористуватися обмежене коло споживачів. Адже його споживання потребує наявності певного рівня знань, як фінансового, так і технічного характеру. Крім того нерозуміння того, як працюють смарт контракти також формує ризик споживача.

В свою чергу страхові компанії можуть зіткнутися, на шляху з впровадженням смарт контрактів, з ризиком відсутності / недостатності кваліфікованого персоналу, що викликано браком досвіду і знань у цій сфері. Крім того, існують проблеми і з законодавчим регулюванням у цій сфері [3].

Для обох учасників такої угоди, і для споживача і для страховика, значним ризиком є ризик кібербезпеки.

Таким чином, смарт контракти мають великий потенціал у страховій сфері, однак попри це через свою обмеженість (деякі аспекти складно втілити), складність (у тому числі технологічну) та неврегульованість на законодавчому рівні є обмеженими у використанні.

1. Blockchain and smart contracts in insurance. URL: <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/briefings/2021/06/blockchain-and-smart-contracts-in-insurance-briefing.pdf>

2. Global Smart Contracts Market: Forecast 2030 (2022). URL: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/smart-contracts-market-4588> What are smart contracts on blockchain? URL: <https://www.ibm.com/topics/smart-contracts>

РОЗВИТОК КІБЕРСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Назаренко Максим Юрійович

Примак Антон Олександрович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс, спеціальність «Фінанси,

банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

В умовах сьогодення з розвитком цифрових технологій та діджиталізації по всьому світі підприємства дедалі частіше стикаються з кібератаками, які можуть завдавати великих збитків. В розвинених країнах ринок кіберстрахування функціонує на достатньо високому рівні. Однак в Україні ця проблема стоїть доволі гостро, адже з повномасштабним вторгненням країни-агресора, кібератаки стали систематичним явищем. В Україні цей вид страхування перебуває на етапі зародження. З цих причин виникла необхідність розвивати ринок кіберстрахування в Україні.

Кібер-ризик визначають як ризик фінансових втрат та певних збоїв у коректному функціонуванні або збитків через порушення роботи цифрових технологій, які використовуються для інформаційних та/або операційних функцій.

Кіберстрахування покриває наступні ризики: розслідування і визначення обсягу порушення внаслідок кібератак, експертна оцінка, відновлення даних, найм висококваліфікованих фахівців та юристів та покриття суми штрафів. Також відбувається виплата потерпілим, врегулювання суперечок, покриття позивних витрат, експертна підтримка та судова експертиза [1, ст. 182-183]. Розрізняють такі види кібер-ризиків: різні види і варіації шкідливого програмного забезпечення, програми-вимагачі, DDoS, спам і фішинг, САТО.

На даному етапі кіберстрахування в світі активно розвивається, так за даними Fortune business insights загальний розмір ринку у 2021 році становив 10,33 мільярдів доларів, що на 47,36% більше ніж минулого року. Такий різкий ріст спричинений перш за все пандемією COVID-19, тоді-то і збільшилась кількість кібератак, що логічно призвело до купівлі полісів кіберстрахування багатьма компаніями. Також згідно звіту Gallagher [2] у 2020 році спостерігається зміцнення ринку. Вартість полісів кіберстрахування почали рости через збільшення попиту та їх загальне покращення. Так більш складні кібер-ризики в окремих галузях стали підлягати андеррайтингу та перевірки, самі ж поліси стали більш комплексними та пропрацьованими.

На даний момент часу ринок кіберстрахування в Україні перебуває на початковому етапі розвитку. Більшість українських компаній не можуть до кінця усвідомити рівень потенційної загрози і збитків від кібератак та дозволити собі потрібний поліс через дороговизну. Важливим також залишається аспект нормативно-правового забезпечення для дієвого

здійснення кіберстрахування, адже розвиток цього виду страхування в Україні є доволі сповільненим через відсутність нормативної бази.

В умовах сьогодення переважна частина страхових компаній України не мають достатніх ресурсів для розробки власного підходу стосовно оцінки кібер-ризиків, щодо клієнтів, то вони також не проявляють великого попиту на кіберстрахування [3]. Однак можна прослідкувати чітку потребу в страхуванні кібер-ризиків, так тільки за останні роки вірус “NotPetya” атакував понад третину банківських установ в Україні, а в 2021 році за даними Національної поліції [4] кількість кіберзлочинів збільшилась на 42% порівняно з 2020 роком.

Розвиток ринку кіберстрахування в Україні сповільнюється через невизначеність регулювання відносин, відсутність довіри фізичних та юридичних осіб до страховиків та побоювання щодо надання своїх конфіденційних даних, низький попит та високу ціну страхування. На додачу, страховики мають недостатню кількість кваліфікованого персоналу у сфері кіберстрахування.

Для усунення цих проблем та подальшого розвитку кіберстрахування в Україні необхідно: розробити цілісну та структуровану законодавчо-нормативну базу регулюванню відносин для кіберстрахування, створення конкретних вимог та рекомендацій щодо кібербезпеки та зберігання даних, для цього можна взяти за приклад Європейський регламент по захисту персональних даних GDPR та Стратегію кібербезпеки ЄС. Також необхідно відзначити необхідність створення експертних органів з кібербезпеки, які створять необхідний механізм оцінки наслідків кібератак разом зі страховиками. Все це допоможе створити необхідну базу для страхування та оцінювання кібер-ризиків, зменшить ціну страхового продукту, адже загальний рівень кібербезпеки в компаніях стане вищим.

На теперішній час, страховикам важливо за допомогою нормативної бази створити стандартизовані поліси кіберстрахування, що комплексно покривають ризики, забезпечують відшкодування репутаційних втрат та надійний захист конфіденційної інформації. Під час війни доречно звернути більшу увагу на страхове покриття перерви в роботі, витоку даних, так як зараз це найбільш розповсюджені ризики, які спричиняють великі втрати.

Необхідним є також проведення активної маркетингової політики для збільшення обізнаності українців про кіберстрахування. Велика кількість кібератак під час війни може виступити додатковим стимулом до покупки полісу кіберстрахування. Держава також може приймати у цьому участь шляхом впровадження рекомендацій підприємствам та державним структурам щодо кібербезпеки.

Отже, вищезазначене дозволяє зробити наступний висновок: процеси глобалізації світової економіки та інтеграції в контексті її інформаційної складової призводять до появи нових типів ризиків, які несуть глобальний характер для багатьох компаній. У зв'язку з цим, страховикам необхідно розвивати підходи до кіберстрахування як сегменту глобального страхового ринку. В Україні ж кіберстрахування знаходиться на стадії свого зародження і становлення та потребує розробки та імплементації відповідних шляхів для подальшого розвитку з урахуванням накопиченого раніше позитивного і негативного досвіду розвинених зарубіжних країн у цій сфері.

1. Слободянюк О., Орлов В. Кіберстрахування як один із напрямів фінансової безпеки підприємств. Збірник наукових праць. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки. 2021. №1. С. 182-183.

2. 2022 Cyber Insurance Market Conditions Report. URL: <https://www.ajg.com/us/news-and-insights/2022/jan/2022-cyber-insurance-market-report/> (дата звернення: 03.11.2022).

3. Пікус Р.В., Бабенко Ю.Л. Кіберстрахування: нові можливості для страхового ринку України. Економіка та держава. 2020 рік, №2. С. 6.

4. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf (дата звернення: 06.11.2022).

ПЕРСПЕКТИВНІ ІННОВАЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Никонь Катерина Петрівна
Соболь Анастасія Олександрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс, освітня програма «Фінанси і кредит»,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

У сучасну епоху технологій дуже важливим є перехід до цифрового формату ведення бізнесу. Розвиток та трансформація страхового сектора вимагають імплементації інноваційних технологій на ринку України. Впровадження інновацій є необхідним для прогресу ринку та розвитку конкуренції між страховиками.

Метою дослідження є визначення перспектив розвитку інновацій на страховому ринку України на основі їхніх теоретичних основ та сучасних тенденцій. Мета зумовила такі завдання: визначити економічну сутність інновацій, виокремити види інновацій на страховому ринку, проаналізувати практичне впровадження інновацій на страховому ринку в Україні та визначити перспективи розвитку інновацій на сучасному страховому ринку України.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені і вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість як виробництва, так і соціальної сфери. У свою чергу, інноваційна діяльність спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок, зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [4]. Успішність адаптації інноваційних технологій залежить від їхнього виду. Розрізняють такі види інновацій: продуктові, технологічні, управлінські та інновації каналів збуту. Розробка нового страхового продукту є дорогою, тому переважно страхові компанії обирають модернізацію своїх продуктів, з огляду на власний досвід або лідерів ринку. [5]

Найбільш багатообіцяючими та привабливими технологіями з точки зору довгострокових перспектив на ринку є: *P2P страхування* (дає можливість об'єднатися клієнтам у схожі групи за певними ознаками і сформувати загальний страховий фонд; чим менше відбувається страхових випадків, тим більше грошей може повернути клієнт із P2P сервісу); *активована за запитом страховка* (дозволяє привести страховку в дію тоді, коли вона необхідна); *страхова телематика* (дає змогу дистанційно та детально аналізувати особисті дані застрахованої особи з метою заощадження на страховому полісі).

У сучасних умовах інновації на страховому ринку України полягають у забезпеченні зручного придбання полісів, страхуванні нових видів ризику, спрощенні процесу страхування, економії витрат, оптимізації діяльності страховиків та поліпшенні умов праці.

В Україні новими продуктовими інноваціями є страхування від COVID-19, нові види страхування КАСКО, кіберстрахування, повне страхування житла та воєнні страхові продукти. За результатами досліджень Державної служби статистики України, у 2018–2020 було обстежено 186 страхових організацій, з яких 12 заявили про себе як інноваційно активні, 20 установ впровадили інновації в продуктах та процесах, а 18 установ впровадили маркетингові та організаційні інновації [2].

Процес діджиталізації є одним із головних напрямків розвитку українського страхового ринку, який проявляється в освоєнні нових технологій. Серед них найпопулярнішими є обробка Big Data клієнтської бази, ідентифікація за допомогою Bank ID та Дії, запровадження мобільних застосунків та системи Blockchain. Про рівень діджиталізації страхових компаній свідчить наповненість їхніх офіційних веб-сайтів, наявність мобільних застосунків та сторінок у соціальних мережах. Наприклад, «Мобільний страховий агент» та КАСКО4U – нові продукти компанії «АСКА», myUNIQA від УНІКА, «Альфа Асистанс» від «Альфа Страхування» та kasko2go від компанії «Універсальна» роблять оформлення страхових

полісів значно легшим. Сервіс «Transparent Customer Feedback» від ARX надає можливість зворотного зв'язку та клієнтної оцінки якості наданих послуг.[3]

Важливою частиною діджиталізації є функціонування маркетплейсів, які виступають джерелом продажу страхових продуктів. Вони дають можливість порівнювати різні страхові пропозиції на одному сайті і швидко оформлювати страхові поліси. На українському ринку у 2020 році серед шести маркетплейсів лідерами стали Hotline.Finance, privat24 і polis.ua. У 2019 році на Hotline.Finance було оформлено понад 70 тисяч страхових продуктів.[3]

Цікавим відкриттям на українському ринку страхування є електронна біржа «FlyRe» у сфері перестрашування, що дозволяє передавати ризики страхування під час проведення аукціону; компанія InsArt, що діє як страховий брокер та консультант для юридичних осіб; компанія Alfa Protection, яка здійснює новітнє кіберстрахування, та розвиток стартапу SPOKK, що передбачає страхування домашніх улюбленців від нещасних випадків.[3]

Під впливом сучасних викликів пандемії та війни цінною можливістю стало отримання послуг не виходячи з дому. Найпопулярніші українські страхові компанії уже надають онлайн такі страхові продукти: страхування автоцивільної відповідальності, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності (ОСЦПВ), КАСКО, страхування «зелена картка», медичне добровільне страхування, страхування майна та туристичне страхування. У 2019 році кількість оформлених електронних документів з ОСЦПВ становила понад 1 мільйон, а загальна сума премій – понад 757,3 млн. грн..

Впровадження інновацій на страховому ринку України перебуває на етапі становлення. Його перспективами є впровадження хмарних сервісів, розробка нових моделей для дистанційного підтвердження особи та створення регуляторної пісочниці, у якій будуть сприятливі умови для тестування інноваційних продуктів. Важливим кроком є вдосконалення нормативно-правової бази. Цьому сприятиме новий Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 1909-IX, що ввійде в дію з 1 січня 2024 року. Він видозмінив класифікацію страхового ринку, створив нові підходи до ліцензування та вимоги до страховиків для початку та припинення діяльності, що наблизить ринок до європейських стандартів.[1]

З метою вдосконалення страхового ринку державному уряду та офіційному регулятору, яким виступає Національний банк України, доцільно запровадити низку заходів, зокрема: підвищити увагу до розвитку страхування інноваційних ризиків, розширити можливості використання страхових послуг різними верствами населення, зокрема малозабезпеченими громадянами, та сприяти розвитку добровільного медичного страхування.

Отже, сьогодні страхові компанії можуть успішно функціонувати, застосовуючи інноваційні підходи в усіх аспектах своєї діяльності. Варто відмітити, що на українському страховому ринку впроваджуються в основному продуктові інновації, які мають новизну та поліпшуваний характер. Україна постійно перебуває в умовах трансформаційних змін. Незважаючи на складні виклики, які з'являлися в економічній сфері, на українському ринку страхування започаткували свою діяльність маркетплейси, електронні біржі та брокери, впроваджуються мобільні додатки та онлайн-сервіси. Страховий ринок України поступово зростає, підтвердженням цьому є впровадження інновацій.

1. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/

2. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf

3. Єгоричева С., Таранець Б. Інноваційний розвиток українського страхового ринку.

4. Про страхування: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст.266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

5. Сосновська О., Сиренька І. Тенденції інноваційного розвитку страхових компаній в Україні. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій, 2021.

ВПЛИВ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ НА СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ

Олійник Олена Олександрівна

Національний університет водного господарства та природокористування
к.е.н., доцент

Організації у XXI столітті реалізують свою бізнес-діяльність за надзвичайно складних конкурентних сценаріїв, за яких різноманітні економічні, політичні, екологічні та соціальні чинники, вимагають трансформації підходів до ведення бізнесу. Це дозволить скористатися новими можливостями та, водночас, протистояти внутрішнім та зовнішнім викликам. Здатність швидко та успішно переходити до нових бізнес-моделей є важливим джерелом стійкої конкурентоспроможності та ключовим важелем для покращення показників стійкого розвитку організацій [1]. Ефективна бізнес-модель здійснює позитивний вплив на усі ключові аспекти господарської діяльності: фінансові показники, впровадження інновацій, залучення інвестицій, зростання ринкової вартості тощо. Ролі, які відіграють бізнес-моделі можуть бути одночасно спрямовані на запровадження продукції, послуг, сервісів, на управлінські процеси й організаційні структури, оптимізацію процесів постачання, відкриття нових чи розширення існуючих ринків тощо [2]. При цьому невід'ємним атрибутом бізнес-моделі є її вплив на фінансову ефективність організації. В цьому аспекті стійкість, разом з ліквідністю, платоспроможністю, діловою активністю та рентабельністю є важливою складовою фінансової ефективності організації.

Широта наукових поглядів та брак ясності в підходах до трактування поняття «бізнес-модель» вказує на фундаментальну концептуальну проблему: бізнес-модель позначає дві різні конструкції одночасно. З одного боку (рівень реальності), бізнес-модель позначає атрибути реальних організацій, тобто «яким чином організація заробляє гроші». З іншого боку (рівень абстракції), бізнес-модель означає концептуальне представлення бізнесу реальності [3]. Відтак бізнес-модель логічно описує, яким чином організація створює цінність, поставляє її клієнтам і набуває економічну, соціальну та інші форми вартості [4].

Бізнес-модель є важливим елементом для досягнення стійкості організацією, оскільки:

- розкриває цінність у довгостроковій перспективі;
- цілісно відображає усю господарську діяльність організації;
- об'єднує розрізнені процеси у єдину модель разом із зв'язками між ними [5].

Важливою характеристикою бізнес-моделі є її ефективність, гнучкість та інноваційна орієнтованість. Слід зазначити, що ефективність бізнес-моделі забезпечується за рахунок постійного розвитку внутрішніх можливостей організації, узгодженості роботи та оптимізації побудови основних елементів. В сучасних умовах основною метою бізнес-моделювання є забезпечення прибуткового та стійкого розвитку організації [6].

Таким чином, сучасні організації стикаються з різноманітними зовнішніми та внутрішніми викликами, які зумовлюють необхідність формування та впровадження нових бізнес-моделей, в тому числі із широким застосуванням інформаційних технологій. Позитивний вплив бізнес-моделювання відчують суб'єкти економічної діяльності на різних ієрархічних рівнях. Для організацій – це збільшення ринкової вартості, формування та позиціонування бренду, забезпечення фінансової стабільності тощо, що дозволить приймати відповідальні рішення щодо розвитку бізнесу. Для країни – забезпечення стійкості її бізнес-середовища, що дозволить принести значні дивіденди через успішне подолання кризових ситуацій.

1. Geissdoerfer M., Vladimirova D., & Evans S. Sustainable business model innovation: A review. *Journal of cleaner production*, 2018. Vol. 198. pp. 401-416.

2. Чуріканова О.Ю. Інноваційні бізнес-моделі циркулярної економіки на регіональному рівні. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2020. № 4. Том 1. С.204-208.

3. Kesting P. The Interaction between Business Models and Business Reality. *Journal of Business Models*, 2021. Vol. 9. No. 4. pp. 13-35.

4. Марченко В.В. Сутність та місце бізнес-моделі в стратегічному управлінні машинобудівними підприємствами України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2016. Вип. 9. С. 109-112.
5. Хадарцев О.В. Бізнес-модель як концептуальний базис сутності посередництва на товарному ринку. *Інфраструктура ринку*, 2020. Вип. 50. С. 198-203.
6. Касич А.О., Рафальська І.В. Бізнес-моделі сучасних підприємств: поняття, види, зарубіжний досвід. *Причорноморські економічні студії*, 2019. Вип. 37. С. 86-92.

ІНГІБІТОРИ ТА КАТАЛІЗАТОРИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Перхайло Соломія Петрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

IV курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Моташко Т.П.

Сфера впливу іпотечного кредитування є досить великою. Ефективне функціонування іпотечного кредитування вирішує низку соціально-економічних проблем, створює умови для цілеспрямованого та комплексного розвитку окремих галузей економіки, забезпечує зростання національного доходу та ВВП, істотно впливає на зайнятість населення, підвищує забезпеченість українських громадян житлом, а отже, і їхній добробут.

Протягом 2021 року українські банки видали майже 11 тисяч іпотечних кредитів на загальну суму близько 9 млрд грн. Тобто, порівняно з 2020 роком, обсяг іпотечного кредитування збільшився у 2,4 рази, а у кількісному вимірі – вдвічі. За результатами щорічного опитування банків про умови надання іпотечних кредитів, яке провів НБУ у 2021 році, у 2022 році планувалося видати вдвічі більше нових іпотечних кредитів. Однак у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України зазначені вище плани залишаються не реалізованими. За введенням воєнного стану банки надавали позики лише на поточні потреби населенню, в той час як іпотечне кредитування майже не здійснювалося. Окрім цього, за даними регулятора, частка непрацюючих кредитів населення станом на 01.10.2022 становила 27,6% [1].

Не зважаючи на виклики, що виникли, усі суб'єкти процесу іпотечного кредитування зацікавлені у тому, аби відновлення до звичних умов відбулося якнайшвидше. У розрізі даної проблематики одним із найактуальніших питань є аналіз основних стримуючих факторів розвитку іпотечного кредитування в Україні та розгляд потенційних шляхів їх подолання, в тому числі, враховуючи й кризову ситуацію в Україні на сьогодні.

Тож, до інгібіторів розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні, передусім, належать:

- 1) активність, в основному, лише вторинного ринку іпотечного кредитування. Головними перешкодами виступають непрозорість та нерегульованість первинного ринку, разом із недостатньо захищеними правами кредитора;
- 2) наявність обмежень на ринку іпотечного кредитування. До цього належить як і пункт 1 вище, так і гальмуючі фактори розвитку державних програм;
- 3) недостатня зацікавленість банківських установ у розвитку даної галузі через невідповідність іпотечних кредитів;
- 4) використання, зазвичай, консервативних методів залучення клієнтів;
- 5) за наслідками світової фінансової кризи та подальших періодів спаду досить поширеною є проблема нестабільності економічної ситуації як в Україні, так і загалом;
- 6) висока ймовірність руйнування майна, що є заставою у іпотечному кредиті;
- 7) несприятливі перспективи розвитку ринку нерухомості в Україні;
- 8) посилення стандартів кредитування.

Приклади розв'язання даних проблем можна побачити у зарубіжному досвіді. Так, наприклад, у звіті «The landscape of housing finance in OECD countries: shifts and faultlines» зазначається, що найбільший розвиток іпотечне кредитування сягнуло в тих країнах, де права кредитора та позичальника є добре збалансованими. Останню тезу «визначає» новий Індекс регулювання викупу (Foreclosure Regulation Index), більші значення якого означають сильніший захист позичальника у нормативно-правовому полі [3].

Як свідчать дані, наведені на рис.1, збалансовані механізми регулювання відчуження закладеного майна пов'язані з розширенням доступу домашніх господарств до кредитів. Варто зауважити, що правовий захист найбільше зосереджений саме на захисті позичальників, аніж кредиторів у таких країнах, як Колумбія, Італія, Бразилія, Велика Британія та Ірландія, США – тобто, у більшості, країн із досить розвиненими ринками іпотечного кредитування.

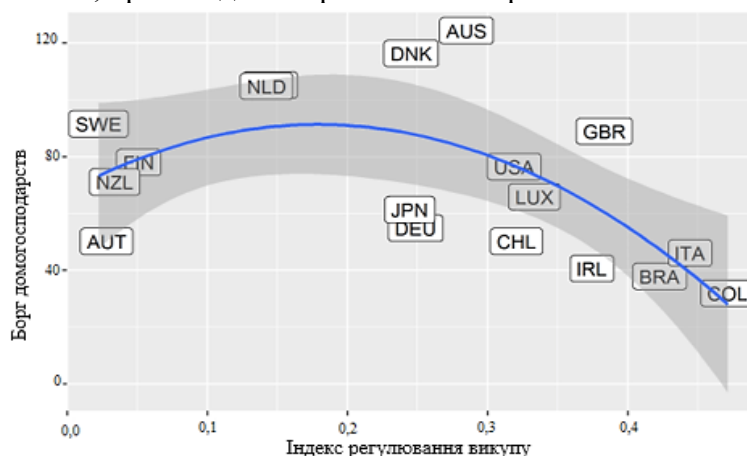

Рис. 1. Значення індексу регулювання викупу у порівнянні з боргом домогосподарств (вертикальна вісь) у країнах ОЕСР

Джерело: побудовано автором [3].

Таким чином, серед каталізаторів розвитку іпотечного кредитування в Україні можна виокремити наступні:

1) покращення захисту прав кредитора, в тому числі, за рахунок прийняття відповідного нормативно-правового акту. Позитивним для цього також є зняття мораторію на стягнення застави за валютною іпотекою у вересні 2020 року, після більш як семи років дії;

2) послаблення обмежень у сфері іпотечного кредитування населення, що дозволить зробити іпотеку більш популярною. Однак, банкам все ж слід уважно здійснювати оцінку вартості застави за іпотеку;

3) залучення держави до участі у розвитку даної галузі задля збільшення прибутковості іпотечних кредитів для банків, шляхом впровадження альтернативних та привабливих для населення пільгових програм (як от, наприклад, нещодавній запуск нової державної програми доступної іпотеки «Оселя», яка дозволить певним соціальним категоріям придбати житло, сплачуючи лише фіксованих 3% або 7% річних за кредитом);

4) перейняття практики країн Європи щодо напрямів залучення клієнтів, а саме – активне застосування альтернативних (наприклад, є використання додатків у смартфонах, за допомогою яких населення дізнається про нові або вже існуючі продукти та їх особливості) та непрямих каналів залучення (до прикладу, брокери) [2];

5) частковим вирішенням проблеми нестабільності добробуту населення є також відповідна підтримка з боку держави;

6) запровадження різних механізмів замороження або прощення кредиту, в залежності від умов, в яких перебуває саме майно та його власник;

7) зниження вартості об'єктів іпотеки та відсоткових ставок за іпотечним кредитуванням, залучення інвесторів до відбудови України;

8) зменшення негативних очікувань щодо перспектив ринку нерухомості (оскільки це певною мірою впливає на посилення стандартів).

Отже, запропоновані заходи щодо подолання стримуючих факторів функціонування та розвитку іпотечного кредитування в Україні, у тому числі й тих, що виникли під час воєнного стану, дозволять поживати ринок, ефективно функціонування якого слугує потужним інструментом у вирішенні низки проблем, у тому числі соціальних.

1. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>.
2. Deloitte. Deleveraging Europe. Deloitte. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cy/Documents/financial-services/CY_FAS_deleveraging-europe-june-2021_NoExp.pdf.
3. The landscape of housing finance in OECD countries: shifts and faultlines. ECOSCOPE. URL: <https://oecdecoscope.blog/2022/01/07/the-landscape-of-housing-finance-in-oecd-countries-shifts-and-faultlines/>.

РИЗИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Пікус Руслана Володимирівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

кандидат економічних наук, професор

Циганок А.О.

студентка II курсу магістратури,

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

В умовах зростання впливу сучасних викликів на солідарні пенсійні системи все гостріше постає питання ефективності інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів, яка забезпечила б не лише захист вартості грошей від інфляційних процесів у часі, але й гарантувала б достатній дохід при прийнятному рівні ризику. Враховуючи постійну дилему між безпечністю вкладів та високою дохідністю, а також специфіку розвитку фінансового ринку, інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів вимагає додаткового дослідження.

Вивченню особливостей інвестиційної діяльності пенсійних фондів присвятили свої роботи Базилевич В. Д., Березіна С.Б., Василик О.Д., Васьківська К. В., Дідковська Т. О., Кравчук Т.В., Петрушка О. В., Пікус Р.В., Приказюк Н. В., Руська Р. В., Третяк Д.Д., Хемій А. С., Анспач Д., Арза К., Джонсон П., Гулемард А.М., Гунстерен Х., Квадагно Дж. та інші.

Метою дослідження є визначення переліку ризиків, що можуть впливати на ефективність інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів з врахуванням специфіки її здійснення в Україні.

Відповідно до законодавства, недержавне пенсійне забезпечення є виключним видом діяльності пенсійного фонду [3], що передбачає акумулювання грошових засобів учасників фонду та їх інвестування задля збереження та приросту реальної вартості накопичених коштів у часі. Інвестиційний дохід, що утворюється внаслідок управління активами недержавних пенсійних фондів спрямовується на виплату пенсійних внесків при досягненні пенсійного віку учасникам НПФ пропорційно до їхньої суми внесків, а також на покриття витрат на забезпечення функціонування НПФ [1].

Таким чином, інвестиційна діяльність НПФ є основним видом діяльності в межах недержавного пенсійного забезпечення. Відповідно до законодавства України, інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Водночас, інвестиціями визнаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, результатом якої є створення прибутку або доходу, досягнення соціального та екологічного ефекту [2].

Враховуючи те, що діяльність недержавних пенсійних фондів передбачає залучення та управління коштами населення у довгостроковій перспективі, виникає необхідність окресли

ти сфери ризиків, які можуть впливати на інвестиційну діяльність НПФ. В процесі дослідження нами було виділено 4 групи ризиків, що впливають на інвестиційну діяльність недержавних пенсійних фондів в Україні (табл. 1.1).

Таблиця 1. Ризики, що впливають на інвестиційну діяльність НПФ

Група ризиків	Приклади
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – Відсутність фінансових інструментів на ринку – Відсутність можливості диверсифікації портфелю – Знецінення активів за рахунок інфляції/девальвації – Недостатній розвиток фінансового ринку тощо
Регуляторні	<ul style="list-style-type: none"> – Зміна регулятора – Недостатній/надмірний контроль з боку регулятора – Відсутність достатніх вимог щодо прозорості діяльності НПФ – Застарілість законодавчих вимог тощо
Демографічні	<ul style="list-style-type: none"> – Недовіра населення до фінансових інститутів – Низький рівень фінансової грамотності населення – Неможливість робити заощадження через низький рівень доходів населення тощо
Операційні	<ul style="list-style-type: none"> – Неякісне управління НПФ зі сторони менеджменту – Недостатній рівень кваліфікованості співробітників – Переривання діяльності внаслідок технічних збоїв у програмному забезпеченні – Проведення високоризикових операцій з активами тощо

Джерело: складено автором на основі [1,4].

Таким чином, ми бачимо, що на діяльність НПФ впливають як внутрішні, а саме – операційні ризики, так і зовнішні, зокрема, економічні, регуляторні та демографічні.

Отже, діяльність недержавних пенсійних фондів передбачає довгострокове управління коштами, що залучаються від населення, задля уникнення знецінення коштів під впливом інфляції та генерування інвестиційного доходу. Інвестиційна діяльність НПФ в Україні падає під вплив системних та несистемних ризиків. Серед основних категорій ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності НПФ, можна виокремити економічні, що стосуються роботи фінансового ринку та фінансової системи в цілому, регуляторні ризики, що стосуються законодавчого регулювання ринку, демографічні ризики, що стосуються рівня фінансової обізнаності населення та психологічні чинники, а також операційні, що стосуються здатності НПФ проводити безперервну діяльність.

1. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Пікус Р. В. та ін. Страхування: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с.

2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XI. Дата оновлення: 10.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (Дата звернення - 10.04.2022)

3. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. Дата оновлення: 04.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (Дата звернення - 10.04.2022)

4. Хемій А.С. Ризики в системі недержавного пенсійного страхування. *Страховий ринок України на шляху євроінтеграції: матеріали IV Міжнародної науковопрактичної конференції (17-18 квітня 2018 р)*. Київ, 2018. с. 212-215.

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Плешакова Наталія Анатоліївна,

канд. екон. наук, доцент,

Яфінович Олена Богданівна,

канд. екон. наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Ринок фінансових послуг виступає одним із елементів фінансового сектора, економічна роль якого полягає в акумулюванні фінансових заощаджень та перетворенні їх на інвестиційні ресурси розвитку держави для забезпечення її економічного зростання та стимулювання зростання добробуту населення. Саме тому, питанням функціонування ринку фінансових послуг відводиться значна увага у Стратегії розвитку фінансового сектора України до 2025 року.

Одним із стратегічних напрямів Стратегія визначає фінансову інклюзію, відводячи їй роль одного з основних чинників як загального економічного розвитку, так соціальної рівності [1].

Розглядаючи трактування фінансової інклюзії різними авторами, слід зазначити, що хоч це поняття є доволі новим у фінансах, проте займає одну з провідних позицій у напрямках досліджень учених та стратегічній діяльності міжнародних організацій та центральних банків країн світу. Фахівці Національного банку України розглядають фінансову інклюзію як створення таких умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідають потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни та зменшення соціальної нерівності у суспільстві [2].

Центр з фінансової інклюзивності (Center for Financial Inclusion, CFI) фінансову інклюзію визначає як стан, за якого кожен, хто може використовувати фінансові послуги, має доступ до повного набору якісних фінансових послуг, наданих за доступними цінами, зручним способом, з повагою та гідністю [3].

Міжнародна мережа з фінансової освіти (INFE) Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) стверджує, що фінансова інклюзія – це процес просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їхнього використання серед всіх прошарків суспільства через впровадження існуючих та інноваційних підходів включно з фінансовою обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії [2].

Результати досліджень Світового банку щодо фінансової інклюзивності (Global Financial Inclusion – Global Findex) свідчать, що у світі близько третини усього дорослого населення, заявили, що не мають рахунку, оскільки не довіряють банківській системі. Водночас, в Україні 54 відсотки дорослих, які не користуються банківськими послугами, назвали недовіру до фінансової системи однією з причин відсутності рахунку. Щоб краще зрозуміти практику погашення заборгованості по кредитній картці, опитування Global Findex 2021 вперше запитало, чи дорослі, які користувалися кредитною карткою, повністю погасили свої залишки до встановленого терміну. У країнах, що розвиваються, в яких частка користувачів кредитних карток перевищує 20 відсотків, схеми платежів відрізнялися. В Україні погасили заборгованість по кредитній картці близько 60 відсотків [4].

Дослідження, проведене Світовим банком, не тільки визначило ряд показників, якими вимірюють фінансову інклюзивність, але й дозволяє окреслити проблеми, які не дозволяють

окремим особам чи групам населення повною мірою скористатися фінансовими послугами основних постачальників. Серед причин відсутності рахунка визначаються: висока ціна послуг, територіальна віддаленість фінансової установи, відсутність належної документації, відсутність довіри до банків та релігійні причини. За показником Global Findex 2021 року в Україні спостерігається наступна картина розподілу причин відсутності рахунка:

- висока ціна послуг – 20 % (або 40 % без тих, хто має рахунок);
- територіальна віддаленість банку – 11 % (або 22 % без тих, хто має рахунок);
- відсутність довіри до банків – 25 % (або 50 % без тих, хто має рахунок);
- релігійні причини – 1 % (або 3% без тих, хто має рахунок) [4].

У цілому результати досліджень Світового банку щодо фінансової інклюзивності демонструють, що в Україні спостерігається достатньо низький рівень фінансової інклюзії, що підтверджується низькими значеннями її показників у порівнянні як із середньосвітовими, так і зі значеннями високорозвинених країн. За таких обставин більше третини населення України лишається за межами фінансової системи, а відтак є відокремленою від економіки держави та суспільства загалом.

Наразі в Україні визначені стратегічні цілі щодо підвищення рівня фінансової інклюзії на наступні 5 років, серед яких: підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності населення [1].

Однозначно робота над підвищенням рівня фінансової інклюзії є довгостроковою, тому вимагає координації та взаємодії різних стейкхолдерів та партнерів для досягнення поставлених цілей через Національну стратегію формування та розвитку системи захисту прав споживачів, заходи з підвищення фінансової грамотності українців та розвиток безготівкової економіки (табл. 1).

Таблиця 1. Цільові значення індикаторів фінансової інклюзії України

Стратегічна ціль	Індикатори виконання діяльності	Поточний індикатор	Цільовий індикатор у 2025 р.
1. Підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами	Кількість відкритих базових рахунків/ кількість дорослого населення	63%	80%
	Співвідношення готівки (M0) до ВВП	9,2%	Не більше 7,5 %
	Співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загальної кількості транзакцій	81,9 %	Не нижче 85 %
	Співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загального обсягу транзакцій	49,7 %	65%
2. Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг	Індекс розкриття інформації	2,0	5,0
	Рівень довіри населення до фінансової системи	≈ 10 %	60 %
3. Підвищення рівня фінансової грамотності населення	Індекс рівня фінансової грамотності населення	11,6 %	12,5 %

Джерело: [2].

Таким чином, прийняття законів та реалізація вище означених заходів призведе до розширення використання банківських та небанківських фінансових послуг для підвищення не лише рівня життя населення, але й фінансової інклюзії загалом, а також для збільшення інвестицій у створення сучасної інфраструктури фінансової системи України.

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
2. Фінансова інклюзія задля економічного зростання: підсумки міжнародного «Форуму з фінансової інклюзії. Нікого за бортом». URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-inklyuziya-zadlya-ekonomichnogo-zrostannya-pidsumki-mijnarodnogo-forumu-z-finansovoyi-inklyuziyi-nikogo-za-bortom>
3. Center for Financial Inclusion. URL: <http://www.centerforfinancialinclusion.org>
4. The Global Findex Database 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex/Report>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КІБЕР-БЕЗПЕКИ

Приказюк Наталія Валентинівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

доктор екон. наук, професор, завідувач кафедри
страхування, банківської справи та ризик-менеджменту

Гуменюк Людмила Сергіївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Phd студентка ОНП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Цифрова грамотність набула особливого значення в умовах адаптації глобальної економіки до наслідків COVID-19. Це пов'язано з тим, що більшості організацій вдалось забезпечити стійкість у цей період завдяки переходу на цифрову модель ведення бізнесу. Однією з особливостей такої трансформації стало створення віддалених робочих місць, на яких працівники компанії виконують свої задачі без прямого контролю та з меншим рівнем захищеності систем та даних організації. Тому підготовка і навчання персоналу принципам кібергігієни стає необхідним кроком для забезпечення стабільного росту та розвитку бізнесу. Крім того цифрова грамотність населення сприяє підвищенню фінансової інклюзії через розширення можливостей використання цифрових фінансових послуг.

Якщо розглянути окреме підприємство як ланку народогосподарської системи, що в свою чергу є складовою національної економіки, то очевидним стає залежність глобальної кібер-безпеки від кожного її окремого елемента. На сьогоднішній день близько 95% кіберінцидентів трапляються через людський фактор, як у форматі випадковості, так і навмисних дій. Тобто основна частка цифрових загроз може бути усунена при побудові ефективної стратегії навчання населення [1]. Варто зауважити, що створення навчальних програм по підвищенню обізнаності у сфері кібер-безпеки має враховувати існуючу цифрову нерівність. Хоча сучасне суспільство і прийнято називати інформаційним, але в кінці 2021 року близько 3 мільярдів людей не мало доступу до гаджетів та мережі Інтернет в той час, коли загальна кількість мобільних телефонів перевищила 7 мільярдів (з яких 90% є смартфонами) [2]. Даний факт свідчить про концентрацію двох і більше телефонів в одній людині. Окрім того саме смартфони генерують 73% світового Інтернет-трафіку [3]. Виходячи з зазначеного, програма по забезпеченню цифрової грамотності має носити комплексний характер та включати заходи, що орієнтовані на різні соціальні сегменти, а саме:

- забезпечення вразливих груп населення цифровими пристроями з доступом до мережі Інтернет з подальшим контролем за їх використанням;
- створення онлайн та офлайн платформ навчання з різними рівнями складності, які допоможуть освоїти базові навички користування гаджетами та програмами, а згодом зрозуміти принципи кібер-гігієни;
- популяризація заходів, направлених на підвищення цифрової грамотності між різними категоріями населення з акцентуванням на принципі взаємодопомоги;
- напрацювання систем перевірки та тестування отриманих знань з розглядом конкретних практичних кейсів.

Вирішальним залишається питання, хто має стати гарантом виконання цієї програми. Як ми визначили, кожен з елементів глобального кібер-простору має можливий безпосередній вплив на інших її учасників. Саме тому зацікавленість у підвищенні цифрової освіченості має бути на кожному з управлінських рівнів: окремі домогосподарства, підприємства, локальні та регіональні мережі компаній, органи державної влади та міжнародні організації. Така кампанія заходів в першу чергу має бути соціально-центричною, тобто інвестиції будуть здійснені в людський потенціал, тільки після цього стане відчутним ефект на глобальній кібер-безпеці – зменшиться ймовірність випадкового витоку даних, менш ймовірними стануть фішингові атаки, зросте захищеність персональних даних та інше.

В умовах гібридної війни українське суспільство зіштовхнулось з ризиками і в інформаційному просторі. Тому з весни 2022 року Міністерство цифрової трансформації України реалізувало навчальну програму по підвищенню цифрової грамотності населення, в якій представлений інструмент для перевірки ряду цифрових компетенцій, а саме:

- основи комп'ютерної грамотності;
- інформаційна та медіаграмотність;
- створення цифрового контенту;
- комунікація і взаємодія в цифровому суспільстві;
- безпека в цифровому середовищі;
- вирішення технічних проблем [4].

Для підготовки до тестування на порталі «Дія. Цифрова освіта» розміщені матеріали у вигляді освітніх серіалів, подкастів, гайдів, довідників, порад експертів та корисних посилань. Окрім того, існує кілька видів тестів: для звичайних громадян, для вчителів, для держслужбовців, для медичних працівників, оскільки в кожній з категорій існує унікальна специфіка роботи з програмним забезпеченням та конфіденційними даними.

Отже, соціально-орієнтований підхід у рамках побудови стратегії по розвитку глобальної кібер-безпеки означає створення комплексної програми навчання різних сегментів населення з різними навичками та вміннями за сприяння усіх учасників інформаційних відносин. Результатом повноцінного забезпечення цифрової грамотності населення стане підвищення рівня захищеності світового кібер-простору.

1. World Economic Forum 2022: The Global Risks Report 17th Edition. Режим доступу: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf.

2. Accenture. 2021. Threats Unmasked: 2021 Cyber Threat Intelligence Report. 2021. Режим доступу: https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-158/Accenture-2021-Cyber-Threat-Intelligence-Report.pdf.

3. Bankmycell: How many smartphones are in the world? Режим доступу: <https://www.bankmycell.com/blog/how-many-phones-are-in-the-world>.

4. Портал Дія. Цифрова освіта. Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/digigram>.

Приказюк Наталія Валентинівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

доктор екон. наук, професор, завідувач кафедри
страхування, банківської справи та ризик-менеджменту

Ходаківська Юлія Олександрівна

II курс магістратури, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

В умовах сучасних викликів фінансова інклюзія є важливою складовою добробуту населення та розвитку фінансової системи в цілому. Звіт проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» визначає фінансову інклюзію як процес просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їхнього використання серед всіх прошарків суспільства через впровадження існуючих та інноваційних підходів, включно з фінансовою обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії [1, с. 40].

Відсутність доступу до основних фінансових послуг може обумовити серйозні фінансові проблеми. Особливої актуальності набуває це питання для фізичних осіб, оскільки вони можуть не мати можливості отримувати певні платежі, змушені платити більші суми за базові послуги і не можуть здійснювати покупки через те, що не мають простих засобів здійснення електронних платежів. Значна частина сучасної торгівлі здійснюється в мережі Інтернет і, як результат, людина без банківського рахунку чи кредитної картки не може замовити щось онлайн.

Доступ до фінансових послуг важливий як для окремих осіб, так і для різного роду компаній, оскільки це забезпечує засоби зберігання грошей, управління платежами та грошовими потоками, накопичення заощаджень, отримання доступу до кредитів та здійснення інвестицій. Такий доступ також є ключовим для придбання активів і створення фінансової безпеки.

Розвиток фінансової інклюзії є необхідним для забезпечення стійкого розвитку у глобалізованому світі. Це також важливо для досягнення внутрішніх цілей держави, таких як подолання бідності, боротьба з корупцією та чесність, зайнятість, соціальна справедливість і перерозподіл багатства. Саме тому доступ до фінансових послуг, основними бар'єрами якого є фізична віддаленість та доступність, виступає одним із ключових компонентів фінансової інклюзії.

За даними Світового банку у 2021 році 1,7 млрд дорослих людей на планеті не мали рахунку в банку [2]. Оскільки це можна віднести до базових фінансових послуг, то можна лише уявити, наскільки гірша ситуація в залученості населення до інших фінансових послуг, наприклад, страхування чи пенсійних накопичень. Одним із рішень у напрямку підвищення фінансової інклюзії є полегшення доступу до фінансових послуг за рахунок цифровізації.

Останніми роками спостерігається сплеск володіння мобільними телефонами та використання мережі Інтернет. На сьогодні з майже 8 мільярдів людей 7,26 млрд мають мобільний телефон, а з них близько 6,3 млрд користуються фінансовими послугами. Тому з 1,7 мільярда дорослих, які не користуються банківськими послугами, близько 1 мільярда мають мобільний телефон. У країнах, що розвиваються, мобільний телефон мають 79% дорослих [4]. З цього можна дійти висновку, що цифровий банкінг та інші фінансові послуги, для яких використовуються мобільні та інтернет-технології, надають можливість охопити фінансово ізольовані та недостатньо забезпечені верстви населення, особливо у віддалених регіонах. Таким чином існує потенціал зміни рівня фінансової доступності, шляхом пропозиції та просування економічно ефективних та легкодоступних фінансових послуг.

Для 2,5 мільярдів дорослих, які здійснюють транзакції виключно готівкою через відсутність ефективного доступу до офіційних фінансових послуг, наявність доступу до цифрових

фінансових послуг може стати новим етапом їхньої взаємодії з фінансовою системою. Перевагами цифровізації фінансових послуг є наступні [3]:

- доступ до офіційних фінансових послуг (платежів, переказів, страхування, кредитів тощо);
- зниження витрат як для користувача фінансових послуг, так і для компанії, що їх надає;
- можливість користування додатковими фінансовими послугами, які є адаптованими до потреб споживача;
- зниження ризиків втрати коштів (їх крадіжки та інших фінансових злочинів), пов'язаних з готівковими операціями;
- розширення економічних можливостей споживачів;
- значне зниження бар'єру віддаленості фінансової установи тощо.

Цифровізація фінансових послуг, окрім переваг, які у своїй сукупності сприяють підвищенню рівня фінансової інклюзії, несе за собою певні ризики. Насамперед це ризик новизни, який може стати перешкодою поширенню цифрових фінансових послуг, оскільки люди схильні користуватись тим, до чого звикли, і часто можуть з острахом ставитись до чогось нового.

За ризиком новизни слідує ризик фінансового шахрайства, жертвами якого часто стають користувачі, які є не достатньо обізнаними у сфері власної фінансової безпеки та з правилами користування фінансовими послугами. Розмір такого ризику не завжди залежить від самих користувачів. За нього також є відповідальною компанія, що надає фінансові послуги, адже саме від рівня захисту даних з боку фінансової установи залежить, чи зможуть зловмишники отримати бажану чутливу та конфіденційну інформацію. Саме тому фінансова доступність суттєво залежить від існування надійної, економічної та широкодоступної інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій, якість і обсяг якої значно відрізняються по всьому світу.

Отже, фінансова інклюзія є одним із основних показників розвитку фінансової системи в окремій країні та у світі загалом. Одним з її основних компонентів є доступ населення до фінансових послуг. На сьогодні значна кількість людей, які не користуються фінансовими послугами з причин фізичної віддаленості відділень фінансових установ та високої вартості послуг, мають доступ до мережі Інтернет, що можна використати для залучення цих людей до фінансової системи за рахунок цифровізації фінансових послуг. Цифровізація фінансових послуг за належного інформування споживачів про такі можливості, забезпечить, насамперед, доступ до фінансових послуг, зниження їхньої вартості та здатність адаптації до існуючих потреб споживачів. Проте для реалізації цієї ідеї необхідно підвищувати рівень цифрової і фінансової грамотності населення, виважено заохочувати людей до користування цифровими фінансовими послугами, а також вживати належних заходів для забезпечення фінансової безпеки, як з боку клієнта, так і з боку самої фінансової установи.

1.Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4

2.Gains in Financial Inclusion, Gains for a Sustainable World. URL: https://www.worldbank.org/en/news/immersive-story/2018/05/18/gains-in-financial-inclusion-gains-for-a-sustainable-world?cid=ECR_TT_worldbank_EN_EXT

3.Digital Financial Inclusion. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/publication/digital-financial-inclusion>

4.How many smartphones are in the world? URL: <https://www.bankmycell.com/blog/how-many-phones-are-in-the-world>

ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇН СВІТУ

Пукас Тетяна Володимирівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

VI курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька М. В.

Ринок банківських послуг об'єктивно виступає однією з найважливіших складових сучасної світової економіки, а саме фінансової системи. Банківські установи виконують роль фінансових посередників, що акумулюють тимчасово вільні кошти і направляють їх у найбільш значущі галузі економіки. Мінливість світової економічної системи негативно відображається на стані банківської сфери, що у свою чергу може спровокувати настання кризи. Роль державних банківських установ у фінансовій системі країни, особливо у часи економічної нестабільності, надзвичайно важлива. В умовах сучасних викликів державні банки є підґрунтям стабільності банківської системи в цілому. Тому проблематика розвитку та діяльності державних банків на світовому рівні набуває особливої актуальності.

На сьогоднішній день банківська система зарубіжних країн представлена різноманітністю банківських установ, особливе місце серед яких посідають державні банки. Частка останніх у різні роки та у різних країнах відрізняється, що викликано зміною їх ролі у економіці. Так, у середині 70-х років минулого століття на державні банки припадало близько 40% банківських активів у економіці розвинених країн та 65% – у країнах, що розвиваються. З кінця 80-х років минулого століття прослідковується світова тенденція щодо зменшення частки державної власності на ринку банківських послуг. До початку 90-х років ХХ століття у банківській системі розвинених країнах на них припадало лише близько 25%, а у країнах, що розвиваються, - приблизно 50%. Варто зазначити, що однією з причин скорочення частки державних банків на ринку банківських послуг став процес приватизації, що тривав у багатьох країнах протягом 1990-х і на початку 2000-х років [3].

Існують різні погляди щодо функціонування державних банків у банківській системі. До світової фінансової кризи вважалось, що роль держави у фінансах, а саме через державну власність у банківських установах, негативно відображається на економіці країни: нижче зростання доходу на душу населення, менший доступ до кредитів, більший ризик кризи [2]. Водночас державні банки часто створювались як політичний інструмент, що спрямований на реалізацію особистих політичних цілей. До прикладу, у Франції у 80-х–90-х рр. ХХ століття державні банки використовувались з політичною метою. Так у 1993 році було відкрите розслідування щодо державного банку «Credit Lyonnais», який витратив мільярди доларів на видачу сумнівних кредитів друзям соціалістичної партії. У свою чергу державний банк зазначив, що подібна діяльність ним не здійснювалась і соціалістичний уряд тиснув на Credit Lyonnais з метою фінансування ключових галузей економіки, прискорення економічного зростання, зменшення рівня безробіття у Франції. Ще одним прикладом є Banque Nationale de Paris (BNP) – колишній державний французький банк, який був приватизований у грудні 1994 р. Зазначений банк також зазнав тиску з боку соціалістичного уряду, проте BNP вплив був менший [4]. Політична сторона щодо участі держави у банківській системі також була висвітлена у доповіді Світового банку 2001 р., де зазначалось, що державні банки спочатку створювались з одними цілями, проте в кінцевому підсумку це призводило до гальмування розвитку фінансового сектора [5]. Тому питання приватизації було досить актуальним на той час, внаслідок чого велика кількість державних банків була передана у приватну власність. Після хвилі приватизації, у 2007 р. у розвинених країнах частка банківських активів, що належала державі, скоротилась до 18% а у країнах, що розвиваються, – до 30% [3].

З настанням світової фінансової кризи погляд щодо функціонування державних банків змінився на більш позитивний. Вважалось, що державні банківські установи покращують роботу фінансового сектора та загальне функціонування економіки. Під час кризи країни

застосовували різноманітні стратегії для відновлення економіки. Однією із них було повернення певних приватних банків в державну власність. Так, багато країн (наприклад: Бразилія, Китай і Німеччина) використовували саме державні банки для збільшення фінансування приватного сектору [6]. Слід зазначити, що окремі країни, а саме Канада, Чилі та Корея, вливали капітал у свої державні банки, щоб пролонгувати існуючі позики або надати нові кредити малим і середнім підприємствам або фірмам, що займаються експортною діяльністю. Окрім цього, яскравим прикладом є державний банк економічного та соціального розвитку Бразилії, який відіграв важливу роль у розширенні кредитування під час останньої світової кризи. У свою чергу у Мексиці державні банки розвитку розширили свої кредитні портфелі, а також підтримали економіку країни за допомогою спеціальних програм гарантій [6].

Розглядаючи післякризовий період, варто зазначити, що певна кількість великих банків залишилися у державній власності повністю або частково. Прикладами таких банків є Сбербанк і ВТБ у Росії, NLB у Словенії та РКО у Польщі.

У багатьох країнах колишнього Радянського Союзу на державні банки припадає більше половини всіх банківських активів, а саме у 2016 році 67 % у Білорусі, 59 % у Росії, а у 2020 році – 77% та 72% відповідно. Частка державних банків у банківській системі також висока у Китаї (59% – 2016 р., 42% – 2020 р.), Ефіопії (61% – 2016 р., 51% – 2020 р.), Індії (67 % – 2016 р., 61% – 2020 р.). У деяких країнах Латинської Америки, таких як Бразилія та Аргентина, у 2020 році близько 40 % банківських активів припадає саме на державні банківські установи. А в Туреччині на три великі державні банки припадає 64% банківської системи [1].

У докризовий період частка державних банків на ринку банківських послуг була незначною у розвинених країнах. Так у 2020 р. на державні банківських установи припадало близько 1% банківських активів, а саме у Австралії, Канаді, Італії, США та Японії [1].

Отже, варто зазначити, що потреба існування державних банків впродовж років змінювалась. Тому досліджуваний період можна умовно поділити на 6 етапів:

1) Перший етап (до середини 70–80-х рр. ХХ століття) характеризується переважанням державних банків на ринку банківських послуг (у розвинених країнах близько 40% усіх банківських активів припадало на державні банки, а у країнах, що розвиваються, – 65%).

2) На другому етапі (кінець 80-х рр. ХХ століття – початок 2000-х рр.) відбулась масова хвиля приватизації державних банківських установ.

3) Третій етап (2003-2007 рр.) характеризувався меншою часткою державних банків у банківському секторі (а саме: у розвинених країнах – близько 18%, у країнах, що розвиваються, – 30%).

4) Четвертий етап (2008-2009 рр.) пов'язаний з підвищенням інтересу до державних банківських установ як «рятівників» від фінансової кризи.

5) П'ятий етап (2010-2016 рр.) характерний загальним зменшенням державної власності у банках після світової фінансової кризи (не у всіх країнах).

6) Шостий етап (2016 рр. – до сьогодні) характеризується тенденцією зменшення державних банків у більшості країн.

1. European Bank for Reconstruction and Development. Transition Report 2020-21: The State Strikes Back. London, 2020. 128 p.

2. La Porta R., Lopez-De-Silanes F., Shleifer A. Government Ownership of Banks. Journal of Finance. 2002. №57 (1). P. 265-301.

3. Levy Yeyati E., Micco A., Panizza U. A Reappraisal of State-Owned Banks. Economia. 2007. № 7. P. 209-259.

4. Shleifer, A., Vishny. R. Politicians and Firms. Quarterly Journal of Economics. 1994. № 109 (4). P. 995-1025.

5. World Bank. Finance for Growth: Policy Choices in a Volatile World. Washington DC, 2001. 232 p.

6. World Bank. Global Financial Development Report 2013: Rethinking the Role of the State in Finance. Washington DC, 2012. 220 p.

РОЛЬ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Савенко Софія Олегівна

Київський національний економічний університет імені В.П. Гетьмана

VI курс, спеціальність «Страховання та ризик-менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Димніч О.В.

Пенсійне забезпечення – важлива складова системи соціального захисту як нинішніх пенсіонерів, так і працюючих громадян, які повинні в процесі трудової діяльності забезпечити собі гідну пенсію.

Пенсійні системи країн світу є багаторівневими, що забезпечує фінансування пенсій з різних джерел. Не виключенням є і пенсійна система України, яка згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» складається з трьох рівнів: державна солідарна система пенсійного забезпечення, державна накопичувальна система та недержавне пенсійне забезпечення [4]. Однак, незважаючи на те, що розбудова кожного з трьох рівнів системи триває вже достатньо давно, наразі фактично функціонує лише перший та третій рівень; другий рівень відсутній, з причин нестачі коректного правового поля та браку фінансових можливостей для його розбудови.

Оскільки, другий рівень пенсійного забезпечення досі не запроваджено, а рівень охоплення населення добровільним пенсійним забезпеченням залишається низьким, варто розглянути можливості для розвитку третього рівня пенсійної системи. Особливо актуальним це є в умовах війни та політичної нестабільності, коли державний ресурс на запровадження другого рівня накопичувальної пенсійної системи фактично відсутній, оскільки він іде на більш важливі потреби, а Пенсійний фонд України вже котрий рік знаходиться у фінансовому дисбалансі: дефіцит ПФУ у 2021 склав 21,7 млрд грн [3].

Станом на 1 квітня 2022 року згідно з даними Пенсійного фонду України середня пенсія становить - 4370,45 грн на місяць. У липні 2022 року за даними Міністерства фінансів, вартість прожиткового мінімуму становить: для осіб, які втратили працездатність – 2093 грн на місяць. У той час як Міністерство економіки подає розрахунки фактичного прожиткового мінімуму, який складає 3962 грн на місяць для непрацездатних осіб. Тобто, фактично у середньостатистичного пенсіонера на його додаткові потреби залишається 408,45 грн за умови, що громадянин отримує пенсію не нижче середньої. Очевидно, що така сума є недостатньою для повноцінного життя на пенсії. Саме тому домогосподарствам України варто розглядати добровільне пенсійне забезпечення як спосіб підвищити свої доходи після закінчення трудової діяльності [1,2,3].

Основами третього рівня пенсійного забезпечення складають недержавні пенсійні фонди та компанії зі страхування життя.

Вкладення у страхову компанію, так само як і інвестування у НПФ має свої переваги та недоліки.

Перевагами НПФ є:

- можливість вкладника переводити кошти у інший фонд протягом дії контракту;
- можливість вкладника вносити будь-яку суму та з будь-якою регулярністю;
- неможливість НПФ згідно законодавства стати банкрутом.

Перевагами страхової компанії є:

- можливість отримання окрім накопичень ще й захисту життя та здоров'я;
- можливість отримання довічних виплат;
- можливість достроково припинити договір та забрати викупну суму;

- можливість надати право отримання коштів іншій особі.

Так, відкриваючи рахунок у НПФ, учасник фонду має більше свободи щодо регулярності та величини внесків, а також щодо зміни одного фонду на інший, що є вагомою перевагою над страховиками, які не дають страхувальнику такого вибору.

Водночас, НПФ на відміну від страхової компанії не забезпечує:

– захисту від ризиків для життя, яких зараз з появою нових вірусів, поганої екології, розгортанням повномасштабної війни дуже багато;

– варіативність у виборі регулярності виплат, зокрема можливості вибору довічних виплат, що є досить зручно і гарантує стабільність на пенсії;

– можливості отримання виплат на користь визначеної особи у разі втрати життя застрахованого (учасника фонду), адже життєві ситуації бувають різні: іноді законні спадкоємці перебувають у конфлікті з застрахованим (учасником фонду).

Мінімальний щорічний внесок НПФ згідно законодавства має право встановити – 10% від мінімальної заробітної плати в Україні у розрахунку на один місяць [5]. Тобто, станом на листопад 2022 року мінімальний внесок до НПФ буде становити 670 грн. на місяць, що дорівнює 8040 грн. на рік. У той час, як мінімальний внесок до страхової компанії законом не встановлений. Проаналізувавши веб-сайти топових страховиків життя в Україні, можна сказати, що мінімально можливий внесок на рік дорівнює 4000 грн на рік. Але звісно, від суми внеску залежить сума майбутніх виплат, тому чим більше вкладення – тим більший дохід.

Середня заробітна плата за даними Мінфіну в Україні у січні 2022 склала 14577 грн на місяць [2]. Тобто, відрахування на добровільне пенсійне забезпечення буде становити до 5% від щомісячного доходу середньостатистичного українця. Тож, оцінюючи вартість послуг можна сказати, що мінімальна сума щорічного внеску є цілком прийнятною для доходів населення.

Отже, недержавне пенсійне забезпечення відіграє важливу роль у житті домогосподарств, бо є гарантом досягнення гідного рівня життя після настання пенсійного віку. Саме недержавні пенсійні фонди та страхові компанії мають можливість здійснення «повного циклу» пенсійного забезпечення, тому їх розвиток має стати одним з стратегічних завдань, спрямованих на підтримку економічного зростання країни.

1. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: www.me.gov.ua
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua
3. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/>
4. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон від 09.07.2003 № 1058-IV: чинний, поточна редакція від 11.10.2013, підстава 5178-17 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
5. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003, № 1057-IV зі змінами. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>
6. Про страхування: Закон України: за станом на 07.03.1996 р. (зі змінами і доповненнями) Верховна Рада України. №85/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Савицький Андрій Костянтинович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс, освітня програма «Фінанси і кредит»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

В умовах прагнення України до євроінтеграції та досягнення стратегічної мети – вступу України до Євросоюзу, повстало завдання підготувати українців до зміни певних звичок, цінностей та світогляду. Однією з головних цінностей європейської людини є фінансова грамотність.

Розвиток фінансової грамотності населення України в нинішніх умовах набуває особливої актуальності. Для успішного проведення освітніх заходів в цьому напрямку доцільним є успішний досвід зарубіжних країн, передусім європейських.

Міжнародна мережа з фінансової освіти ОЕСР визначає фінансову грамотність як «Поєднання обізнаності, знань, навичок, ставлення та поведінки, необхідних для прийняття обґрунтованих фінансових рішень і, зрештою, досягнення індивідуального фінансового добробуту»[1, ст.3].

За даними дослідження ОЕСР, проведеного у 2020 році, середній рівень фінансової грамотності опитаних країн становив 12,7 балів із 21 можливих. В опитуванні брало участь 26 країн, але три з них не враховувались у вирахуванні середнього балу. За методикою ОЕСР було проведено опитування в Україні, яке показало середній бал у 12,3. Для порівняння, у 2018 році цей показник становив 11,6. Найвищі бали серед європейських країн, згідно із результатами опитування ОЕСР у 2020 році, були у Словенії (14,7), Австрії (14,4) та Німеччині (13,9)[2, ст.4]. На рисунку 1 представлено індекс фінансової грамотності України в порівнянні з іншими країнами.

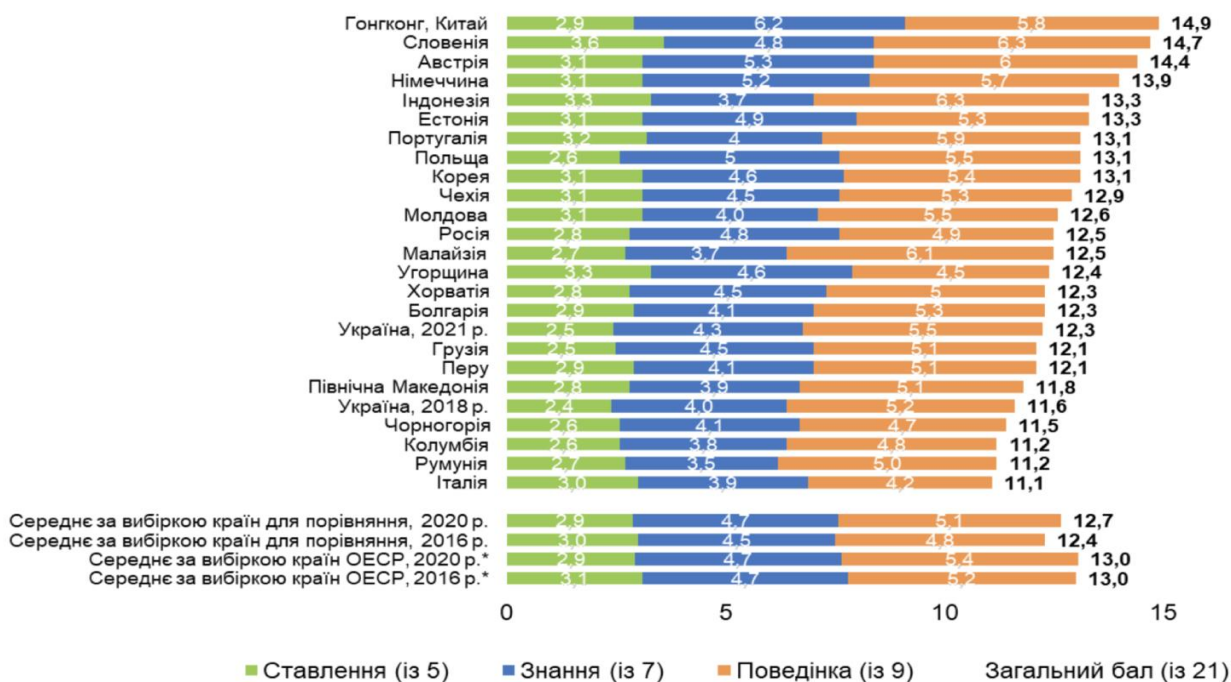

Рис. 1. Індекс фінансової грамотності України в порівнянні з іншими країнами
Джерело: [2, ст. 4].

Спільним для всіх трьох країн є наявність уроків фінансової грамотності у школі, основним ініціатором яких є національні банки. Розробляються спеціальні підручники для молодших, середніх і старших класів. Також важливу роль для широкого розповсюдження фінансової грамотності серед молоді є щорічне проведення загальноєвропейського «The Generation Euro competition» – конкурсу молодих учнів старших шкіл (віком від 16 до 19 років). Конкурс поділяється на три етапи: перший – проходження командою (3-5 осіб) онлайн-тесту, другий – розробка та презентація проєкту щодо грошової політики, третій – фінал з трьох команд щодо звання найкращого проєкту. Переможці запрошуються до церемонії нагородження, отримують невеличкі сюрпризи та пропозицію щодо оплачуваного стажування у Центральному банку Люксембургу (BCL).[3]

Розповсюдження літератури щодо фінансової грамотності не тільки для дітей, а й для дорослих, є також завданням країни для підвищення фінансової грамотності населення. Для цього розробляються та безкоштовно розповсюджуються брошури щодо фінансової грамотності на сайтах Центральних банків.

Обираючи цільовою аудиторією молодь у віці до 25 років, у цих країнах також широко розповсюджується ідея проведення заходів у рамках Global Money Week («Всесвітнього тижня грошей»), сутність якого полягає у розповсюдженні знань із фінансової грамотності на некомерційній основі. Метою його проведення є привертання уваги громадськості на проблему фінансової грамотності, заохочення національної самоорганізації суспільства, надихнути молодь на бажання більше дізнатись про гроші, заощадження тощо. Нерідко в цьому беруть участь і Центральні банки, проводжуючи заходи на своїй матеріально-технічній базі. Також беруть участь школи, університети, коледжі тощо. Проводяться інформаційні кампанії в різноманітних соціальних мережах, формується рейтинг з найактивніших закладів у відповідних країнах.[4]

Варто зазначити, що Україна останніми роками активно використовує досвід зарубіжних країн у проведенні власних ініціатив. Так, у 2019 році (через рік після проведення опитування) Національного банком України (НБУ) вперше провів NBU University Challenge: за прикладом європейського аналогу, в ньому також беруть участь 3-5 студентів з учителем-наставником. Незважаючи на події в Україні, івент проводиться і в 2022 році: презентації проєктів із відповідями на питання «Якими мають бути рішення Правління НБУ щодо процентних ставок, офіційного курсу та валютних обмежень під час війни і чому?» подавались до 19 жовтня, оголошення фіналістів відбулося 4 листопада, 18 листопада відбудеться фінал.[5] Фіналісти і переможці отримують запрошення в НБУ, а переможець також і Кубок Голови Національного банку України. Також в Україні проводилися заходи щодо Global Money Week, проводиться робота щодо перетворення Музею грошей у сучасний Освітньо-інформаційний центр, також за аналогією з іншими країнами. Також із 2025 року Міністерство освіти і науки України планує введення обов'язкового предмету «Фінансова грамотність» для учнів 8-9 класів. На сьогодні цей предмет викладається лише в 10% шкіл, тому його введення обов'язково покращить рівень фінансової обізнаності серед молоді, але для цього потрібні кваліфіковані викладачі. Задля підготовки таких викладачів на початку серпня 2022 року було представлено сайт із фінансової грамотності «Талан», який, за планом НБУ, повинен стати майданчиком для формування спільноти педагогів-тренерів із фінансової грамотності в Україні. [6]

Ефективна робота НБУ в напрямку підвищення фінансової грамотності населення, особливо молоді, дає свої результати: у 2021 році фінансова грамотність становила вже 12,3, що є дуже гарним трендом та мотивацією для продовження роботи щодо подальшого впровадження фінансової грамотності серед населення України. Продовжуючи введення успішних заходів, Україна зможе досягнути високого рівня фінансової грамотності серед населення, що однозначно буде додатковою перевагою на шляху до інтеграції з країнами ЄС.

1. Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/49319977.pdf>

2. ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ, ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ТА ФІНАНСОВИЙ ДОБРОБУТ В УКРАЇНІ У 2021. ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ/ URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4

3. Офіційний сайт The Generation Euro competition. URL: <https://www.generationeuro.eu/en-lu/node/125>

4. Офіційний сайт Global Money Week. URL: <https://globalmoneyweek.org/>

5. Сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-university-challenge-2022-startovala-reyestratsiya-studentskih-komand>

6. Сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-osvityanam-sayt-z-finansovoyi-gramotnosti-talan>

ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Скорупська Юлія Юріївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., проф. Пікус Р.В.

В умовах процесів глобалізації, лібералізації потоків капіталу, централізації та трансформації фінансової галузі відбувається формування інституційних та структурних груп, таких як системно важливі фінансові інститути. Системно важливі фінансові інститути зосереджують велику кількість капіталу, активів і пасивів, характеризуються системною пов'язаністю та складною структурою, а порушення в їх діяльності можуть призвести до величезних збитків для фінансової системи та економіки держави чи навіть світу в цілому.

Важливість системно важливих фінансових інститутів, проблеми, які існують у їх діяльності, необхідність обґрунтування критеріїв віднесення фінансових інститутів до системно важливих, необхідність розробки спеціальних заходів нагляду за ними визначають необхідність вирішення цих питань у вітчизняній практиці.

Системно важливий фінансовий інститут – це установа, яка може становити системний ризик для економіки країни в наслідок банкрутства чи погіршення її фінансового стану[4]. Світові практики до таких інститутів відносять банки, інвестиційні компанії, брокерські фірми та страхові компанії (СК). У вітчизняній практиці виокремлюють лише системно важливі банки та в деякій мірі страхові компанії.

Основними завданнями системно важливих фінансових інститутів є: забезпечення стабільності фінансової системи країни; підвищення ефективності грошових відносин між суб'єктами ринку фінансових послуг; розподіл та перерозподіл ВВП; підвищення добробуту та розвитку держави, на яку цей інститут впливає та отримання прибутку або інших видів зиску від здійснення власної діяльності [2].

Для ідентифікації системно важливих фінансових інститутів використовують 3 основні ознаки: розмір установи, взаємозв'язок з іншими суб'єктами на ринку та її заміненість.

Можна визначити два види системно важливих фінансових установ: системно важливі банки та системно важливі страхові компанії. Системно важливий банк (СВБ) – це банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України (НБУ), діяльність якого впливає на стабільність банківської системи [1]. Системно важливі страхові компанії – це клас системно важливих фінансових установ, що мають високий рівень ринкової важливості, взаємозалежності та є настільки великими, що їх банкрутство вплине на фінансову стабільність країни.

Кожен з індикаторів системної важливості банку показує, що саме системно важливі банки зосередили більше 80% по кожному з показників (рис. 1); «найбільш системно важливим банком» можна вважати АТ КБ «ПриватБанк»; системно важливі банки є стійкими, тому що ні коронакриза ні війна не змогли значно вплинути на показники їх діяльності.

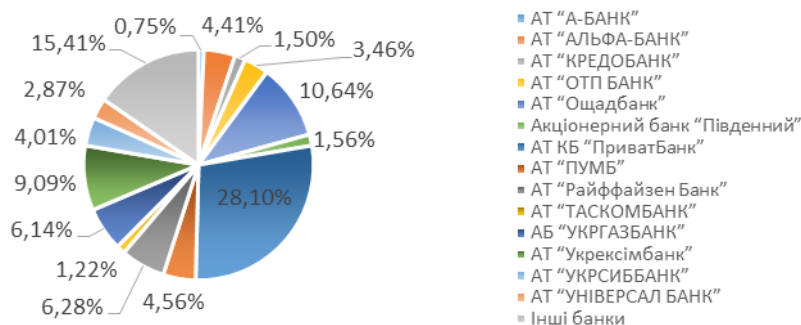

Рис. 2.1. Частка валових активів системно важливих банків станом на 01.09.2022 року

Джерело: розраховано та складено автором за даними НБУ [3].

З урахуванням існуючого вітчизняного законодавства було запропоновано такі індикатори як обсяг сукупних активів, обсяг сукупних зобов'язань, обсяг страхових резервів СК та рівень концентрації ринку. Український страховий ринок знаходиться на етапі повільного розвитку, що може слугувати причиною відсутності чітких підходів до визначення системно важливих страховиків. Потенційними системно важливими страховими компаніями в Україні можуть стати АТ "СК "АРКС", ПрАТ "СК "УНІКА" та АТ "СГ "ТАС"(приватне).

У вітчизняному нормативно-правовому забезпеченні відсутні як індикатори системної важливості так і в цілому відповідна законодавча база щодо системно важливих страховиків. Тому в контексті страховиків потрібно розробити відповідну нормативно-правову базу, яка б регулювала та могла ефективно впливати на діяльність системно важливих страхових компаній. Щодо діяльності СВБ, то у вітчизняній практиці розроблена доволі якісна нормативно-правова база, яка регулює та визначає діяльність системно важливих банків України. НБУ як регулятор розробив систему індикаторів, які якісно визначають системну важливість.

Якщо говорити про зарубіжний досвід, то головною організацією щодо регулювання діяльності СВБ є Базельський комітет, який визначає індикатори та способи регулювання, але разом з тим дані позиції вже імплементовані у вітчизняну практику. Залишилося лише питання моніторингу, тобто більше звітності та більше публічної інформації для ефективного аналізу діяльності системно важливих банків України.

Отже, системно важливі фінансові установи є настільки великими, що можуть впливати на всю економічну систему країни, певного регіону чи всього світу. Висока можливість негативного впливу даних установ потребує наявності чітких критеріїв їх ідентифікації та нормативно-правового забезпечення, яке б могло ефективно впливати на діяльність системно важливих фінансових установ. Системно важливі фінансові установи мають бути завжди готовими до певних несприятливих економічних, геополітичних умов. Для забезпечення стійкості вищезазначених інститутів у першу чергу використовують додаткові умови до капіталу, які забезпечують підтримку для подолання певних труднощів, а також сприяють підвищенню рівня конкуренції в галузі.

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність». Остання редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

2. Карпюк К. І. Класифікація фінансових інститутів та їх місце в економічних системах. URL: [file:///C:/Users/06602/Downloads/230-237%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/06602/Downloads/230-237%20(1).pdf)

3. НБУ. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення 16.10.2022 р.).

4. The Basel Committee on Banking Supervision/ official website. URL: <https://www.bis.org/bcbs/>

СТРАХУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ДІЇ ЗЕЛЕНОГО КОРИДОРУ В УКРАЇНІ

Стельмах Діана Василівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

аспірантка 2го року навчання

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

науковий керівник: д.е.н., проф. Приказюк Н.В.

Наявність страхового захисту відіграє ключову роль при перевезенні вантажів морським транспортом. Морське страхування є одним з найефективніших фінансових інструментів, що надає гарантію виконання зобов'язань у будь-яких випадках. Однак після початку

повномасштабного вторгнення Україна зіштовхнулася з багатьма перешкодами, що негативно впливають на ринок страхування. Однією з них є блокування агресором морських портів.

За оцінками уряду, Україна втрачала приблизно 170 млн доларів щодня через заблоковані порти, оскільки 96% українського зерна експортувалося через Чорне море. Це призвело до подорожчання агропродукції на світових ринках, адже частка України у світовому морському експорті зерна становить 10% [3].

Щойно анонсували підписання зеленого коридору для експорту українського зерна в липні, додаткові премії, що сплачуються за вихід у води Чорного моря, знизилися від 5% до 2% від вартості зерна. Водночас андеррайтери Lloyd's уклали перші угоди страхування з тарифом 8-10% від вартості судна через військові ризики та гарантії, що не є чітко визначеними в Ініціативі щодо безпечного транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів. Сьогодні іноземні страхові брокери більш впевнено пропонують свої послуги та встановлюють страховий тариф в середньому 1-4% від загальної вартості вантажу в Україні [1,4].

Важливо зазначити, що така вартість страхування не є критичною, оскільки навіть за таких умов перевезення морським транспортом є більш рентабельним, ніж експорт зерна залізничним чи автомобільним транспортом.

Українські страхові компанії поки що готові покривати військові ризики лише в неповному обсязі, а територія дії такого договору страхування – за межами України. Причиною цього є заборона Національним банком України здійснювати страхові виплати нерезидентам. Таке рішення було прийняте в рамках мінімізації транскордонних переказів для забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи. Однак дане обмеження не дає можливості українським страховикам здійснити страхове відшкодування чи сплатити перестраховальникам за послуги за кордон. На наш погляд, доцільно переглянути дану заборону для учасників страхового ринку та створити спеціальну програму страхування військових ризиків на державному рівні, що стала б поштовхом до створення відповідного страхового продукту.

Виходячи з цього, агроекспортери можуть користуватися послугами лише іноземних страхових компаній для повного покриття військових ризиків, а вітчизняні страховики втрачають свою долю на ринку страхування.

Незважаючи на те, що можливості експортувати українське зерно досить обмежені, невизначеність щодо зернової торгівлі в Чорному морі зменшилася. Значну частину українського зерна було зафрахтовано в рамках Всесвітньої продовольчої програми для термінових гуманітарних потреб, що мало вирішальне значення для залучення на ринок судовласників та страхових компаній. За попередніми оцінками, в рамках домовленостей, підписаних з ООН, Україна мала вивозити морем 1,5-2 млн тонн зерна щомісячно. За три місяці, експорт зерновим коридором перевищив очікувані прогнози, та склав біля 8,4 млн тонн через значний попит на агропродовольство у зв'язку з неврожаєм зернових в Європі [2].

Таким чином, в рамках продовження дії зернової ініціативи, попит на послуги страхування зерна щомісячно зростає, оскільки це є обов'язковою вимогою покупців. Однак необхідним є підготовка документу, що має регламентувати чіткі гарантії на міжнародному рівні для кораблів, що здійснюють маршрут українським зерновим коридором. Крім того, питання страхування військових ризиків вітчизняними страховиками залишається не вирішеним. На рівні держави має бути створений фінансовий механізм, що має задовольнити дану потребу страхового захисту для забезпечення продовольчої безпеки не лише України, а й світу. Це дозволить розробити якісну страхову базу та ефективний ризик-менеджмент українським страховикам, які поки що не мають можливості покривати в повному обсязі військові ризики в Україні.

1. Віталій Лебедовський. Провідний страховик Lloyd's готовий страхувати судна з українським зерном. На яких умовах це може працювати. URL: <https://brit-mark.com/ua/articles/providnyi-strakhovyk-lloyds-hotovy-strakhuvaty-sudna-z-ukrainskym-zernom.-na-yakykh-umovakh-tse-mozhe-pratsiuvaty>

2. Офіційний сайт Української зернової асоціації. URL: <https://ukragroconsult.com/news/ukrayina-eksportovala-u-zhovtni-2022-majzhe-6-mln-t-zernovyh-ta-olijnyh-uza/>

3. Marcus Baker. Grain corridor insurance cover set to end after Russia suspension. URL: <https://www.tradewindsnews.com/bulkers/grain-corridor-insurance-cover-set-to-end-after-russia-suspension-says-marsh/2-1-1344418>

4. Ship insurers seek more assurances on Ukraine grain corridor. URL: https://www.reuters.com/markets/commodities/ship-insurers-seek-more-assurances-ukraine-grain-corridor-2022-07-20/?fbclid=IwAR3g9T3bFXeChQjM6w9tBFB7T30XWe8qtUZxbZGcbys9z_75pE6no--6lLA

СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВНИХ АВІАРЕМОНТНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Танащук Ярослав Ілліч

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

2 курс ОС «Магістр», спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Фірсова С.Г.

На сьогоднішній день, державні авіаремонтні підприємства повною мірою відчули на собі проблеми, пов'язані з військовою агресією російської федерації проти України та запровадженням дії воєнного стану. На досліджуваному Підприємстві з 24 лютого 2022р у зв'язку з тим, що бойові дії відбувались на території, де знаходиться Підприємство, відсутності можливості дістатися до місця виконання посадових обов'язків та відсутності можливості виконувати свої посадові обов'язки у дистанційному режимі, керуючись ст. 13 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», було призупинено дію більшості трудових договорів [1].

Підприємство вимушене коригувати план надходження авіаційної техніки в ремонт, що в свою чергу вплине на фінансовий план 2022р. в частині виконання послуг з капітального ремонту літаків та виконання поставок виробів за договорами. Станом на сьогоднішній день Підприємство, у цей важкий час для кожного громадянина України та Держави в цілому, не має можливості здійснювати господарську діяльність у звичному режимі. Фінансовий стан підприємства з погляду платоспроможності залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами, виконання плану реалізації продукції, своєчасного надходження платежів від контрагентів.

Разом з тим, з метою забезпечення обороноздатності країни, життєдіяльності підприємства, збереження робочих місць та підтримки авіаційної промисловості Підприємство планує виконати послуги з капітального ремонту літаків Міністерства оборони України. У цьому своєму рішенні керівництво одноставно з працівниками, які налаштовані працювати у складних умовах воєнного стану з вірою в нашу Перемогу.

Нині на підприємстві працюють робітники від 18 до 80 років, переміщені особи, особи, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштування та люди з особливими потребами. З 2021 р. на підприємстві діє новий Колективний договір між адміністрацією та колективом робітників, інженерно-технічних працівників і службовців, представлених профспілковим комітетом підприємства на 2021-2022 р. Колективним договором введено в дію нову систему оплати праці, збільшено тарифні ставки та оклади співробітникам. Розроблено Положення «Про оплату праці» з метою матеріальної зацікавленості керівників, фахівців, робочих та службовців заводу у збільшенні виконання обсягів робіт, зниження собівартості ремонту авіатехніки, підвищення якості робіт.

З метою залучення молодих спеціалістів та закріплення їх на заводі діє наставництво, що є формою індивідуального практичного навчання нових працівників (молодих фахівців і робітників), що не мають достатнього досвіду роботи на авіаремонтному підприємстві, і за

стосовується з метою прискорення їхньої адаптації на підприємстві та освоєння ними відповідної спеціальності (професії). Дана програма розрахована на молодих спеціалістів з вищою і середньо-спеціальною освітою та працюючу молодь у віці до 35 років. Крім того для наставників за даною програмою діють заохочення у вигляді доплат за здійснену роботу з молоддю. До того ж на території заводу діє гуртожиток для молодих спеціалістів. Адміністрація сприяє поліпшенню умов праці працівників з інвалідністю, одиноких матерів, багатодітних матерів, вагітних жінок, створенню можливостей роботи на умовах неповного робочого часу з оплатою за фактично відпрацьований час. Адміністрація представляє жінкам право на використання одного оплачуваного робочого дня за відпрацьований повний місяць для відпочинку.

Згідно з Законом України «Про охорону праці» для організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі праці на Підприємстві створена служба охорони праці [2]. Працівники служби охорони праці у своїй діяльності керуються законодавством про працю, міжгалузевими і галузевими нормативними актами з охорони праці та Положенням про службу охорони праці.

Заходи, які були проведені на підприємстві щодо підвищення рівня культури безпеки праці та охорони праці в 2021 р.:

1. Проведені чергові навчання та перевірка знань з охорони праці з фахівцями структурних підрозділів, працівниками на роботах підвищеної небезпеки із залученням фахівців інспекції Держпраці.

2. Придбані та укомплектовані аптечки першої до лікарняної допомоги, медичні маски та дезінфікуючі засоби для всіх підрозділів Підприємства, згідно рекомендацій МОЗ.

3. Придбані засоби індивідуального захисту, спецодяг, спецвзуття та миючі засоби для працівників Підприємства, згідно встановлених норм.

4. Проведене технічне обслуговування систем газопостачання та газового обладнання, модернізація газових приладів.

5. Проведено підготовку та ремонт опалювальної системи до опалювального сезону.

6. Забезпечений постійний контроль дотримання посадовими особами та працівниками підприємства вимог закону України «Про охорону праці», нормативних актів про охорону праці, технологічних процесів, графіків планово-попереджувальних ремонтів устаткування та вентиляції.

7. На території заводу діє амбулаторія, що є самостійним медичним підрозділом, гуртожиток для молодих працівників, комплекс з надання послуг харчування, база відпочинку.

8. Переобладнано укриття цивільного захисту для співробітників Підприємства.

Всі ці заходи з безпеки праці сприяли не тільки забезпеченню для всіх працюючих безпечних умов праці у мирний час, а й виявилися життєво важливими під час дії воєнного стану. Вони уможливили виконання співробітниками державних замовлень в умовах війни – працює амбулаторія, закуплені медичні засоби та медикаменти, є можливість співробітникам скористатися послугами харчування, функціонує система газопостачання, укриття цивільного захисту неодноразово рятувало життя працівникам під час повітряної тривоги.

Таким чином, створення необхідних умов для безпечної праці, є необхідними соціальними заходами для забезпечення стійкості авіаремонтного підприємства під час війни й в період відбудови країни.

1. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

2. Законом України «Про охорону праці». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2694-12#Text>

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

Тимошенко М.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька М.В.

Одна з умов надійної фінансової системи кожної країни – сформований ринок страхових послуг, що підлягає чіткому регулюванню з боку держави. Постійні фінансові кризи, пандемія, військовий стан та низький рівень довіри до страхових послуг вимагають від страховиків бути здатними швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі з метою збереження власної фінансової стійкості та платоспроможності в умовах економічних потрясінь.

Невід’ємною складовою політики забезпечення платоспроможності страхових компаній є адекватна оцінка їх фінансових можливостей, виявлення основних чинників, що впливають на рівень фінансової стійкості та можливість виконати свої зобов’язання. Комплексні дії за даним напрямком дозволять залучити якомога більше страхових премій, підвищити конкурентоспроможність та рівень довіри споживачів до компанії на ринку фінансових послуг. За такої ситуації, держава отримає функціонуючий ринок страхових послуг, який матиме достатньо фінансових ресурсів для впровадження нових продуктів та послуг, що призведе до збільшення ВВП всієї країни. Страховики, в свою чергу, за умови відповідного рівня платоспроможності, зможуть розширити власний бізнес, залучаючи клієнтів із різних цільових груп, реінвестувати кошти та виходити на нові ринки. Страхувальники ж матимуть у своєму розпорядженні можливість вільно обирати страхову компанію та бути впевненим у виплаті страхового відшкодування у разі настання непередбачуваної події.

Не зважаючи на важливість питання забезпечення платоспроможності страхової компанії, досі не існує чіткого і єдиного підходу до визначення самого поняття «платоспроможність». Часто в літературі зустрічається ототожнення даного визначення із такими термінами як «ліквідність» чи «фінансова стійкість». Проте слід одразу вказати на відмінності цих понять. Так, ліквідність страховика є його здатністю погасити свої поточні зобов’язання за рахунок поточних надходжень, а фінансова стійкість – це його здатність виконувати ці ж самі дії, але і при впливі несприятливих факторів і зміні економічної кон’юнктури. Поняття «платоспроможність» ж є більш широким та враховує ще низку додаткових факторів, які було виділено у найбільш поширених визначеннях платоспроможності, які наведені у табл. 1.

Таблиця 1. Аналіз визначень поняття «платоспроможність»

№	Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	Арбузов С.Г.	це об’єктивний показник поточного фінансового стану страхової компанії	шляхом його прогнозування в осяжному майбутньому	це можливість виконання в осяжному майбутньому його зобов’язань завдяки тим активам, які є в розпорядженні страховика, являють собою реальні цінності, а тому є ліквідними
2	Бердар М.М.	це здатність підприємства	виконувати свої платіжні зобов’язання	
3	Базецька Г.І.	це спроможність	здійснювати платежі наявними засобами, або засобами, які постійно поповнюються за рахунок його діяльності	
4	Непочатенко О.О.	це можливість підприємства	наявними грошовими ресурсами	своєчасно погасити свої строкові зобов’язання

5	Мец В.О.	це здатність підприємства	забезпечувати генерування (утворення) грошових потоків	які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням та платіжним потребам підприємства
---	----------	---------------------------	--	--

Джерело: складено автором на основі [1-5].

Кожен із авторів намагався цілісно та повною мірою описати категорію «платоспроможність». Так, згідно з Бердар М.М. та Базецької Г.І. платоспроможність полягає лише у виконанні своїх платіжних зобов'язань наявними грошовими ресурсами. Таке трактування вважаємо не зовсім повним та таким, що більше відповідає визначенню ліквідності [2,3]. Авторами не враховано джерело надходження даних коштів та термін погашення наявних зобов'язань.

На відміну від Бердар М.М. та Базецької Г.І., Непочатенко О.О. зазначає, що платоспроможним страховиком строкові зобов'язання мають бути погашені вчасно, проте не зазначає джерела їх погашення [4].

Арбузов С.Г. ж вважає, що погашення має здійснюватися за рахунок активів, які є в розпорядженні страховика, являють собою реальні цінності, а тому є ліквідними, проте не враховує фактор часу [1].

Раціональним є твердження Мец В.О. щодо того, що платоспроможність - це не тільки здатність погашати зобов'язання, а й генерувати такі грошові потоки, що будуть відповідати рівню потреб підприємства [5]. Проте автором не зазначено, що зобов'язання мають погашатись вчасно та повною мірою за допомогою найбільш ліквідних активів компанії.

Отже, жодна із категорій не являю собою цілісне визначення поняття «платоспроможність» та не дає змогу описати всі її важливі складові. Саме тому на основі вище наведених варіантів трактування досліджуваного поняття було складено власне визначення, відповідно до якого платоспроможність – це об'єктивний показник поточного фінансового стану страхової компанії, що характеризує її спроможність за допомогою наявних грошових ресурсів своєчасно та без втрат погасити свої строкові зобов'язання найбільш ліквідними грошовими ресурсами, а також забезпечувати генерування (утворення) грошових потоків, які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням та платіжним потребам компанії.

1. Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія: Центр наукових досліджень Національного банку України. Київ: Знання, 2011. 504 с.

2. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

3. Базецька Г.І., Суботовська Л.Г., Ткаченко Ю.В. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері: навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2012. 292 с.

4. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 504 с.

Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. Київ: КНЕУ, 2008. 88 – 91 с.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ: СУЧАСНИЙ ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

Тимошицька Анастасія Миколаївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

III курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., ас. Балицька М.В..

У зв'язку з швидким поширенням інновацій у світі діджиталізація стала пріоритетним аспектом у всіх сферах життя, а у зв'язку з останніми подіями - пандемія коронавірусу та

повномасштабне вторгнення рф – така тенденція тільки посилюється. Аналіз показників цифровізації бізнесу України підтверджує достатньо високий потенціал для забезпечення зростання фінтеху в країні. Так, пріоритетними напрямками діджиталізації стають наступні: платформи для венчурного капіталу та краудфандингу, системи віддаленої ідентифікації BankID, впровадження нових технологій для платежів і переказів, big data, blockchain і хмарні технології та ін.

Особливих трансформацій під впливом розвитку та впровадження технологій зазнає вітчизняний ринок фінансових послуг (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив діджиталізації на фінансові послуги

	Фінансові послуги			
	Грошові розрахунки та перекази	Фінансування	Послуги з управління капіталом	Страховання
Цифрові технології	БЛК	БЛК, ВД, ХТ	БЛК, ВД, ШІ, ВР	БЛК, ВД, ШІ, БМ
Технологічне рішення для фінансової послуги	Сервіси онлайн-платежів, сервіси онлайн-переказів, криптовалюта, мобільні та web-гаманці, чат-боти	Краудфандинг, бізнес-кредитування, шерінг, цифрування даних, ІР ідентифікація та верифікація	Застосунки з фінансового планування, платформи для соціального трейдингу, персональні повідомлення-нагадування	Онлайн-страховання, удосконалення андеррайтингу та врегулювання збитків
БЛК – блокчейн; ВД – великі неструктуровані дані; ХТ – хмарні технології; ШІ- штучний інтелект; БМ- біометричні технології; ВР – технології віртуальної реальності.				

Джерело: складено автором на основі [1].

Блокчейн – це вибудований за певними правилами безперервний послідовний ланцюжок блоків, що містять інформацію. Найчастіше копії ланцюжків блоків зберігаються на безлічі різних комп'ютерів незалежно один від одного. Така технологія дає можливість децентралізації інформації та загальний доступ до неї, посилення захищеності даних та прозорість проведених транзакцій, автоматизацію великої кількості процесів та інше[5]. Останнім часом, на ринку фінансових послуг, спостерігається розвиток двох основних напрямків діяльності, пов'язаної з блокчейном: послуги з обробки міжнародних платежів (включаючи міжбанківські перекази) та заявки на фінансування торгових операцій.

Великі неструктуровані дані – це набір інформації, який важко категоризувати або структурувати, неструктуровані дані не мають певної форми, можуть зберігатися у вигляді тексту або мультимедійних файлів. Наприклад, електронні листи, текстові документи, презентації, відео – це чудові приклади неструктурованих даних [2]. Сфера застосування аналітики даних на ринку фінансових послуг доволі таки широка та охоплює багато його сегментів. Зокрема можна виділити такі уже прогресивні напрямки: за допомогою таких даних, як демографічні відомості, моделі поведінки, дані про девайси тощо, фінансові компанії створюють точніші портрети своїх споживачів; машинного навчання аналізують ціни на акції, а також соціальні та політичні тренди, які можуть потенційно вплинути на фондовий ринок; аналіз великих даних у режимі реального часу дозволяє фінансовим компаніям відстежувати будь-яку підозрілу активність та попереджати ненадійні транзакції [2].

Хмарні технології. - це можливість використання обчислювальних ресурсів і пам'яті віддалених серверів. Хмарне сховище надається на вимогу в необхідному обсязі, оплачується за фактом використання і позбавляє від необхідності купувати власну інфраструктуру для зберігання даних і керувати нею. В свою чергу, для ринку фінансових послуг, це забезпечує

гнучкість, глобальну масштабованість і надійність, адже дані доступні в будь-який час і в будь-якому місці [4]. Використання хмарних технологій стало актуальним питанням, особливо для банків, страхових компаній, кредитних спілок у воєнний час. Оскільки фізичні точки зберігання інформації знаходяться постійно під загрозою та в деяких випадках навіть втрату, є потреба переводити бази даних у електронний формат. Це дає змогу працювати з клієнтськими базами з будь-якої точки світу, працівники знаходяться в безпеці, а клієнтам не потрібно покидати своє безпечне місце з метою відвідування необхідної їм установи.

Штучний інтелект - здатність інженерної системи обробляти, застосовувати та вдосконалювати здобуті знання та вміння. Штучний інтелект користується попитом на ринку фінансових послуг відносно давно. Проте, в умовах запровадження воєнного стану ШІ стає однією із основних інновацій, що дозволяє підвищити рівень безпеки для спеціалістів ринку фінансових послуг та перевести певні їх обов'язки на дистанційне виконання. Для прикладу в страхових компаніях використання технології штучного інтелекту дозволить автоматизувати обробку страхового відшкодування. ШІ аналізує надіслані клієнтами фотографії автомобілів та визначає якої саме шкоди вони зазнали. Це звільняє від необхідності надсилати слідчих для оцінки ушкоджень авто, що в умовах війни стане особливо зручним [1].

Біометричні технології – це автоматизовані методи розпізнавання особи людини, засновані на біометричних даних (відцифрованих фізіологічних або поведінкових характеристиках) [3]. На ринку фінансових послуг дані технології виражено проявляються саме у банківському секторі, адже населення тепер може дистанційно відкрити рахунок чи оформити кредит, за допомогою використання даних технологій, адже це відео - чи фото-консультант, який ідентифікує та верифікує клієнта як особистість.

Технології віртуальної реальності - це створене комп'ютером тривимірне середовище, з яким може взаємодіяти людина. Наразі, у сфері фінансових послуг в Україні дана технологія не дуже поширена та має низький відсоток застосування, проте у деяких сегментах застосовують VR для внутрішнього навчання персоналу. Співробітники можуть поринути у віртуальний простір, де спеціально змодельовані певні ситуації. Наприклад, коли потрібно координувати роботу з надання кредиту або заспокоїти клієнтів у разі виникнення страхового випадку [6].

Отже, цифрова трансформація, що посилилась під впливом пандемії та повномасштабного вторгнення РФ, це не просто нововведення, а цілковита необхідність для ведення та стійкості бізнесу, адже це зручність, ефективність, швидкість та мобільність проведення фінансових операцій. Тому, можна сказати, що цифрова трансформація стала певним драйвером для пришвидшення розвитку та стійкості бізнесу, що в свою чергу призводить до доброту країни в цілому.

1. Artificial intelligence applications in financial services. 2019 / Marsh&McLennan companies. URL: <https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliverwyman/v2/publications/2019/dec/ai-app-in-fs.pdf>

2. Big Data застосування у різних сферах. URL: <https://www.intellias.ua/blog/big-data-in-business-cases>

3. Закон України «Про затвердження Положення про національну систему біометричної верифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2017-%D0%BF#Text>

4. Складанюк М. Діджиталізація банківського сектору в умовах пандемії. Економіка та суспільство. 2022. No 36. URL: <https://cutt.ly/eDR0hCU>

5. Стратегія розвитку фінансового сектору країни до 2025 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4

6. Тренди Віртуальної реальності URL: <https://1-a-b-a.com/uk/blog/2972-trendi-vr-u-riteyli-reklami-ta-navchanni>

СУЧАСНИЙ СТАН ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАКІВ НА ТРАНСПОРТІ В УКРАЇНІ

Титюк Сергій Олександрович

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

V курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Димніч О.В.

В умовах постійного зростання кількості транспорту, який є невід'ємною частиною суспільного життя, зростає і рівень травматизму на ньому. Однією з причин такого травматизму є нещасні випадки. Саме для того, аби мінімізувати ризики, які пов'язані з транспортними перевезеннями та компенсувати шкоду, яка може бути заподіяна життю та здоров'ю водіїв і пасажирів внаслідок настання нещасних випадків на транспорті, Урядом було запроваджено обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті.

Вищезазначений вид страхування здійснюється на підставі Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті, яке затверджене Постановою КМУ від 14.08.1996 року №959. Згідно з даним нормативно-правовим актом, пасажирів вважаються застрахованими «з моменту оголошення посадки в морське або річкове судно, поїзд, автобус або інший транспортний засіб до моменту завершення поїздки, а водії – тільки на час обслуговування поїздки» [3].

Законодавством визначено, що страховими випадками виступають загибель чи смерть застрахованого, одержання травми застрахованим при встановленні йому інвалідності та тимчасова втрата працездатності застрахованим внаслідок нещасного випадку на транспорті [3].

Варто розглянути показники, що характеризують стан та тенденції розвитку обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті в Україні протягом останніх п'яти років. Дані наведені у таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка основних показників обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті в Україні

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Валові страхові платежі, млн грн	86,2	101,1	104,6	61,7	73,2
Страхові виплати, млн грн	4,7	3,9	3,2	4,1	2,4
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про виплату відшкодування	295	288	211	175	118
Кількість укладених договорів	114 824 695	123 582 560	116 652 667	52 359 324	63 875 571
Загальний обсяг відповідальності страховиків, млн. грн	14 052 522	15 355 285,1	20 160 799, 4	8 523 101	8 639 368,9

Джерело: побудовано автором на основі [2].

До 2019 року простежувалося зростання надходження страхових премій, проте 2020 рік став переломним і відбулося зниження на понад 40%. Насамперед це пояснюється кризою Covid, яка призвела до зменшення кількості перевезень у зв'язку з веденням карантину. У 2021 році спостерігається збільшення надходжень премій на майже 20%. Страхові виплати мали тенденцію до зниження протягом перших трьох років досліджуваного періоду, проте у 2020 році страхові виплати зросли на майже 30%, а у 2021 році відбулося зниження до 2,4 млн. грн, на понад 40%. Протягом досліджуваного періоду простежується тенденція до зниження кількості страхових випадків, за якими було прийнято рішення про виплату відшкодування, загалом їхня кількість зменшилась на 60% у 2021, порівнюючи з початком періоду. Кількість укладених договорів має хвилеподібну динаміку. Знову ж, переломним став 2020

рік, у якому кількість укладених договорів знизилась на 55%. У 2021 році спостерігається збільшення на 20%, проте, у зв'язку з перебування України в умовах воєнного стану, рівень 2019 року буде досягнуто не скоро. Загальний обсяг відповідальності у 2020 році знизився на понад 60% у порівнянні з попереднім роком. У 2021 році спостерігається незначне збільшення до 8 639 368,9 млн. грн.

Результати дослідження показують, що діюча система обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті в Україні не відповідає чинному законодавству:

1. Фактично при страхуванні пасажирів страховий поліс є відсутнім, а суттєві умови договору присутні лише частково (зазвичай зазначається лише вид страхування та дані про страховика). Проте існують певні випадки, коли у проїзному квитку може зазначатися прізвище застрахованого, такими випадками є купівля квитка особою пільгової категорії або студентом;

2. Страхувальники не мають права вибору страховика, що створює монополні та неконкурентні відносини за даним видом страхування;

3. При безкоштовному проїзді пасажирів порушуються безпосередньо економічні принципи страхування. Одним із принципів страхування є платність, оскільки в даному випадку страховий платіж не сплачується, то як результат порушується принцип платності [1].

Положенням передбачено, що у разі значного перевищення отриманих страхових премій над страховими виплатами, страховики відраховують до 50% зібраних премій перевізникам, які повинні спрямовуватись на фінансування запобіжних заходів. Проте перевізники можуть використовувати ці кошти за своїм розсудом і не завжди ці кошти спрямовуються для зниження ризику травматизму [1].

Отже, страхування громадян від нещасних випадків на транспорті має важливе суспільне значення, оскільки відбувається компенсація шкоди, яка спричинена здоров'ю та життю застрахованих осіб. На обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті значно вплинула криза Covid. У 2020 році простежується зниження по всіх показниках, що характеризують цей вид страхування. 2021 рік характеризується певними позитивними зрушеннями, проте умови, в яких нині перебуває Україна, значно все ускладнюють. Разом з тим, такі особливості як фактична відсутність страхового полісу або ж відсутність в ньому всіх суттєвих умов ускладнюють процес отримання застрахованими особами відшкодування. Законодавча база формувалася ще в 90-х роках минулого століття, вона не відповідає умовам сучасного суспільства і потребує подальшого реформування.

1. Лосіхін О. О. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ ПАСАЖИРІВ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ТРАНСПОРТІ [Електронний ресурс] / О. О. Лосіхін // ВІСНИК ЖДТУ. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vzhdtu_econ_2013_2_36.pdf.

2. Показники діяльності страхових компаній [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

3. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.1996 року №959 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF#Text>

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛ-ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Трейтяк Орест Олександрович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

2 курс, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: к.е.н, проф. Пікус Р.В

Стійкість та ефективна робота фінансового ринку не можлива без сучасного ефективного ринку страхових послуг. Декілька останніх років асоціюються в нас із невизначеністю через нехарактерні для буденного життя події такі як пандемія COVID-19 та повномасштабний наступ росії на суверенну територію України. Через ці події ми змушені були покинути робочі місця і перейти в “онлайн”, через що необхідно проаналізувати, як діджиталізація процесів послуг відобразилася на стані розвитку ринку страхових послуг.

Різномічне дослідження страхового бізнесу та питання діджиталізації цього сектору фінансового ринку досліджувались багатьма науковцями, серед яких: Моташко Т.П., Охрименко І.Б., Пікус Р.В., Приказюк Н.В. та інші. Однак необхідність подальшого дослідження започаткованих процесів цифровізації у страхуванні розглянутих через призму поточних соціально-економічних і геополітичних викликів, в тому числі, у зв'язку із інвазією російської федерації в Україну, є принципово новим і актуальним, через що дана проблема потребує подальшого вивчення.

Метою даного дослідження є виявлення впливу діджиталізації на стійкість ринку страхування. Відповідно до поставленої мети, визначено основні завдання дослідження:

- розкрити значення поняття «діджиталізація» і вплив процесу на розвиток страхування;
- проаналізувати іноземний досвід цифровізації та його вплив на стійкість страхового бізнесу;
- визначити особливості впливу діджиталізації в умовах українського ринку
- запропонувати основні орієнтири розвитку діджитал-трансформації страхового ринку.

Життя людини у ХХІ столітті є динамічним. Ми постійно знаходимося в режимі необхідності вирішення багатьох завдань запорукою успішності вирішення яких є розвиток ІТ-сфери. Якщо ми говоримо про сектор страхування, то він також не став винятком і його розвиток на пряму залежить від розвитку технологій. Сучасні технології сьогодні у світі є рушійною силою змін у підходах до продажу товарів та послуг, а також у вдосконаленні бізнес-процесів взагалі завдяки переведенні інформації у цифрову форму, що й зветься діджиталізацією. Якщо ми говоримо про діджиталізацію у страхуванні, то це впровадження нових технологій та даних у бізнес-процеси страхової компанії з метою підвищення ефективності її діяльності [1].

Іноземний та вітчизняний ринки страхування є взаємозалежними величинами і більшість інновацій від наших закордонних колег будуть впроваджені й в Україні, через що варто спочатку розглянути досвід впливу оцифрування страхового ринку. Згідно з дослідженнями консалтингової компанії Accenture (Ірландія), глобальні інвестиції в індустрію страхових технологій (Insurtech) істотно збільшилися в 2017 році. За темпами розвитку лідирує Європа. Кількість угод у сфері страхових технологій збільшилася на 39%, при цьому загальна їх вартість зросла на 32% до \$ 2,3 млрд. завдяки залученню інвестицій у страхові компанії (далі-СК), використовуючи комбінацію нових технологій, що позитивно вплинуло на ринок, зменшивши операційні витрати, допомігши відмовитися від послуг страхових посередників, знизити вартість поліса, змінити підхід до обслуговування клієнтів, завдяки чому діяльність СК стала стійкішою. Нині у світі налічується близько 974 InsurTech-стартапів [4].

Якщо говорити про тенденції цифрового розвитку, то зміна попиту споживачів вимагає від СК створювати інноваційні страхові продукти із застосуванням InsurTech технологій. Згідно із дослідженнями bdo.com у 2022 році, на прикладі life-страхування, страхові компанії можуть обслуговувати клієнта за допомогою ряду нових тактик, де використовуються інструменти для оцінки здоров'я вдома, зокрема переносних пристроїв, що полегшить клієнтам обмін даними про стан здоров'я зі своїми операторами в обмін на нижчі премії. Дана знижка заохочуватиме людей вести здоровий спосіб життя, так як нещодавнє дослідження показало, що у 44% людей, які народилися між 1981 і 1988 роками, було діагностовано принаймні одне з хронічних розладів здоров'я, через що очікувана тривалість життя відстає від попередніх поколінь. Неінфекційні захворювання, пов'язані зі способом життя, наприклад цукровий діабет, спричиняють цю тенденцію.

Також варто відзначити той факт, що завдяки використанню Інтернету, ми маємо можливість провести порівняння умов страхування, через що страхувальники стали більш вимогливі, ніж раніше, і потребують покращення якості надання послуг. У більшості на таких сайтах-порівняторах, які носять назву маркетплейси, є можливість купити поліс страхування. Якщо взяти до уваги дані дослідження «McKinsey» від 2019 р, то обсяг продажів через маркетплейси у Великобританії становив 3,6 млрд €, у Німеччині – 1,2 млрд €, в Італії – 0,8 млрд. При цьому частка у 50 % припадає на онлайн-продажі через маркетплейси усіх страхових послуг у Європі.

Функція онлайн-покупки полісу страхування врятувала більшість СК світу при пандемії Covid-19, так як не було необхідності отримувати паперові оригінали документів, бути присутнім при оформленні полісу, через що доходи компаній не впали і люди могли отримати всі необхідні послуги. Наприклад, онлайн-ринок страхування AssuQuote повідомив про зростання продажів на 30%. Ця зміна в поведінці споживачів відображала ширшу тенденцію до впровадження цифрових технологій, яка була каталізатором карантину та проблем зі здоров'ям щодо особистого спілкування. Страховики швидко побачили, що надання надійних цифрових пропозицій і усунення проблем із клієнтами можуть сприяти значному зростанню доходу.

В Україні страховики також не стоять на місці і у 2018 році розпочалася активна діджиталізація ринку. Рушієм стало запровадження дистанційної ідентифікації та електронного підпису, цифровізації полісу ОСЦПВ, дані про який автоматично “підтягуються” в додаток Дія.

Якщо говорити про маркетплейси, то наша держава не відстає від колег з розвинутих фінансових ринків і має сервіси, що дозволяють порівняти послуги та ціни, а також оформити страхові поліси онлайн: «hotline.finance», додаток «privat24» та «polis.ua».

Попит на онлайн-сервіси є досить високим, що насамперед пов'язано із мінімізуванням ризиків захворіти на ковід, відвідуючи офіси страхових компаній. Розглянувши функціонування страхового ринку України в умовах пандемії, можна побачити, що COVID-19 став «рушієм» його подальшого розвитку, через що компанії почали ставати клієнтоорієнтованими на інтереси і потреби страхувальника. Саме це продовжує робити страхування доступнішим для нового покоління клієнтів [7].

Завдяки тому, що наша держава є найрозвиненішою у Європі за діджитал-технологіями, то наразі через війну наші страховики мають можливість здійснювати роботу онлайн. Якщо ми говоримо про добровільне медичне страхування, то викликом стало виконання зобов'язань за договорами. Особливо в областях, де ведуться активні бойові дії та на тимчасово окупованих територіях. Проте на шостому місяці війни в Україні ринок гідно витримав це випробування [8].

На початку війни страховикам було запропоновано спростити процедуру врегулювання страхових випадків. Їм було рекомендовано надавати перевагу електронному документообігу. Використання електронних систем, запроваджених за часи корона вірусу стали запорукою успішного проходження випробування війною.

Якщо говорити про подальші впровадження інновацій в сфері страхування, то, підсумувавши вищесказане можна, виділивши три групи подальшого розвитку діджиталізації страхування: взаємодія страховика і його клієнтів за допомогою таких поширених можливостей як особистий кабінет, мобільні додатки, чат-боти та інші, автоматизація бізнес-процесів завдяки електронному документообігу та цифровому підпису, створення нових та модифікація існуючих продуктів. Гарним прикладом є кібер-страхування. Це новий напрямок діяльності СК. Також варто відзначити той факт, що через корона кризу відбулися зміни у страхуванні життя, медичному страхуванні, тобто відбулася модифікація діяльності страховиків.

Отже, процес розвитку діджиталізації є можливістю виходу галузі із кризи і вирішення всіх нагальних проблем. Враховуючи мінливість зовнішнього середовища, масове швидке поширення і розвиток інформаційних технологій, становлення цифрового суспільства вимагають від сучасного бізнесу впровадження інноваційних технологій, перевагою яких є безліч

перспектив та легкість організації бізнес-проектів. Тому, діджиталізація страхового ринку має бути продовжена.

1. Моташко Т. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2016. № 5. С. 18-24.
2. Охрименко І.Б., Шуляк Д.А. Наукові перспективи № 8(26) 2022. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/38279/2374-901.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Пікус Р.В., Винокурова К. Ю. Особливості розвитку страхового ринку в умовах інформаційного суспільства. Економіка та держава. 2020. С. 180–185.
4. Приказюк Н., Моташко Т. Роль інтернету в реалізації страхових послуг. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2014. № 156. С. 52-56.
5. The InsurTech revolution: the next big wave is connected insurance. URL: <https://insurtechnews.com/insight/the-insurtech-revolution-the-next-big-wave-is-connected-insurance>
6. HOW COVID-19 CHANGED THE LIFE INSURANCE INDUSTRY. URL: <https://www.bdo.com/insights/industries/insurance/how-covid-19-changed-the-life-insurance-industry>
7. <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/04/vknu-es-2022-n-1-302.pdf#page=201>
8. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL: <https://insurancebiz.org/discuss/interview/detail.php?ID=8625>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЮ В БАНКАХ

Третяк Діана Дмитрівна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

кандидат економічних, доцент,

доцент кафедри страхування,

банківської справи та ризик-менеджменту

Важливою умовою конкурентоспроможності банків як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках є дотримання обов'язкових норм і правил здійснення банківської діяльності. Недотримання банком сукупності встановлених правил може спричинити незворотні наслідки як для самого банку, так і для його клієнтів та партнерів.

Саме у відповідь на посилення ризиків у діяльності вітчизняного банківського бізнесу виник комплаєнс-контроль, який і трактується як відповідність законодавчим актам, ринковим стандартам та вимогам внутрішніх документів банку, а комплаєнс-ризик є ризиком юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання банком встановлених вимог.

Таблиця 1. Зміст категорії «комплаєнс» у банківських установах.

Визначення	Автор	Аналітика
Комплаєнс описує здатність діяти відповідно до закону, набору правил та норм або встановлених вимог та внутрішніх процедур.	Міжнародна асоціація комплаєнсу	Узагальнююче поняття комплаєнсу, проте чітко виражає основний напрямок його діяльності
Комплаєнс – це, власне, етична поведінка, законослухняність. COMPLIANCE у банківській сфері, по суті, є усвідомленим прагненням до відповідності банківської діяльності законодавчим і нормативним вимогам, встановленим правилам і процедурам, кодексам і стандартам.	Правдива Л.	Дане поняття впливає з попереднього твердження та є узагальнюючим, проте комплаєнс не є прагненням – він є дією та процесом.

Продовження таблиці 1.		
Комплаєнс – це процес управління комплаєнс-ризиками.	Цюцяк А. Л.	Вузьке поняття, яке проте відповідає одному з принципів Базельського Комітету, що відповідальна особа за комплаєнс перш за все відповідальна за проведення комплаєнс ризик менеджменту, адже усі інші функції комплаєнсу можуть бути покладені на інші структурні підрозділи банку або на аутсорсинг.
Комплаєнс – перевірка відповідності діяльності банку законодавству, нормативно-правовій базі Національного банку України, внутрішнім нормативним документам.	Деревська О. Б.	В даному випадку, мова йде про суть комплаєнсу, проте не охоплює повної його суті, адже відповідність має бути не тільки з боку внутрішньобанківських актів, але й внутрішньобанківських процесів цим актам.
Комплаєнс як можливість діяти у відповідності до інструкцій, правил та спеціальних вимог.	Малихін Д. В.	Дане твердження щодо можливості діяти у відповідності до інструкцій було б гарним доповненням до попереднього твердження щодо суті комплаєнс.

Джерело: [1, с. 28].

Основні стандарти функції комплаєнс у банках вперше були визначені Базельським комітетом з питань банківського нагляду у документі «Комплаєнс та комплаєнс - функція в банках», що був затверджений у 2005 році. Саме в цьому документі були визначені основні принципи та стандарти організації комплаєнс у банківських установах. Зокрема, в ньому було передбачено, що функцію комплаєнс - контролю виконує не лише підрозділ, що забезпечує комплаєнс, а працівники усіх підрозділів банку. При цьому ресурси, які виділяються на комплаєнс, повинні бути достатніми для забезпечення ефективного управління комплаєнс-ризиком. В 2015 році Базельський комітет з питань банківського нагляду означив комплаєнс дев'ятим принципом серед принципів корпоративного управління у банках [1, с. 29]. Зокрема, до основних принципів організації комплаєнс були віднесені такі:

Принцип 1. Наглядова рада несе відповідальність за здійснення загального контролю за управлінням комплаєнс-ризиками.

Принцип 2. Виконавчі органи несуть відповідальність за ефективність управління комплаєнс-ризиком.

Принцип 3. Виконавчі органи несуть відповідальність за прийняття і доведення до відома працівників політики комплаєнс, забезпечення її дотримання і звітність перед Наглядовою радою з питань комплаєнс.

Принцип 4. Виконавчі органи несуть відповідальність за створення постійної та ефективної функції комплаєнс у банку.

Принцип 5. Функція комплаєнс повинна бути незалежною.

Принцип 6. Функція комплаєнс повинна мати достатні ресурси для своєї ефективності.

Принцип 7. Функція комплаєнс сприяє ефективному управлінню комплаєнс-ризиками.

Принцип 8. Предмет і масштаб діяльності функції комплаєнс повинна регулярно перевірятися службою внутрішнього аудиту.

Принцип 9. Банки повинні дотримуватися законів і підзаконних актів в усіх юрисдикціях, у яких вони здійснюють свою господарську діяльність.

Принцип 10. Управління комплаєнс-ризиками має вважатися одним з основних напрямів управління ризиками в банку [2].

Таким чином, комплаєнс в Україні впроваджується переважно у фінансово-банківській сфері, але не обмежується тільки нею, так як в даний час буквально кожна структура прагне до того, щоб задіяти комплаєнс у своїй діяльності. Разом з тим, комплаєнс-контроль це процес управління ризиками, направлений на добросовісне виконання законодавства, норм етики, прийнятих у сфері регулювання правовідносин і принципів ділових відносин з метою підтримки належних правил та стандартів поведінки на ринку, а основна його ціль – мінімізувати ризик залучення банків у процеси, що призводять до фінансових втрат та втрати довіри як регулюючих органів, так і партнерів, інвесторів і клієнтів.

1. Гончарова К.Г. Система комплаєнс як елемент економічної безпеки банку. Вісник Черкаського університету. 2015. - № 33 (366). – С.27-36

2. Комплаєнс та комплаєнс-функція у банках, 2005 рік. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf>

3. International Compliance Association. URL: <http://www.int-comp.org/faqs-compliance-regulatoryenvironment>.

СОЦІАЛЬНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Шолойко Антоніна Сергіївна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

доктор економічних, доцент,

доцент кафедри страхування,

банківської справи та ризик-менеджменту

Прагнучи підвищити добробут домогосподарств, перш за все необхідно зазначити, що під домогосподарствами розуміють «сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати в будь-яких з цих стосунків або бути і в тих, і в інших стосунках. Домогосподарство може складатися з однієї особи» [1]. На кінець 2021 р. в Україні нараховували 14678,1 тис. домогосподарств, з них 32,3% перебували у сільській місцевості; 0,4% осіб у віці 14-35 років не мали освіти та не вміли читати і писати; менше 9% становили грошові витрати домогосподарств на охорону здоров'я, освіту, відпочинок та культуру; 33,2% домогосподарств постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування [2]. Наведені за 2021 рік дані вказують на об'єктивну необхідність покращення добробуту домогосподарств в Україні [2].

Забезпечення добробуту домогосподарств найчастіше здійснюється шляхом реалізації соціально-орієнтованих проектів. Категорії соціальних проектів включають, але не обмежуються такими:

- доступна базова інфраструктура (наприклад, чиста питна вода, каналізація, транспорт, енергетика);

- доступ до основних послуг (наприклад, охорона здоров'я, освіта та професійне навчання, охорона здоров'я, фінансування та фінансові послуги);

- доступне житло;

- створення робочих місць і програми, розроблені для запобігання та/або зменшення безробіття, спричиненого соціально-економічними кризами, у тому числі через потенційний вплив фінансування малих і середніх підприємств та мікрофінансування;

- продовольча безпека та стійкі продовольчі системи (наприклад, фізичний, соціальний та економічний доступ до безпечної, поживної та достатньої кількості їжі, яка відповідає дієтичним потребам і вимогам; стійкі методи ведення сільського господарства; зменшення втрат їжі та відходів; підвищення продуктивності дрібних виробників);

- соціально-економічний прогрес і розширення можливостей (наприклад, справедливий доступ і контроль над активами, послугами, ресурсами та можливостями; справедлива участь та інтеграція до ринку і суспільства, включаючи зменшення нерівності доходів) [3].

Проте втілення зазначених проєктів потребує значного фінансування. В даному контексті останнім часом набуває поширення такий інструмент фінансування соціальних проєктів як соціальні облигації. Згідно з Принципами соціальних облигацій (Social Bond Principles, SBP): «соціальні облигації – це будь-який тип облигаційного інструменту, надходження від якого або еквівалентна сума використовуватимуться виключно для фінансування чи рефінансування частково чи повністю нових та/або існуючих відповідних соціальних проєктів, і які узгоджуються з чотирма основними компонентами SBP» [3] (табл. 1).

Таблиця 1. Характеристика основних компонент SBP

Компонента	Характеристика
Використання надходжень	Особливістю соціальної облигації є використання надходжень від облигації для відповідних соціальних проєктів, які мають бути належним чином описані в юридичній документації цінного паперу. Усі визначені прийнятні соціальні проєкти повинні забезпечувати чіткі соціальні переваги, які будуть оцінені та, де це можливо, кількісно визначені емітентом. Соціальні проєкти безпосередньо спрямовані на вирішення або пом'якшення певної соціальної проблеми та/або на досягнення позитивних соціальних результатів особливо, але не виключно, для цільової групи (груп). Соціальна проблема загрожуватиме, перешкоджає або завдає шкоди добробуту суспільства чи конкретної цільової групи населення. Приклади цільових груп включають, але не обмежуються такими: люди за межею бідності; люди з обмеженими можливостями; мігранти та/або переміщені особи; малоосвічені; безробітні; люди похилого віку та вразлива молодь; інші вразливі групи населення, у тому числі постраждалі внаслідок стихійного лиха
Процес оцінки та відбору проєкту	Емітент соціальних облигацій повинен чітко повідомляти інвесторам: соціальні цілі соціальних проєктів; процес, за допомогою якого емітент визначає, наскільки проєкти відповідають прийнятним категоріям соціальних проєктів (приклади визначені вище); додаткова інформація про процеси, за допомогою яких емітент визначає та керує передбачуваними соціальними та екологічними ризиками, пов'язаними з відповідним проєктом(ами)
Управління надходженнями	Чисті надходження від соціальних облигацій або суму, що дорівнює цим чистим надходженням, слід зараховувати на субрахунок, переміщувати до субпортфеля або інакшим чином відслідковувати емітентом і засвідчувати це емітентом у формальному внутрішньому процесі, пов'язаному з кредитними та інвестиційними операціями емітента для соціальних проєктів

Звітність	Емітенти повинні надавати та зберігати доступну актуальну інформацію про використання надходжень, яка щорічно поновлюється до повного розподілу, а також своєчасно у разі суттєвих подій. Цей річний звіт має включати перелік проектів, на які були виділені кошти від соціальних облігацій, а також короткий опис проектів, виділених сум та їх очікуваного впливу. Якщо угоди про конфіденційність, конкурентні оцінки або велика кількість базових проектів обмежують кількість деталей, які можуть бути доступні, SBP рекомендує подавати інформацію в загальних термінах або на основі агрегованого портфоліо (наприклад, відсоток, розподілений на певні категорії проектів)
-----------	---

Джерело: складено на основі [3].

Соціальні облігації можуть бути емітовані як супранаціональними фінансовими організаціями, так і фінансовими та нефінансовими корпораціями, а відтак для забезпечення добробуту домогосподарств в Україні необхідно стимулювати як розробку відповідних соціальних проектів для залучення фінансування через випуск соціальних облігацій, так і стимулювати безпосередньо емісію таких облігаційних інструментів.

1. Домогосподарство (домашнє господарство). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/TM045006>
2. Жінки та чоловіки / Демографічна та соціальна статистика / Доходи та умови життя. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/gender/gender_dok/2020/virdg/virdg_2021.htm
3. Social Bond Principles. URL: https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/2022-updates/Social-Bond-Principles_June-2022v3-020822.pdf

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ КОМПАНІЙ

Шолудько Анастасія Юріївна
Консультант PwC Ukraine

Війна переосмислює не тільки соціальні та екологічні питання, вона розширює сфери для ідентифікації ризиків, а отже збільшує важливість ризик-менеджменту, вимагає швидкого моделювання сценаріїв та реагування не тільки в кордонах України, а по всьому світу. Для сучасного менеджменту сьогодні особливо важливим є забезпечення функціонування бізнесу в нестабільному зовнішньому середовищі та своєчасне виявлення негативних тенденцій, які можуть сигналізувати про кризову ситуацію. Варто відзначити потужну роль внутрішнього та зовнішнього аудиту, які виявляють великі ризики і надають рекомендації для ефективного ризик-менеджменту.

Ефективний ризик-менеджмент може бути забезпечений внутрішнім та зовнішнім аудитом. У практиці внутрішнього аудиту використовується система внутрішнього контролю. Оскільки процеси внутрішнього контролю можуть охоплювати широкий спектр діяльності та процедур можна виділити п'ять основних компонентів внутрішнього контролю (табл. 1).

Таблиця 1. Компоненти внутрішнього контролю

Контрольне середовище	Задає так званий «тон» організації, який починається з визначення та прийняття відповідальності за стратегію та цілі компанії.
-----------------------	--

Оцінка ризику	Процес оцінки ризиків організації призначений для виявлення та управління ризиками.
Контрольна діяльність	Політика та процедури, які допомагають забезпечити виконання бізнес-процесів.
Інформація та комунікація	Розуміння інформації та комунікації передбачає визначення того, як фінансова інформація, яка використовується для фінансової звітності, ініціюється, реєструється, обробляється, корегується та передається до головної книги та фінансової звітності.
Моніторингова діяльність	Моніторинг засобів контролю – це процес оцінки ефективності виконання внутрішнього контролю протягом тривалого часу.

Однак компанії також повинні проводити зовнішній аудит для досягнення довгострокових цілей, а також для виявлення будь-яких викривлень чи помилок, які не були ідентифіковані відділом внутрішнього аудиту. Метою зовнішнього аудиту є висловлення думки щодо фінансової звітності в цілому, надання прозорості та точної інформації, на яку користувачі фінансової звітності можуть покладатися для прийняття обґрунтованих рішень.

Іншими словами, аудиторі порівнюють фінансові звіти компаній з фактичними результатами та фінансовим станом і надають аудиторський висновок щодо їх достовірності. Вони зосереджуються на ризиках, які можуть суттєво вплинути на фінансову звітність.

Взаємодія внутрішнього та зовнішнього аудиту спрямована на отримання одночасно соціального та економічного впливу. Соціальні ефекти включають: підтвердження фінансової інформації для користувачів зовнішньої звітності та інвесторів; висловлення висновку щодо впевненості та гарантій безперервності діяльності компаній; виявлення шахрайства з боку керівництва; підвищення ринкової вартості; підвищення інвестиційної привабливості та стабільності на ринку. Економічний ефект виражається в: покращенні показників діяльності підприємства (більше, ніж якби два аудити проводилися окремо), економії фінансових і людських ресурсів підприємства.

Практика аудиту вимагає звітування як про фінансові ризики, так і про нефінансові ризики, які можуть бути пов'язані з діяльністю компанії. Тому окремо варто виділити аудит сталого розвитку компанії. Аудит сталого розвитку – це оцінка ризиків, з якими стикається організація, які пов'язані із сферами навколишнього середовища, соціальної сфери та управління. Цей інструмент управління також надає методи вдосконалення та пропонує більше ініціатив. Компанії, які інвестують в сталий розвиток отримують можливість залучити фінансування під низькі відсотки, уникнути проблем з державними регуляторними органами та збільшити вартість компанії на ринку.

Також поширеним є аудит нефінансової інформації для удосконалення корпоративної звітності та аудит ризиків. Згідно з дослідженням компанії PwC, на думку інвесторів і аналітиків, сама фінансова звітність не відіграє великої ролі у визначенні майбутніх планів компанії. І це не дивно, оскільки керівництво компанії не завжди і не у всьому покладається на фінансову звітність. Бренд компанії, частка ринку, рівень утримання клієнтів та інтелектуальний капітал компанії є найважливішими для інвесторів. Як наслідок, результати діяльності компаній можуть страждати через низьку якість корпоративного управління.

Отже, внутрішній і зовнішній аудит є надзвичайно важливим для забезпечення стійкості бізнес-процесів компаній, а їх одночасна взаємодія використовується для отримання

синергії соціального та економічного впливу. Тобто, коли інвестори отримують підтвердження фінансової звітності та гарантій безперервності діяльності компаній, а компанії покращують свої економічні показники діяльності, у результаті підвищуючи ринкову вартість.

1. Beasley M. S. Developing Key Risk Indicators to Strengthen Enterprise Risk Management. How Key Risk Indicators can Sharpen Focus on Emerging Risks: Thought Leadership in ERM / M. S. Beasley, B. C. Branson, B. V. Hancock. – New York: COSO, 2010 [December]. – 20 p.

2. Internal auditors' perceptions of their role in environmental, Social and governance assurance and consulting. / Soh, Dominic S B; Martinov-Bennie, Nonna. In: Managerial Auditing Journal, Vol. 30, No. 1, 05.01.2015, p. 80-111.

3. PwC's 25th Annual Global CEO Survey [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.com/ceosurvey>.

4. Удосконалення корпоративної звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.com/ua/uk/services/assurance/corporate-reporting.html>

5. Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення : монографія / [С.В. Мних, С.В. Бардаш, К.О. Назарова, О.Л. Шерстюк, В.П. Беякова, В.П. Міняйло] ; за ред. С.В. Мниха. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 416 с.

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ

Щука Юлія Андріївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

II курс магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: д.е.н., проф. Приказюк Н.В.

Страхування є важливим та незамінним елементом фінансового забезпечення розвитку економіки. Однак, задля ефективного виконання своїх функцій, страхові компанії повинні приділяти належну увагу підтримці достатнього рівня їх фінансової стійкості. Стійкість страхових компаній є важливою передумовою стабільної економічної та політичної ситуації в країні.

Наразі проблема стійкості страхових компаній України стоїть більш гостро, адже нові виклики не змогли не відобразитися на страховому ринку і на діяльності страхових компаній. В Україні вони тільки розширили невизначеність.

Внаслідок повномасштабної війни та пандемії COVID–19 страховий ринок України має швидко пристосуватися до нових реалій. Тож, сучасні виклики, змушують страховий сектор України оперативно адаптуватись до нових умов. Саме тому, дослідження фінансової стійкості є надзвичайно актуальним і матиме практичну цінність.

Метою роботи є визначення сутності поняття «фінансова стійкість страховика» шляхом виокремлення ключових компонентів та формулювання авторського визначення для застосування у майбутніх розробках пропозицій щодо забезпечення фінансової стабільності страхової організації.

В сучасній економічній літературі поняття «фінансової стійкості страховика» дуже часто термінологічно ототожнюється з платоспроможністю чи ліквідністю. Однак, сутність поняття «фінансова стійкість страховика» охоплює значно ширший спектр характеристик. Під час дослідження поняття «фінансова стійкість страховика» зупинимось на трактуваннях поняття «фінансова стійкість підприємства» (табл 1). Для повноти аналізу, виокремимо сутність, зміст та результативну характеристику у кожному визначенні.

Таблиця 1. Визначення поняття «Фінансова стійкість підприємства»

№	Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	Савицька Г.В.	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися	зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі,	що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого розвитку.
2	Бланк І.А.	Характеристика фінансового стану підприємства	що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються.	-
3	Грабовецький Б.Є.	Надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, довіра кредиторів та інвесторів та рівень залежності від них,	-	наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.
4	Мних Є.В., Старостенко Н.В.	Економічна категорія	яка досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами	для ефективної діяльності в ринкових умовах.
5	Белінська Я.В.	Властивість фінансової системи	змінювати основні характеристики розвитку відповідно до трансформацій економічної системи та зовнішніх впливів	з мінімальними витратами.

Джерело: складено автором на основі [1-5].

На наш погляд, найбільш точно і повно розкриває суть проблеми фінансової стійкості підприємства Савицька Г.В. Вона розглядає фінансову стійкість як здатність суб'єкта господарювання забезпечувати рівновагу активів та пасивів. У даному визначенні чітко вказано, що фінансова стійкість підприємства гарантує його інвестиційну привабливість, яка, у свою чергу, має статус «гаранта» ефективного бізнесу.

У визначенні Бланк І.А. робить акцент саме на характеристику фінансового стану підприємства, але тільки факт наявності великої частки власного капіталу не може гарантувати фінансову стійкість. Також, щодо критеріїв, то відсутній результат явища. Грабовецький Б.Є. ігнорує зміст явища, визначаючи фінансову стійкість виключно як можливість самофінансування.

Визначення Мниха Є.В. та Старостенка Н.В. є досить повним, а саме підкреслює важливість ефективної діяльності в ринкових умовах, а не тільки отримання прибутку.

Таким чином, проведене дослідження підходів до розкриття категорії «фінансова стійкість», виокремлені сильні сторони та шляхи до вдосконалення, дають можливість сформулювати власне визначення: фінансова стійкість - це такий стан економіки (суть явища), за якого

відбувається ефективний перерозподіл ресурсів між суб'єктами економічних відносин (зміст явища), а також завдяки цьому стану досягається перевищення доходів над витратами, що забезпечує високу платоспроможність (результат явища).

Після цього можна виокремити поняття «фінансова стійкість страхової компанії», як комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на продовження здатності страховика виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки.

На сьогодні, на жаль, сучасний ринок страхування України не є досконалим і не досягнув свого кращого часу, останні роки простежується спадання кількості страхових компаній. Тож ми виокремили основні виклики сьогодення для страхового ринку України: введення воєнного стану та початок бойових дій на території України; пандемія COVID-19; низькі доходи українців; нестабільність економічної ситуації в країні; недовіра населення до страхових компаній, в тому числі і через низький рівень платоспроможності страховиків; недосконалість страхового законодавства; недостатня кількість висококваліфікованого персоналу в сфері страхування; низька обізнаність населення щодо необхідності страхування.

Фінансово стійкі і платоспроможні страхові компанії обумовлять успішність страхового ринку в цілому і вони будуть гарантувати поступовий розвиток економіки та стабільність фінансового ринку.

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. - К.: Ника-Центр, 1999. - Т.1. - 185-259 с.
2. Савицька В.Г. Економічний аналіз діяльності підприємства / В.Г. Савицька. – К. :Знання, 2005.– 654 с.
3. Грабовецький Б.Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрями використання : [монографія] / Б.Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2010 [Електронний ресурс]. – URL : <http://www.twirpx.com>. 5.
4. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г.Арбузов, Ю. В.Колобов, В. І. Міщенко, С. В.Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.
5. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку / Я. В.Белінська, В. П.Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1 (22). – С. 72–84.

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Юхименко Володимир Миколайович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

канд. екон. наук, асистент кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту

В умовах глобалізації, процвітання держави, її роль та місце у світовій економіці певною мірою залежить від здатності ефективно функціонувати в інтеграційних об'єднаннях, відстоюючи національні інтереси. Розвиток світової економіки тісно пов'язаний з інтеграційними процесами різних секторів економіки країн. Посилення процесів глобалізації підвищує необхідність співробітництва окремих країн для підвищення стійкості національних фінансових систем. Страхова галузь так само не є виключенням. Страховий ринок є частиною фінансового ринку, а страхові відносини найважливішою частиною фінансової системи країни. Страховий сектор сприяє підвищенню рівня національної економіки шляхом зменшення ступеня ризикованості галузей економіки та подолання наслідків настання непередбачуваних несприятливих подій, захисту прав споживачів фінансових послуг розвитку економіки країни шляхом інвестування коштів страхових резервів у різні галузі господарства.

До початку пандемії, прискорення прогресу інституційних і структурних реформ в Україні сприяло вдосконаленню нормативно-правової бази діяльності учасників страхового ринку з боку регулятора. Завдяки цьому спостерігалось стабільне функціонування банківського та небанківського сектору, а також забезпечувалось зростання даних галузей після від

новлення від «шоку» COVID-19. Проте, повномасштабне вторгнення росії безумовно стало ще одним несподіваним «шоком» як для економіки, так і для всієї країни.

Від 24 лютого 2022 року в Україні було запроваджено воєнний стан [3], що стало необхідним для боротьби з невмотивованим нападом «нерозумного сусіда». За даними Світового банку, ВВП України за перший квартал впав на 15%, а за прогнозами ця цифра зросте до 35% до кінця року [2]. У звіті Economist Intelligence Unit оцінюється скорочення економіки України за 2022 рік вдвічі «на фоні людських жертв, руйнування інфраструктури та безрадінних перспектив відновлення країни» – зі скороченням на 46,5% порівняно з довоєнним очікуваним зростанням 3,3% [1]. За прогнозами Україна зможе повернутися на довоєнний рівень ВВП не раніше, ніж у 2037 році. Такі тенденції внесли свої корективи та негативно позначаються і на страховому ринку України, якому доводиться переживати непрості часи та адаптуватись до нових реалій.

По-перше, через велику кількість внутрішньо переміщених осіб та біженців, які вимушено виїхали за кордон, відбулось значне скорочення обсягів страхових премій українських страхових компаній. По-друге, через введення воєнного стану більшість страховиків відмовляються відшкодувати збитки за пошкодження майна, заподіяння шкоди здоров'ю чи загибелі, посилаючись на виключення з умов договору. Страхування ж воєнних ризиків в Україні до цього часу не набуло широкої популярності, зокрема й через те, що страховики в індивідуальному порядку приймали рішення про включення цього пункту шляхом внесення доповнень до стандартного договору страхування, а не укладання окремого договору. Такий стан справ ще більше поглиблює кризу довіри до інституту страхування. По-третє, до початку повномасштабного вторгнення, підвищення нормативних вимог регулятора до діяльності на страховому ринку пророкувало його стабільне функціонування і поступовий подальший ріст. Зростаючі вимоги НБУ до вітчизняних страховиків звичайно породжували проблеми їх виконання. На фоні низької рентабельності страхового бізнесу, посилення регуляторних вимог вимагало від страховиків докапіталізації. Страхові компанії з іноземним капіталом, могли отримати дофінансування від своїх материнських компаній. В той же час, вітчизняні страховики змушені вдаватися до процесів злиття і поглинання, що активно стимулює збільшення ролі іноземного капіталу на національному ринку. Проте, наразі, в умовах активних бойових дій, значних пошкоджень інфраструктури, комерційних і транспортних вузлів, матеріальних активів страховиків, «відтоку» людей тощо проблема докапіталізації страховиків відходить на другий план, а виконання регуляторних вимог і взагалі залишається під питанням. При цьому, дуже важливим є необхідність розробки регулятором спеціальних заходів, які дозволять підтримати страховий ринок у ці важкі часи. Додатковим фактором ризику для страховиків стає виконання зобов'язань по перестраховуванню перед міжнародними перестраховиками. Через введення регулятором обмежень на виведення валюти за кордон страховики не можуть сплатити перестраховикам належні їм премії за надані послуги, що ставить під загрозу подальше продовження облігаторних договорів.

Таким чином, можемо дійти висновку, що сучасний страховий ринок України переживає не найкращі часи. Втім, не варто забувати про те, що більшість великих страховиків мають значний запас платоспроможності, який дозволить їм певний час нівелювати частину воєнних ризиків. В той же час, невеликі страхові компанії, які до війни «недотягували» до вимог регулятора підуть з ринку. Подальші перспективи страхового ринку залежать від ситуації на фронті, проте, ймовірно в найближчій перспективі, кількість страхових компаній на ринку України може суттєво зменшитись і ті законодавчі підвалини, які були закладені регулятором до 24 лютого 2022 року не зможуть забезпечити стабільність функціонування і розвитку страхового ринку.

1. EIU global economic outlook 2022. Assessing the impact of war on G7 economies, Russia and Ukraine. 6 p. URL: <https://cutt.ly/eM4Lw2H>

2. World Bank. Europe and Central Asia Economic Update, Fall 2022: Social Protection for Recovery. 2022. 178 p.

FINANCIAL TRENDS OF BUSINESS PROCESSES IN THE CONDITIONS OF GEOPOLITICAL CONFRONTATIONS

Alekseyenko Lyudmyla

*Ivano-Frankivsk Education and Research Institute
of Management of the Western Ukrainian National University*

Dr. of Econ., Prof.

Tulai Oksana

West Ukrainian National University

Dr. of Econ., Prof.

In 2022, the world economy will see a sharp increase in military challenges, volatility in financial markets, and the threat of climate change, which may lead to a potential combination of cataclysms. IMF Managing Director Kristalina Georgieva recognizes that the world is experiencing a fundamental shift in the global economy: from a relatively predictable world to a world characterized by greater instability [2]. With its financial support, the IMF helps countries maintain access to liquid resources: since the beginning of the pandemic, 258 billion dollars have been provided to 93 countries. Since the large-scale war in Ukraine, the IMF has provided support to 16 countries in the amount of almost 90 billion dollars. The predictable world is the rules of international economic cooperation, low-interest rates, and low inflation, and the unstable world is high uncertainty, economic volatility, and devastating natural disasters.

In the face of geopolitical confrontations, a new trend among international financial regulators is “smart” policy measures designed to train or empower workers ready for the digital economy, including helping people (especially young people) join and stay in the workforce. which will contribute to the reduction of inequality and the development of business processes. Nielsen Kirby and John Rehbeck (2022) note that many people want to follow the canonical axioms and revise their choices to be consistent with the axioms [4].

International financial regulators focus on three priorities.

First, adhere to the course of reducing inflation. Insufficient policy "tightness" can loosen expectations and lead to widening inflation, requiring high-interest rates for much longer into the future, at a huge cost to economic growth and a huge cost to people. However, excessive monetary policy in many countries can push these countries into a prolonged recession.

According to the forecast of the NBU, this year inflation will be about 30%, and Ukraine's GDP will decrease by 31.5% primarily due to the consequences of a full-scale war [3]. At the same time, already in 2023, inflation will slow down due to the further adaptation of the economy to wartime conditions, a decrease in world inflation, and tight monetary conditions.

Secondly, the immediate priority is the formation of a responsible fiscal and budgetary policy to protect the population from inflation. To do this, governments take fiscal and budgetary measures, which must be targeted, with a clear focus on the needs of households with more low incomes.

To preserve macro-financial stability, the National Bank, taking into account the world experience, fixed the exchange rate and began to finance the budget deficit from the beginning of the full-scale war. At the same time, such financing is carried out in limited volumes, in order, on the one hand, to support the smooth execution of budget expenditures, primarily defense, and on the other hand, to minimize the risks to the economy from the use of such an instrument.

Third, efforts to support the emerging market and developing countries. A stronger dollar, high borrowing costs, and capital outflows are delivering a "triple" blow to these countries. The IMF admits that the probability of portfolio investment outflows from emerging market countries has increased by 40 percent in the next three quarters [2]. This can put countries with greater external financing needs in a very difficult position. Maintaining exchange rate flexibility will help improve the situation, but countries should take preventive measures before a crisis occurs. Therefore, a "holistic" approach to IMF policy should help in selecting the optimal combination of policy measures, and our preventive lending instruments can facilitate their implementation.

On October 28, 2022, the National Bank held an online meeting on the topic "Monetary and exchange rate policy of the National Bank of Ukraine and support of financial stability during the war" with heads of Ukrainian enterprises [3]. Attention is focused on decisions regarding the regulation of the foreign exchange market during martial law to ensure a balance between promoting economic activity and preventing unproductive capital outflow. First, the exchange rate fixation made it possible to maintain macroeconomic stability and controllability of the price situation, while currency restrictions ensured the critical needs of the economy without significant damage to the foreign exchange market. Secondly, all introduced measures on the foreign exchange market are constantly calibrated to market conditions to facilitate business and ensure the vital needs of the population.

In these conditions, many countries need to solve debt problems. The IMF admits that more than a quarter of emerging market countries or countries that have defaulted had bond prices at crisis levels; at the same time, more than 60 percent of low-income countries are exposed to a high risk of a critical debt situation or are already experiencing such a crisis [2]. This creates a risk of spreading the debt crisis in these countries, as well as for global development and financial stability. Financial regulators recognize that to reduce the risk of debt crises, major creditors such as China, as well as the private sector, must take proactive steps to resolve the debts of low-income countries. Take measures to make this process more operational and predictable.

In the 3rd quarter, Ukrainian banks noted a slowdown in lending as a result of the war: a slight recovery in the demand for loans from businesses; further reduction in demand from the population; strengthening of lending standards; decrease in the level of approval of loan applications [1]. Protea banks expect an increase in demand for short-term and hryvnia business loans and predict an increase in most types of risks. It should be noted that the demand was strengthened by the need for working capital and debt restructuring. Household lending standards tightened for the third quarter in a row, mostly for mortgages.

Fourth, revitalization and transformation of the economy, and reforming of state finances. Countries should use medium-term budget parameters to stabilize their finances and free up funds in their budgets. This budget space should be used to invest in people and a more productive economy (health care, strengthening social protection systems). It is important to develop the digital infrastructure to expand opportunities to attract innovation and use advanced "digital government" services. Digital infrastructure makes services more transparent and efficient.

IMF Managing Director Kristalina Georgieva admits that much closer cooperation is also needed to counter the threat to the very existence of humanity - climate change because it is possible to survive in conditions of inflation or recession, but not to survive under the pressure of a full-scale climate crisis [2].

In conclusion, we note that to overcome crises, financial regulators must intensify global cooperation to increase resilience to tomorrow's shocks. For the transition to a green and sustainable economy, the first long-term credit instrument - the Trust Fund - was created. The IMF received commitments in the amount of 40 billion dollars and plans to attract several times more amount due to private investments. Adapting to climate change and mitigating its consequences is a long-term priority for international financial regulators.

1. Банки стримано оцінюють перспективи відновлення кредитування внаслідок війни. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2022).

2. Kristalina Georgieva. Navigating A More Fragile World. Retrieved from <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/10/06/sp-2022-annual-meetings-curtain-raiser> (available at: November 19, 2022).

3. Національний банк підтримує постійний діалог із бізнесом. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2022).

4. Nielsen, Kirby, and John Rehbeck. 2022. "When Choices Are Mistakes." *American Economic Review*, 112 (7): 2237-68. DOI: 10.1257/aer.20201550.

THE IMPACT OF INFLATION ON THE GLOBAL INSURANCE MARKET

Olha Dymnich, PhD, Assoc. Prof.
Tetiana Stetsiuk, PhD, Assoc. Prof.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Inflation became the main topic of recent months as the War between Ukraine and Russia brought great instability to the world economy.

Apart from the leading scientists and economists, main global financial institutions define inflation as:

European central bank: you can buy less for €1 today than you could yesterday, so inflation reduces the value of the currency over time.

IMF: inflation is the rate of increase in prices over a given period of time.

As to *IMF*, there 5 main factors which lead to high inflation. There are:

1. Supply chain bottlenecks binding for various products;
2. Shift in demand for goods from services, opposite effect in demand for services and goods;
3. Stimulus + Recovery shifts out demand curve;
4. Labour shortages leading to leftward shift in supply curve;
5. Supply shocks to energy and food due to the war in Ukraine (30% of global wheat export)

[1].

So far the main players on the insurance market are insured and insurers, we should consider both of them to specify which impact has the inflation on each of them.

According to the international statistics, the biggest part of insureds are natural persons (~60%), which we want to start.

Every household has different spending habits which determine how much weight the different products and services have in the measurement of inflation.

For measuring inflation, all goods and services that households consume (share of each in the household budget) are taken into account, including:

- everyday items (food, petrol) – frequent buying;
- durable goods (clothing, household appliances);
- services (hairdressing, insurance).

The impact of a single price change on the ICP (Index of Consumer Prices) depends on how much households spend, on average, on that product.

As to behavioural issues, there are different approaches to the inflation when speaking about households.

On one hand, the price of some goods and services that are frequent to buy increasing and the individual pays too much attention to changes in the price of exactly these items when thinking about inflation (bread, petrol).

But a substantial amount of the household budget is spent on goods and services that are bought less frequently (insurance). This is also a service which is often paid automatically. It is tended to notice these expenditures and changes in their prices less when thinking about inflation.

On the other hand, in some countries inflation can be so essential so the households face the choice whether to buy food or insurance (Ukraine) so far that service is not the issue of the primary necessity. You can mention of course the legislative requirements as to compulsory types of insurance (as a rule in different countries they are MTPL, traveller etc.) but it has no matter in the condition of increasing inflation. A car is putted in the garage and locked till better times.

If to speak not about Ukraine solely in Germany, inflation is the top issue on the minds of respondents (57%); in Italy, it is by far concern about jobs (72%), French respondents still seem to have the Covid-19 shock on their mind (62%) [2].

The second major player on the insurance market is the insurer.

There is a concept of the “economic waves”, which is known by scientists from the late 19th century. Entire investigated period had the increasing and decreasing of economy.

When speaking about the increasing wave – business is easy to conduct, mistakes are mitigated, the clients’ purchasing power is high, tariffs and loss ratio are adequate.

During the decreasing wave, that we had entered now, everything is different. Even tiny mistakes and miscalculations can affect dramatic to the business, the clients’ purchasing power is low, they are searching for the special offers and discounts.

For the insurers in turn, the nominal premium growth was high, but the inflation absorbs this growth. Swiss Re call it “claim inflation”: they are expecting that consumers still will be pressed to buy the insurance, especially on the hard markets. Apart from the challenging inflation rate, the insurers are facing with the problem of competitive tariffs vs profit. Which is very sensitive for they must retain their clients and keep the policies affordable.

According to Swiss Re, they expect 2022–2023 will be transition years for the insurance industry as it navigates the economic realities of high inflation and low growth. This and other factors make for a mix of longer-term tailwinds and shorter-term headwinds for sector growth, investment performance and insurers’ balance sheets (Table 1).

Table 1. Longer-term tailwinds and shorter-term headwinds for insurance sector growth

Headwinds	Tailwinds
Impact of the war in Ukraine	Rising interest rates
Continued claims inflation	Heightened risk awareness post pandemic
Balance sheet	Rate hardening

Source: [3].

Impact of the war in Ukraine. The Russian and Ukrainian markets will see considerable loss of premium income due to the conflict and international sanctions. The conflict will also impact consumer sentiment and curb demand for insurance.

Continued claims inflation. The impact of the conflict will be felt primarily through additional price pressures that increase the level of claims. Property, casualty and health insurers are most exposed.

Rising interest rates. These will boost insurers’ investment returns.

Heightened risk awareness post pandemic. There is higher demand for life insurance products (mortality protection, health) as consumers’ risk awareness has increased during the pandemic.

Rate hardening. Expectation of claims inflation to feed through into rate hardening in non-life commercial and personal lines this year and next.

1. Inflation: Prices on the Rise. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/30-inflation.htm>

2. Allianz Insurance company. United in pessimism. URL: https://www.allianz.com/en/economic_research/publications/specials_fmo/allianz-pulse-france-germany-italy.html

THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION: BUSINESS ANALYSIS AND STATISTICAL METHODS

Vladyslav Sholopak

Taras Shevchenko National University of Kyiv

1st year of master's degree, specialty "Finance, banking and insurance",
Scientific adviser: PhD in Economics, Associate Professor Diana Tretiak

Over the past 18 months, more data has been created than in the entire previous history of mankind. But if we're talking about how much data is created every day the current estimate stands at 1,145 trillion MB per day [3]. From the business point of view, the following is happening now, bringing new opportunities and leading to Digital Transformation.

Digital Transformation is the application of digital capabilities to processes, products, and assets to improve efficiency, enhance customer value, manage risk, and uncover new monetization opportunities [5]. For business development, it is necessary to be able to operate with data sets and make quick and effective decisions based on them.

The aim of this paper is to research the basic statistical methods of data analysis for businesses.

Business analytics' primary objective is to derive insightful conclusions from information that a company can utilize to guide its strategy and, ultimately, achieve its goals. Business analytics can be used for [1]:

–Forecasting and budgeting: by evaluating a company's historical data on revenues, sales, and expenses, coupled with projections for future expansion, an analyst can determine the necessary budget and investments.

–Risk management: by comprehending the probability of specific business risks that could arise – and the costs involved – an analyst can offer cost-effective advice to help them be mitigated.

–Marketing and sales: a marketing analyst may determine the most effective strategies by comprehending essential metrics, such as lead-to-customer conversion rate, and how many leads need to be produced in order to fill the sales funnel.

–Product development (or R&D): an analyst can guide future product development, design, and user experience by analyzing how customers responded to product features in the past.

One of the first stages to releasing the potential of business analytics is to gain a thorough understanding of various statistical analysis techniques. With this knowledge, can be made sense of data, project future outcomes, and make more informed decisions. There are three common methods in business analysis [4]:

1. Simple Linear Regression.

A model with a single explanatory variable is called a simple linear regression. In other words, it searches for a linear function that, as precisely as feasible, predicts the values of the dependent variable as a function of the independent variable. The function is evaluated by identifying the line of best fit [6].

The following equation is utilized to determine the line of best fit:

$$y_i = \alpha + \beta x_i + \varepsilon_i \quad (1.1)$$

Here, y_i represents the expected value of the dependent variable for a given value of x_i , which represents the independent variable. α is equal to the Y-intercept, or the point at which the regression line crosses the Y-axis when x_i is equal to zero. β is the slope that equals the average change of

the dependent variable (Y) as the independent variable (x_i) increases by one. Finally, ε is the error term or the difference between the actual value of the dependent variable and its expected value [1].

In business, the relationship between advertising spending and revenue, for instance. A company can utilize historical data to compare the amount of money spent on advertising to the amount of money made during specific time periods. Using a single variable linear regression analysis, it can use that information to find the line of best fit and subsequently use the slope to forecast revenue in the future.

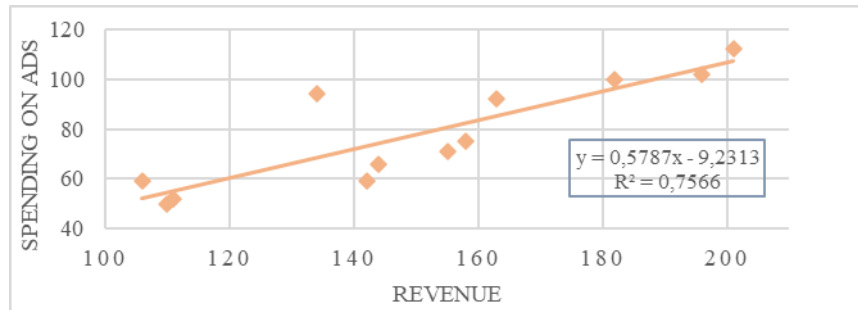

Chart 1. An example of a simple linear regression

2. Multiple Regression.

Whereas single-variable linear regression analysis studies the relationship between two variables – a dependent variable and an independent variable – multiple regression analysis investigates the relationship between a dependent variable and multiple independent variables [1].

The use of simple linear regression is analogous to multiple regression analysis for forecasting. However, instead of entering only one value for an independent variable, a value is input for each independent variable. The following equation applies to multiple regression and uses the same notation as the single variable linear regression equation:

$$y_i = \alpha + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \dots + \beta_n x_{in} + \varepsilon_i \quad (1.2)$$

3. Hypothesis Testing.

Hypothesis testing is a form of statistical inference that uses data from a sample to draw conclusions about a population parameter. This is done by formulating and testing two hypotheses: the null hypothesis and the alternative hypothesis.

First, a tentative assumption is made about the parameter or distribution. This assumption is called the null hypothesis and is denoted by H_0 . An alternative hypothesis (denoted H_a), which is the opposite of what is stated in the null hypothesis. The hypothesis-testing procedure involves using sample data to determine whether or not H_0 can be rejected. If H_0 is rejected, the statistical conclusion is that the alternative hypothesis H_a is true, which is the desired outcome [2].

In business, hypothesis testing is an effective means of assessing theories and assumptions before acting on them. This statistical analysis approach is a useful decision-making tool for managers, leaders, and those who want to become more data-driven. Putting this technique into practice can result in greater vision and advantageous results while preparing for the future of a firm.

A hypothesis test, for instance, may be used to prove that if your business introduces a new product line, sales and revenue will rise as a result. Since this project would be costly, businesses might release the product in a small test market and use the information it gathers to support launching it on a bigger scale.

In general, businesses are driven by data nowadays. More data are being gathered than ever before, which accelerates the importance of statistical methods in data analysis to simplify the decision-making process. At this point, linear regression models and hypothesis testing are getting increasingly valuable methods.

1. A Beginner's Guide to Data & Analytics. Harvard Business School Online. URL: <https://online.hbs.edu/Documents/a-beginners-guide-to-data-and-analytics.pdf>

2. Hypothesis testing. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/science/statistics/Residual-analysis>

3. Jacquelyn Bulao. How Much Data Is Created Every Day in 2022? Techjury. Oct 13, 2022. URL: <https://techjury.net/blog/how-much-data-is-created-every-day/#gref>
4. Kelsey Miller. 3 STATISTICAL ANALYSIS METHODS YOU CAN USE TO MAKE BUSINESS DECISIONS. Harvard Business School Online, Business Insights. Dec 15, 2021. URL: <https://online.hbs.edu/blog/post/statistical-analysis-methods>
5. Schmarzo, Bill. Understanding digital transformation: A review and a research agenda. The Journal of Strategic Information Systems. Volume 28, Issue 2, June 2019, Pages 118-144. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003>
6. Simple linear regression. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Simple_linear_regression

ОЦІНКА ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВОЮ ГРАМОТНІСТЮ

Vnukova Nataliia

*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*

Військова агресія в Україну сколихнула суспільні очікування та зацікавленість певними темами. Виникла суттєва загроза для всіх компаній, і зокрема для тих, що надають фінансові послуги, в тому числі зі страхування. Ринок небанківських фінансових послуг – це також є фінансовим фронтом, на якому вирішуються важливі проблеми споживачів.

Щодо потенційного майбутнього ринку фінансових послуг очима НБУ – це підтримка страхового ринку, зокрема, у напрямі зниження ризику миттєвої ліквідності. Регулятор також опрацьовує можливості розширення переліку дозволених транскордонних операцій перестраховування [1]. У повоєнні часи планується залучення страховиків до пріоритетних напрямів розвитку економіки і очікується розвиток особистого та медичного страхування. Для споживачів важливо скільки страховиків залишиться працювати на ринку, тут тенденція є не зовсім позитивною: у вересні 2022 року діяло 139 страховиків ризикових видів страхування, один покинув ринок, 13 лайфових компаній, у жовтні 2022 залишилось 137 страховиків, ще два покинули ринок [2]. Отже, для споживача важливо бути фінансово грамотним для вибору будь-якої фінансової компанії.

Для виявлення зацікавленості темою споживачів і фінансовою грамотністю під час воєнного стану зроблено оцінку ситуації з використанням інструменту Google Trends [2], який дозволяє у просторі і часі визначитися з попитом на той чи інший термін. На 15 листопада 2022 року визначено за останній рік по Україні попит на термін страхування виявився стійким і високим, отже, за цих умов важливо порівняти і попит на терміни споживач і фінансова грамотність. На рис.1 подана виявлена динаміка за останній рік в Україні.

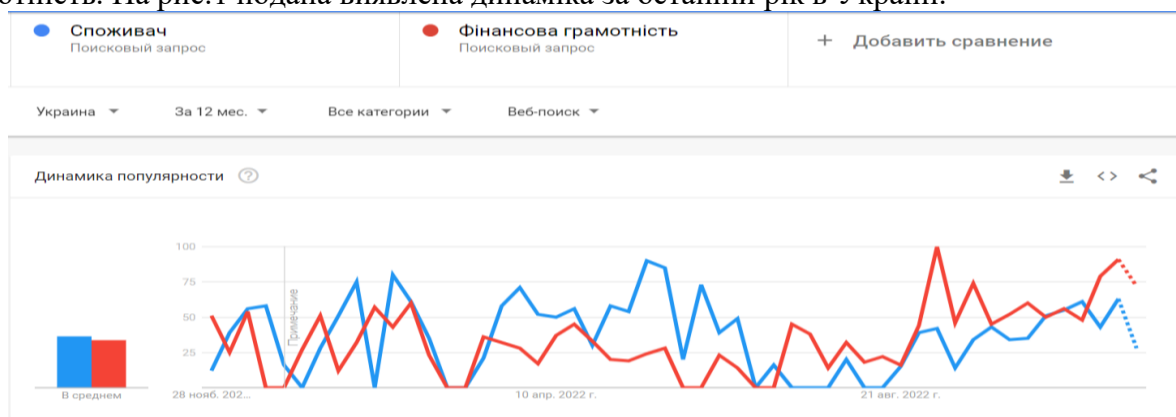

Рис.1. Динаміка попиту на теми споживач та фінансова грамотність в Україні за останній рік (на 15 листопада 2022)

Джерело: [2; 3].

Як видно з рис. 1, ці два поняття є спорідненими, захист прав споживачів прямо корелює з фінансовою грамотністю набувачів фінансових послуг. Визначається нульовий попит на ці поняття протягом двох тижнів після початку військової агресії. У теперішній час зацікавленість у фінансовій грамотності зростає, як і тема споживача. Враховуючи, що дана тематика є статистично значимою, можна проаналізувати і регіональний розподіл. Надзвичайно цікавим є те, що у 6 регіонах відсутній попит взагалі. Щодо терміну споживач лідером є Запорізька область, а щодо фінансової грамотності – Волинська, Закарпатська, Харківська області.

1. Савчук С. Ринок небанківських фінансових послуг після війни URL:<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/25/687455/>
2. Фінансовий ринок у цифрах. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news>
3. Google Trends. URL: <https://livepage.pro/knowledge-base/google-trends.html>

Наукове видання

ГРУДНЕВІ ЧИТАННЯ

*«Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств:
фінансові та соціальні аспекти»*

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

*Редактор: Третяк Д.Д.
Комп'ютерна верстка: Назаренко М.Ю.*